

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

1062-1063
NET WERK 68

Redactioneel

Het heeft lang geduurd tussen nummer 67 en nummer 68 van Net Werk. Als compensatie is dit nummer weer behoorlijk dik (de standaard omvang was in het verleden 16 A5 bladzijden inclusief omslag). Als bonus is hier ook opgenomen een artikel van Pieter Bol, waarin hij vanuit zijn invalshoek als historisch geïnteresseerde epidemioloog voor een publiek van niet epidemiologen de achtergronden van volksziekten uitlegt. Voor wie over voldoende middelen en tijd beschikt en graag wil reizen valt er op het gebied van de geschiedenis van hygiëne en milieu veel te beleven op uiteenlopende en aantrekkelijke locaties. Jammer alleen dat soms twee evenementen op dezelfde dag(en) plaats vinden. Soms komt de geschiedenis van hygiëne en milieu je op de meest onverwachte plekken tegemoet. Zoals in de tentoonstelling Licht! in het Van Gogh museum, waar direkt bij de ingang een groot panorama van het Rokin de bezoeker op op zeer realistische wijze confronteert met de ontwikkeling van de lichtvervuiling in de afgelopen eeuwen. De samenstellers van de tentoonstelling hebben het zeker niet zo bedoeld en benaderen het fenomeen licht niet als milieuvervuiling, maar voor de

milieuhistorische bezoeker is een dergelijke presentatie letterlijk een eye opener.

Nu steeds minder twijfel mogelijk is dat klimaatverandering in de laatste eeuw door menselijk toedoen is ontstaan, zou het onderwerp klimaatgeschiedenis meer aandacht moeten trekken. Jan Buisman doet in elk geval zijn best om hieraan zijn steentje bij te dragen. Zijn reeks over Duizend Jaar weer, wind en water in de Lage Landen is nu aangevuld met Deel 4, 1575-1675. Wie op de hoogte wil zijn van de laatste bevindingen over de geschiedenis van het klimaat in Noord Europa, moet op 6 juni present zijn in de Finse stad Turku, want daar vindt een groot congres plaats over dit onderwerp.

Hoe goed gaat het met de milieugeschiedenis in Europa? Goed, als het aantal ingediende papers voor de eerste Europese conferentie van de ESEH (de Europese vereniging van milieuhistorici) het criterium zou zijn. Het programma zal goed gevuld zijn en Saint Andrews, waar de conferentie plaats vindt, is een schitterend gelegen Schots havenstadje. Dus is er alle reden voor de milieuhistorisch geïnteresseerden om aan dit evenement deel te nemen.

Myriam Daru

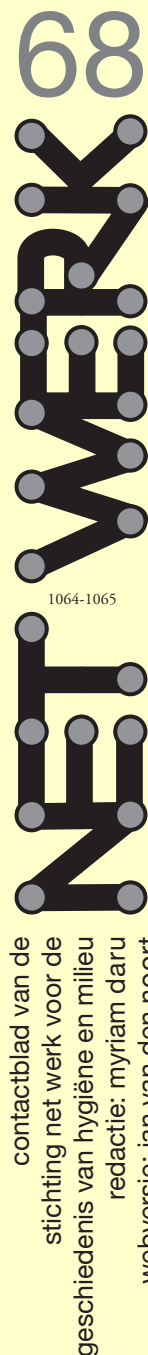
Milieuhistorica Petra van Dam wint Eisma prijs

Op 17 november kreeg Petra van Dam de laatste Eisma prijs uitgeleerd tijdens de geschiedenisdagen van de KNHG in Amsterdam met op de achtergrond het decor van de karaktervolle neo-gotische architectuur van het Tropenmuseum. De uitgeverij Eisma die de prijs van 7500 gulden ter beschikking stelde heeft jammer genoeg besloten haar werkterrein te veranderen en de wetenschappelijke uitgaven vallen daar niet meer onder. Daarmee viel ook het doek voor de prijs. Dit was niet de enige reden voor nostalgie. Op de achtergrond van de prijsuitreiking was de klimaatconferentie bezig af te stevenen op een mislukking.

Toch was de toespraak van Jan Luiten van Zanden opgewekt. Milieugeschiedenis surft op de golf van een bredere beoefening van de geschiedenis, waar onderwerpen die vroeger als banaal en onbelangrijk niet tot de wetenschapsbeoefening doordrongen nu wel tot briljante studies leiden. Onderwerpen als de tijger op Java, de wederwaardigheden van de walvis rond Groenland of de konijnen in de Hollandse duinen. Bij de milieugeschiedenis blijft de spanning bestaan tussen een antropocentrische kijk en een ecogeschiedenis waarin de mens zich beweegt als een evolutionair

wezen onder alle anderen. Van Zanden poneert verder dat de traditionele geschiedbeoefening niet meer anders kan dan zich open te stellen voor milieugeschiedenis als de beoefenaren van milieugeschiedenis hun onmisbaarheid weten te demonstreren. Regionale geschiedenis kan al niet meer zonder ecologische geschiedenis. Maar milieugeschiedenis moet ook wel het micro niveau ontstijgen. Om succes te hebben moeten milieuhistorici nog veel meer aan de weg timmeren. Een van de vereisten is dat het verhaal spannender moet zijn. Zonder oppervlakkig te worden is het mogelijk met treffende anecdoten de aandacht van de lezer te trekken en aan te tonen dat je geen geschiedenis kunt schrijven zonder de dimensie van natuur en milieu.

Marietje van Winter sloot als voorzitter van de jury naadloos hierop aan, toen zij vertelde dat het boek van Petra begint als een spannend jongensboek. Zij heeft echter het conflict rond de sluizen van Halfweg ver boven het anecdotische weten te tillen en een exemplarisch onderzoek geleverd over economische, politieke en sociale crisis en conflict waar milieuaspecten een essentiële rol in spelen. Een veelheid van bronnen van zeer uiteen-

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

lopende aard zijn kritisch geraadpleegd. Diverse disciplines en vele adviseurs hebben bijgedragen tot het begrip van de mechanismen die in het spel waren bij het conflict. Het is Petra gelukt desondanks tot en met de techniekgeschiedenis van sluizen, niet te vervallen in een onontwarbare kluwen van details. Dat de lezer de complexe materie toch nog tot zich kan nemen is niet in de laatste plaats te danken aan de door de jury geroemde heldere en soepele stijl.

Dam, P. J. E. **Vissen in veenmeren. De sluisvisserij op aal tussen Haarlem en Amsterdam en de ecologische transformatie in Rijnland 1440-1530** (Hilversum: Historische Vereniging Holland, 1998) 1e druk. Hollandse studieën, nr. 34, ISBN 9070403420, 304 blz. f 59,50. Ook verschenen als dissertatie, Leiden 1996. Met Engelse samenvatting.

$\frac{4}{5}$ Gezondheidsaspecten modern stedelijk waterbeheer

*Dr. P. Bol, arts-epidemioloog,
T.U. Delft*

Dit is de bewerking van een lezing gegeven op de PAO-cursus modern stedelijk waterbeheer aan de TU Delft 3-4 april 1999

De gevaren voor de volksgezondheid van water in de woonomgeving zijn in Nederland relatief gering vergeleken met tal van ontwikkelingslanden; met name is terugkeer van malaria hier ook op middellange termijn nagenoeg uitgesloten. Verdrinking is de voornaamste ernstige gezondheidsbedreiging van water in de woonomgeving, vooral voor kinderen. Belangrijk is een voldoende beheers-inspanning en -verplichting; waterpartijen, eenmaal aangelegd, worden al te vaak maar aan hun lot overgelaten of onvoldoende beheerd. Wie ze creëert dient zorg te dragen voor onderhoud en preventie van eventuele volksgezondheidsproblemen.

Psychisch

Misschien vindt U het vreemd, maar ik begin dit verhaal met het psychische aspect van water in de stedelijke omgeving. En dan met name van nieuw-gecreëerde waterpartijen waar de ontwerpers de laatste tientallen jaren zo dol op zijn. Ja, zegt men, Nederland is nu eenmaal een waterland, vandaar. Maar de nieuwe sloten, vaarten en vijvers hebben tegenwoordig een heel andere bedoeling dan vroeger (afgezien van wadi's en dergelijke). Nu is water meestal nog een onderdeel van het spel met vormen en omgevingen. Op de tekentafel ziet het er zo mooi uit. En in de toelichting lezen

we over esthetische en recreatieve functies. De mensen vermeien zich daar luchtig gekleed rond vrolijk water. Maar wie in november of maart de werkelijkheid aanschouwt, ziet wel wat anders. Wind en regen kastijden het wateroppervlak en de onbehaaglijkheid van het weer wordt nog benadrukt door de goedbedoelde waterpartijen met hun klotsende golven. Ook op zomerse dagen schijnt niet altijd de zon en al is dat het geval: de verkrozing en de weggewaaid plastic zakken, het papier en vooral de stukken rondobberend piepschuim maken eerder depressief dan opgewekt. Uiteraard heeft dat te maken met het feit dat veelal na ontwerpen en aanleggen nauwelijks meer naar het water wordt omgekeken. Voorwaar, hier ligt een mooie taak voor het gemeentelijk waterbeheer met als doel: een positieve bijdrage aan de geestelijke volksgezondheid.

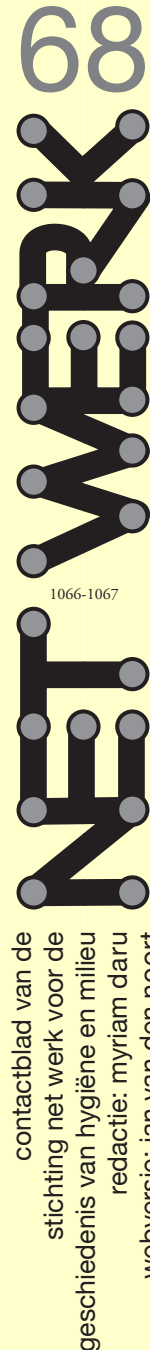
Lichamelijk

5
6 De discussie over de lichamelijke bedreigingen die eventueel van stedelijk water uit zou kunnen gaan, is de laatste jaren aangewakkerd. Laat ik direct met de deur in huis vallen: als men de gezondheidsbedreiging door dat water uit zou willen drukken in aantallen doden per jaar, dan zal men in Nederland niet ver komen. Waarbij nog aangetekend moet worden dat in de doodsoorzakenstatistiek het verband met water

in het algemeen, en met stedelijk water in het bijzonder, meestal niet terug te vinden zal zijn. Dat ligt in de derdewereldlanden, waar zes op de zeven mensen van deze wereld wonen, wel even anders. Het is niet overdreven te stellen dat van de ruim 50 miljoen mondiaal geregistreerde doden per jaar er ruim 10 miljoen te wijten zijn aan water, niet alleen direct vanwege directe besmettingen maar ook indirect door bijvoorbeeld infectieziekten als malaria, gele koorts en bilharzia waarvan de overbrengers aan water gekoppeld zijn. Een flink deel van de slachtoffers leeft op het platteland maar ook de stedelijke omgeving levert zijn bijdrage. We hebben in 1999 in Den Haag de tweede Internationale Waterconferentie en het Wereld Water Forum gehad, waardoor we ruim kennis konden nemen van allerlei gezondheidsaspecten van teveel, te weinig of kwalitatief slecht water. Terecht werd daar gesteld dat met name het water in de snelgroeiende grote steden een uitdaging van jewelste vormt.

Verdrinking

Van de tientallen mensen die in dit land jaarlijks onbedoeld verdrinken (dus met uitsluiting van zelfmoord) vindt een toenemend aantal de dood in het 'nieuwe water' in de nieuwe wijken. Uiteraard is dit een logisch statistisch gevolg

van de relatieve groei van de fractie 'nieuw' water in Nederland, maar er is meer. Waar men het verkeer steeds meer van de rand van het water afschermt, gebeurt dit in de wijken vanwege het karakter en de bedoeling van het daar gecreëerde water niet. Rond dat water wonen veel (jonge) kinderen die zich van nature erdoor aangetrokken voelen. Peuters en ook wel kleuters kunnen verdrinken in 30 cm water. Het leren zwemmen, onder andere in schoolverband, vangt vaak pas aan op de lagere schoolleeftijd, dus vanaf 6 jaar. Eerdere initiatieven vindt men wel, maar vaak niet onder allochtonen. Grote delen van de van oorsprong Marokkaanse en Turkse inwoners bijvoorbeeld hebben geen zwemcultuur. Dit zijn gegevens die men via de media leert kennen en die door deskundigen bevestigd worden. Kwalitatief wel te verstaan; voor kwantitatieve gegevens komt men bedrogen uit. In Nederland is veel erg goed op orde, maar als epidemioloog zoekt men vaak tevergeefs naar incidentie- en prevalentiecijfers, zelfs van die van allerlei veel voorkomende aandoeningen, zoals hart- en vaatziekten en allerlei vormen van kanker. Verdrinking vormt geen uitzondering. We kunnen bij CBS de cijfers krijgen naar leeftijdsgroep en naar geslacht. Niet echter naar de setting waarin de dood plaatsvond. In de eerste helft van de jaren ne-

gentig van de laatste eeuw stierven ongeveer 100 mensen per jaar een accidentele dood door verdrinking; daarnaast vonden gemiddeld 80 mensen een zelfgekozen dood in het water. Van de 100 verongelukten waren jaarlijks gemiddeld 25 in de leeftijd van 1 t/m 4 jaar. Babies verdrinken zelden en in de oudere leeftijdsgroepen is de frequentie ook relatief gering. De kinderen van 1, 2, 3 en 4 jaar kennen de hoogste incidentie, namelijk 3 per 100.000 per jaar. Voor de bevolking als geheel is dit 0,7. Nogmaals: het staat niet vast wat binnen die groep van 25 verdrinken peuters en kleuters het soort water was waarin zij omkwamen. Ter relativering is het nodig vast te stellen dat er in absolute cijfers ruim 700 mensen verdrongen in de jaren rond 1900. Dat betekent op een bevolking van 5 miljoen een incidentie van meer dan 14 per 100.000. Een belangrijke reden was een ruime aanwezigheid van water gekoppeld aan een geringe zelfredzaamheid in water. Niet alleen verdrongen vissers en zeelieden maar de talrijke jeugd was de zwemkunst nog vaak niet machtig. In de negentiende eeuw hoorde verdrinking tot de belangrijkste doodsoorzaken onder jonge kinderen, vooral in provincies als Zeeland, Noord- en Zuid-Holland en Friesland. Maar dat de verdrinkingsdood nu een twintigste is van die van een eeuw

geleden, betekent nog niet dat we tevreden kunnen zijn. Elk gestorven kind betekent een drama voor vele tientallen mensen.

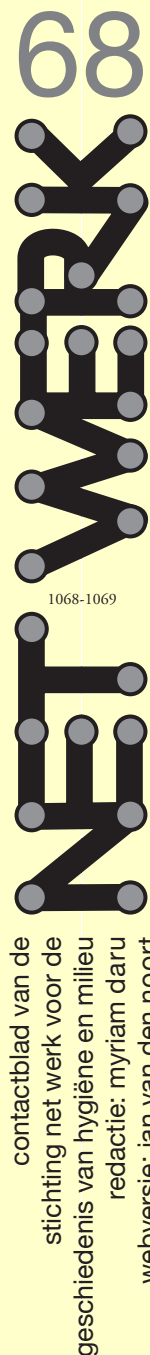
Andere gezondheidsproblemen

Vergeleken bij de circa 100 sterfgevallen door verdrinking zijn andere sterftcijfers die aan water te wijten zijn gering. En niet zomaar uit de statistieken te vissen. Wel kan er bij benadering iets gezegd worden over de ziektelast door aandoeningen die met water verband houden. Met wederom de beperking dat meestal niet te zeggen is wat het aandeel van stedelijk water in de getallen is.

Malaria-koek

De laatste jaren wordt hardnekkig door sommigen gewezen op het gevaar dat malaria in Nederland zou kunnen terugkeren. De voornaamste reden daarvoor zou de opwarming van het klimaat zijn. Ondanks het feit dat deze suggestie steeds weer door deskundigen is weerlegd, duikt de mededeling toch om de haverklap weer in de pers op. Kennelijk zit er brood in bangmakerij en is het publiek ook niet wars van een beetje griezelen. De meest afdoende ontzenuwing van deze paniekbberichten stond vorig jaar in een artikel van de Amsterdamse hoogleraar tropische geneeskunde Kager en twee medeauteurs (zie literatuurlijst). Het onderstaande is voor een groot deel aan dat artikel ontleend.

Terugkeer van malaria betekent dat die ziekte hier vroeger wel voorkwam. Is dat zo? Ja, dat is waar, hoewel niet alle epidemieën van de achttiende en negentiende eeuw die zo genoemd worden werkelijk malaria betroffen. In de laatste eeuw trof malaria voornamelijk Noord-Holland tussen 1920 en 1955. Men vermoedt dat in de eeuwen daarvoor af en toe malaria de waterrijke kustprovincies trof, o.a. Zeeland. Men sprak van wisselkoorts of anderdaagse koorts (koorts om de andere dag). De verwekker was de protozoa Plasmodium vivax die overgebracht wordt door een van de vele soorten Anophelesmuggen. Deze plasmodium is een milde verwekker en de veroorzaakte malaria voert zelden tot de dood. Andere plasmodia zijn veel gevaarlijker; de kroon spant de Plasmodium falciparum die de beruchte malaria tropica veroorzaakt. Deze protozoa is verantwoordelijk voor de meeste van de circa 2 miljoen doden die mondiaal jaarlijks vallen (voor een groot deel in Afrika en veelal onder jonge kinderen). Hij wordt door een andere Anophelessoort overgebracht. De Anophelesmug broedt het liefst in brak water. De voorkeur van de vrouwtjesmug gaat uit naar een bloedmaal bij een dier, bijvoorbeeld een rund. De mug is zoöfiel en de mens is tweede keus. In Noord-Holland is in de jaren vijftig door

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

de Amsterdamse onderzoeker Van Seventer geconstateerd dat de muggen in de herfst in de stallen kropen om te overwinteren. In de lente werden af en toe mensen gestoken, zeker indien bij het opleven van de muggen het vee al in de weide stond. Waarschijnlijk is de oorzaak van de grote epidemie die vlak na de oorlog het gebied ten noorden van Amsterdam trof, te wijten geweest aan het gebrek aan vee. Dat was nagenoeg geheel opgegeten of afgevoerd naar Duitsland, zodat de muggen zich maar met mensen behielpen. Er is toen voor de laatste maal veel kinine verstrekt in Nederland. Het laatste inheemse geval trad op in 1961 en in de jaren '70 heeft de WHO Nederland definitief malariavrij verklaard. De betreffende Anophelessoort komt nog steeds in Nederland voor (er is dus geen opwarming nodig voor haar aanwezigheid), zij het in kleine populaties. Het zit die mug namelijk tegen. Zo is in heel het land verontreiniging van oppervlaktewater opgetreden door o.a. insecticiden. Ook is veel brak water verzoet in grotere wateren (Zeeland, Biesbosch!) maar ook in bijvoorbeeld de sloten van Noord-Holland. Want de afdamming van de Zuyderzee in 1931 schiep het zoete IJsselmeer. Die enorme zoetwaterbel heeft het zoutgehalte in de sloten drastisch gereduceerd. Misschien nog belangrijker: de bevolking leeft

niet meer in boerderijen met veestallen maar in mugonvriendelijke huizen waar er geen overwinteren bij is. De overbrenging van de plasmodium geschiedt van een besmet dier of mens, via een geschikte mug, naar een volgend nog onbesmet dier of mens. Er moet dus een voldoende aantal personen in een gebied aanwezig zijn die de plasmodia in hun bloed hebben, om de infectieketen te starten en te onderhouden. Het ontstaan en zich handhaven van een endemische situatie wordt bepaald door meerdere factoren; op elk daarvan is een kansrekening van toepassing. Het uiteindelijke evenwicht is te beschrijven als een samenstel van die kansrekeningen. Wordt aan de voorwaarde voor het ontstaan van een nieuwe malaria-endemie voldaan in het Nederland van nu? Nee, want er is maar een zeer beperkt aanbod van mensen met de parasiet onder de leden, en die moeten dan nog maar net, in de korte tijd voordat ze behandeld worden, door een Anopheles gestoken worden die vervolgens nog een keer moet steken, en dan niet een dier maar een tweede mens. Wat is het aanbod? Wel, per jaar worden zo'n 250 mensen in Nederland in de statistieken bekend, die malaria importeerden van elders. Dit vaak op grond van het niet nemen van profylactische middelen of in verkeerde dosering en vooral

door het niet lang genoeg doorslikken na terugkomst. Het aantal van 250 mag men verdubbelen om het ware cijfer te benaderen, omdat niet elk geval bekend wordt. Hoeveel van die 500 worden in de periode vóór hun therapie gestoken door niet zomaar een mug maar door een Anopheles, waarin de parasiet aanslaat, waarna een volgend mens deze cadeau krijgt? Nou, dat zijn er waarschijnlijk 0 (nul); het valt waarachtig niet mee om een levenskrachtige populatie in de juiste ecologische niche te brengen (zoals de mensen die bevers en otters uitzetten kunnen bevestigen).

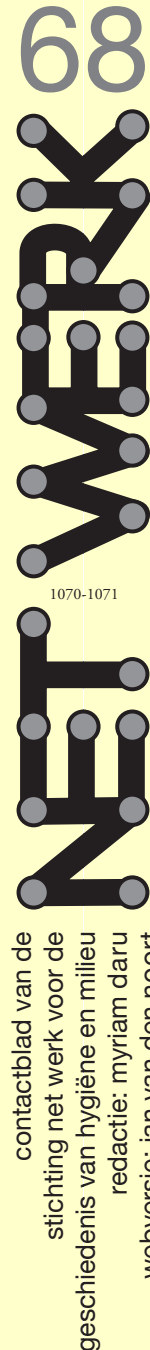
De nieuwe tendens om moerassen, overloopgebieden en dergelijke te scheppen, kan overigens wel leiden tot heel wat muggenoverlast. Die wordt dan voornamelijk veroorzaakt door twee muggensoorten, de *Culex pipiens* (steekmug) en de *Aedes vexans* (moerasmug), een zusje van de verwekker van de gele koorts (*Aedes aegypti*). Dat het heel lang geduurd heeft eer de gele koorts vanuit Afrika overgeplant werd naar geschikte tropische gebieden in Midden- en Zuid-Amerika bewijst overigens temeer dat er aan meerdere voorwaarden voldaan moet worden voordat een effectieve verbreiding een feit is.

Tenslotte een paar getallen die illustreren hoe ernstig de situatie in de endemische gebieden is. In ongeveer 100 landen zijn 2 miljard

mensen potentieel blootgesteld aan met plasmodia geïnfesteerde muggen. Op dit moment hebben 300 miljoen mensen de parasiet onder de leden en 100 miljoen daarvan zijn ziek. Hetgeen resulteert in de genoemde 2 miljoen doden jaarlijks. U begrijpt dat waar één op de zeven mensen de parasiet huisvest, de situatie ingrijpend anders is dan in Nederland waar per tijdseenheid een fractie van 500 import-gevallen bestaat, bijvoorbeeld 30 personen (één op de half miljoen inwoners!). Met bovendien meestal een plasmodium aan boord die ongeschikt is voor de spaarzame inheemse Anophelesmuggen.

Ziekte van Weil

In het Amsterdamse laboratorium waar de verwekker van de ziekte van Weil - een spirocheet - aangetoond kan worden, komen zo'n 150 aanvragen per jaar binnen. In circa 30 gevallen worden de leptospiren aangetoond. Ze veroorzaken een leverontsteking die in kinderen onder de 5 jaar meestal mild verloopt. Bij volwassenen kan ze af en toe tot de dood voeren. Een triest geval betrof enkele jaren geleden een ambtenaar in Overijssel die door een boze burgeres in een sloot was geduwd. Zij protesteerde zo tegen de voorgenomen afbraak van een illegaal schuurtje in haar achtertuin, aan die sloot. De man kreeg de ziekte van Weil en overleed.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

De spirocheet - een zusje van de verwekker van syfilis - wordt uitgescheiden in de urine van o.a. ratten en overleeft een tijdlang in stagnant water. Vandaar dat spuien ook daarom van belang is. Maar het is tevens raadzaam om niet in zulk water te zwemmen. Elk jaar zijn er weer slachtoffers onder deelnemers aan studentenjool die in stadsgrachten te water gaan. Niet doen dus. Is het nu zo dat het creëren van natuurvriendelijke oevers automatisch een toename van de ziekte van Weil zal geven? Dat hangt o.a. af van de mate van ratvriendelijkheid van die oevers (een vraag aan biologen). Terzijde: in de eerste helft van de negentiende eeuw was de Amsterdamse Jordaan vol water. Wat nu een gracht is of gedempt, was toen een sloot met wat we tegenwoordig natuurvriendelijke oevers zouden noemen. Een monsterverbond van hygiënisten en ingenieurs heeft daar een eind aan gemaakt. Het water - dat overigens in de huishoudens gebruikt werd - was een bron van ziekte. Bovendien wemelde het van de ratten. Kwam dat nu door die modderige glooiende oevers? We kunnen hooguit zeggen dat ze een positieve bijdrage leverden aan het rattenparadijs, naast andere factoren. Want waarschijnlijk staat anno nu tegenover elke burger een rat op de kaart van Nederland. Ook in stedelijke gebieden met kademuren,

basaltglooiingen en beschoeiingen. Van meer belang lijkt me hoe we met het water omgaan. Erin zwemmen of niet, maar ook spuien of niet. Een doorslaggevende factor is ook de voedselverstrekking aan de ratten. Die is vaak riant door slordig omspringen met voedselafval maar ook door het zogenoemde eendjesvoeren. De modale Nederlandse eend kan het aanbod vaak niet meer aan en de rat gaat er mee heen. Een wat strakkere opstelling tegenover onze gevederde vrienden lijkt gewenst.

Water borne diseases

In de negentiende eeuw haalde vooral de stadsbevolking haar water nog op grote schaal uit grachten en rivieren. Dat gaf een rijke besmettingskans aan de bacteriën die tyfus, cholera en bacteriële dysenterie veroorzaken en aan het virus dat hepatitis A veroorzaakt, wellicht ook af en toe aan het poliovirus. Momenteel hebben we een goed rioleringsstelsel en ik heb me laten vertellen dat er gewerkt wordt aan het opheffen van het zogenoemde overstortprobleem. Het zorgvuldig omspringen met hemelwater, ook tijdens pieken, kan dus naast andere doeleinden van belang zijn voor de volksgezondheid. Want er is potentieel een kans dat oppervlaktewater besmet wordt met voornoemde ziekteverwekkers. Maar ook hier geldt dat de manier waarop men

met potentieel besmet water om-
springt van doorslaggevend belang
is. Want het is bijvoorbeeld niet zo
dat rioolwerkers om de haverklap
zulke infectieziekten verwerven.
Dat het goed kan gaan ziet men
bijvoorbeeld in Japan, waar 80%
van de riolen niet in de grond weg-
gestopt zitten. Maar de Japanners
gebruiken het open rioolwater niet
om te baden, te zwemmen of er de
groente in te wassen. We hebben
daar dan ook te doen met een be-
volking met een hoog educatiepeil
en goede voorlichting. Waar dat
niet het geval is, kunnen problemen
ontstaan; in het noorden van Japan
heb ik kinderen wel zien zwemmen
in een zwaar vervuilde rivier waar
riolen op uitkwamen, maar dat was
in een achterbuurt. In India of In-
donesië is de combinatie van open
riolen en besmette riviertjes een
11 bron van veel ziektelast en ook de
12 westerse toerist zonder prik loopt er
gemakkelijk hepatitis A op. In 1975
kende overigens ook de Portugese
stad Oporto nog een grote epide-
mie van hepatitis A onder badgas-
ten in Foz, bij de monding van de
Douro.
In het westen van Nederland was
tijdens de laatste maanden van
de Tweede Wereldoorlog op veel
plaatsen geen schoon water meer.
Maar dankzij voorlichting aan een
goedgeschoolde bevolking konden
de gevolgen beperkt worden. Zo in-
strueerden de gezondheidsautoritei-

ten in Amsterdam de bevolking om
water buiten in teilen aan zonlicht
bloot te stellen. De UV-straling
reduceerde de kiemgetallen van o.a.
tyfusbacteriën aanmerkelijk.
Een bijzondere besmetting betreft
de waterbacterie *Aeromonas*. Die
blijkt bij heel wat waterliefhebbers
- surfers, vissers, zwemmers - in-
gewandsstoornissen met diarree te
kunnen veroorzaken. Hoewel de
meer dramatische vormen daarvan
vooral optreden door een bepaalde
ondersoort die voornamelijk ou-
deren en wel speciaal gepredispo-
neerde mensen treft.

Kinderbadjes

Een bijzondere categorie van ste-
delijk water betreft de zwempara-
dijsjes voor onze jongste kroost in
de parken. In een land waar aan
de zwembaden en buitenbaden
de hoogste eisen worden gesteld,
ontspringen de bassins in de par-
ken vaak die dans. En al wordt het
water dagelijks verversd en soms ook
af en toe gechloreerd, aan het einde
van een hete zomerdag is het bacte-
riologische resultaat van bemonste-
ring niet mis. Hier is een dilemma.
Want we willen de kinderen, en ons
zelf, het plezier niet onthouden.
Misschien moeten we er maar in
berusten dat we in een hyper-gere-
guleerd land ook bij maximale in-
spanning toch tot een suboptimaal
resultaat komen. Uitendelijk zijn
calamiteiten tot nu toe uitgebleven.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

68
NET WERK
1072-1073

En dan nog

Tenslotte nog een paar zaken. Bo-
tulisme is een ziekte van waterdie-
ren en -vogels die besmet worden
door *Clostridium botulinum* van
de typen B of E in geëntrofeerd
zuurstofarm water. Het is niet waar-
schijnlijk dat mensen in groen slij-
merig water gaan zwemmen nabij
met de buik omhoog drijvende vis-
sen en vogelkadavers. Dat is name-
lijk naast het eten van die kadavers
de enige mogelijkheid om zelf door
het botulinegif aangetast te worden.
Tot nu toe is geen dergelijk geval
bekend.

Een laatste zaak betreft een samen-
spel van eenden, slakken, mensen
en de platworm *schistosoma* (een
verwant van de verwekker van
bilharzia). De eieren worden uitge-
scheiden door de eend, worden tot
12 larf en zoeken een goed heenkomen
13 in een waterslak. Daar groeien
ze uit en worden in het water tot
cercariae die onze huid aantasten
en hevige jeuk veroorzaken (zwem-
badjeuk). Heftige antistofvorming
zorgt ervoor dat we individueel na
enige tijd over dat probleem heen
zijn. Ook hier is de omgang met
water, bijvoorbeeld in een wadi, van
doorslaggevend belang voor overlast
of niet.

Literatuurlijst

Bol P., Algemene hygiëne en epi-
demiologie. Collegedictaat voor
studenten Gezondheidstechniek,
Faculteit Civiele Techniek, Techni-
sche Universiteit Delft. Delft: Tech-
nische Universiteit, 3e druk 1998.
Bol P., Voorkomen is beter dan
genezen. Waterkwaliteit, een zaak
van leven en dood. In: Kosten of
kwaliteit? (red. JC van Dijk, JQJC
Verberk). Delft: TU Delft, 2000.
Kuijper EJ, Bol P, Peeters MF, Stei-
gerwalt AG, Zanen HC, Brenner
DJ. Clinical and epidemiologic
aspects of *Aeromonas* DNA hybri-
dization groups isolated from hu-
man feces. *J Clin Microbiol* 1989;
27: 1531-7.
Leenen EJTM., Gezondheids-
klachten in verband met recreatie
in oppervlaktewater in de zomer
van 1999. *Infectieziekten Bulletin*
2000; 11: 133-5.
Takken W, Kager PA, Kaay HJ van
der, Terugkeer van endemische ma-
laria in Nederland uiterst onwaar-
schijnlijk. *Nederl Tijdschr Geneesk*
1999; 143: 836-8.
Tomes N., The gospel of germs.
Men, women, and the microbe in
American life. Cambridge: Harvard
University Press, 1998.

Over water gesproken...

Announcing: WaterForum. A new e-mail discussion forum.

WaterForum is a free and open forum for discussion of surface water and groundwater resources issues; including drinking water, water conservation, environmental chemistry, wetlands, wastewater, irrigation, recreational use, fisheries and wildlife use, aquaculture, coastal studies and oceanography, environmental and public health issues, contamination/remediation, computer modeling, climatology, hydropower, and any other relevant water resources topics. The list is moderated by Ken Bannister, founder of Groundwater-Digest, currently the world's largest groundwater discussion forum.

WaterForum seeks to broaden the discussions held on Groundwater-Digest to include other areas of interest in the water resources field. A broad range of members from academia, industry, government, and the general public, as well as wide ranging geographic diversity will provide for an interesting and helpful forum. Your membership is valued and your input is welcomed. If you are not already a member, please consider joining the over 3400 subscribers of WaterForum today!

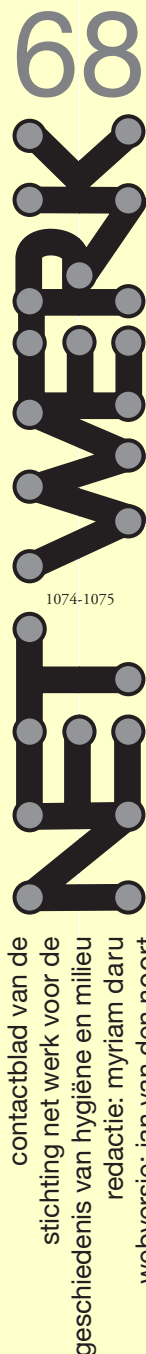
To join, simply send a blank e-mail to waterforum-subscribe@egroups.com or e-mail me directly at kenbannister@waterdowers.com with a request to join WaterForum

Ken Bannister WaterForum Moderator <http://www.egroups.com/group/waterforum>

Medicine in the Twentieth Century

Onlangs is over de medische geschiedenis van de 20e eeuw een bundel gepubliceerd met meer dan veertig essays. Dit boek is bedoeld voor een publiek van niet-specialisten. *Medicine in the Twentieth Century* Edited by Roger Cooter, University of East Anglia, UK and John Pickstone, University of Manchester, UK. (For Full Information and to view a Free Sample Chapter, please click on: http://gbhap.com/Features/Med_20c/top.htm)

The editors of *Medicine in the Twentieth Century* commissioned over forty essays from renowned specialists. The book's chapters cover the themes of expertise & authority, popular understanding & patient politics, government & industry, gender, race & class, and internationalism & global health. Throughout, the authors set the 'miracles' into context, the hype into historical perspective, the high-tech against the background of the abiding realities of life and death. The essays will appeal to historians and social scientists, health workers and researchers, and to the general reader - the citizen-patient in all of us. 970pp - Cloth - ISBN 90-5702-479-9 - \$120 / £75 / EUR126
Harwood Academic Publishers
<http://www.gbhap.com>

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Nieuwe dateringsmethode historisch onderzoek bodemvervuiling

Sinds kort is het dankzij een nieuwe methode van TNO-NITG (het Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen) mogelijk bodemvervuiling met aardolieproducten nauwkeuriger te dateren. Het instituut gaat uit van de mate van vertering. Door te analyseren welke bestanddelen verdwenen zijn (weggespoeld, opgelost in het grondwater of verdwenen door biodegradatie) is de ouderdom van de vervuiling vast te stellen : grof gezegd, hoe meer verdwenen is, hoe ouder de vervuiling. Gaschromatografie en massaspectrometrie geven samen inzicht in de chemische samenstelling van de onderzochte vervuiling. Alhoewel nauwkeuriger dan tot nu toe, blijft de datering een schatting.

De nieuwe werkwijze is voor het eerst gebruikt bij een onderzoek van de vervuiling in de Amsterdamse Petroleumhaven, waar al 120 jaar olie weggelekt is naar de bodem. Bij deze opdracht heeft TNO-NITG de tijd verdeeld in vier perioden. Specifiek voor die locatie is het feit dat in 1940 de olievoorraad door de Duitsers in brand is gestoken. Verder waren de onderzoekers afhankelijk van de bereidwilligheid van bedrijven. Sommige hebben meer historische gegevens geleverd dan andere. Info: TNO-NITG Jeannet Meinema tel. 030-2564709.

14
15

EDEN seminars

Environmental history of Indonesia
KITLV Monday 3.00-5.00 p.m.
KITLV meeting room / zaal 138
Reuvenplaats 2, Leiden
5 March 2001

Pujo Semedi (Gadjah Mada University) Overfishing in the Java Sea, 1900-2000
2 April 2001

Martine Barwegen (KITLV) Long-term trends in animal husbandry in Java
7 May 2001

Bart Barendregt (Leiden University) From the realm of the nine rivers: changing cultural landscapes in southern Sumatra
Further information: David Henley, KITLV, Tel 071 527 2913/2295, e-mail henley@kitlv.nl

Conferenties

Conferentie agenda in het kort

23-25 maart 2001,
Landscapes and Politics,
Edinburgh, Schotland
28 maart-1 april 2001,
Making Environmental History relevant in de 21st century,
American Society for Environmental History en the Forest History Society, Durham, North Carolina, VS.
20-21 april 2001,
Native, naturalized, and Exotic Species in European History,

15
16

European University Institute (EUI), Florence, Italië

6-8 juni 2001,
Climate, Change and Variability, in Northern Europe Proxy Data, Instrumental Records, Climate Models and Interactions,
2e internationale symposium CLIC, Turku, Finland
18-21 juli 2001,

Exploitation, Overexploitation in Societies Past and Present,
Congres IUAES -The International Union of the Anthropological and Ethnological Sciences, Göttingen, Duitsland
10-12 augustus 2001,

2e Conferentie van IWHA The International Water History Association,
Bergen, Noorwegen
12-18 augustus 2001,

11e internationale conferentie van historisch-geografen,
Quebec, Canada
5-8 september 2001,

1e conferentie van de ESEH European Society for Environmental History,
St. Andrews, Schotland
6-9 september 2001,

Occupational Health and Public Health, Lessons from the Past - Challenges for the Future,
2e internationale conferentie 'History of Occupational and Environmental Prevention' en 4e internationale conferentie 'International Network for the History of Public

Health', Norrköping, Zweden
24-26 Oktober 2001,

2e Spaanse milieugeschiedenis conferentie,
Huesca, Spanje
20-23 maart 2002,
Producing and Consuming Natures,
American Society for Environmental History, Denver, Colorado

Landscapes and Politics

23-25 Maart 2001 Edinburgh
A three day cross-disciplinary conference, will be held at the University of Edinburgh. It will be hosted in association with the Department of Architecture, University of Edinburgh, and the Department of Geography, Open University.

Speakers include:
Stephen Bann (School of Arts and Image Studies, University of Kent at Canterbury)

Barbara Bender (Department of Anthropology, University College London)

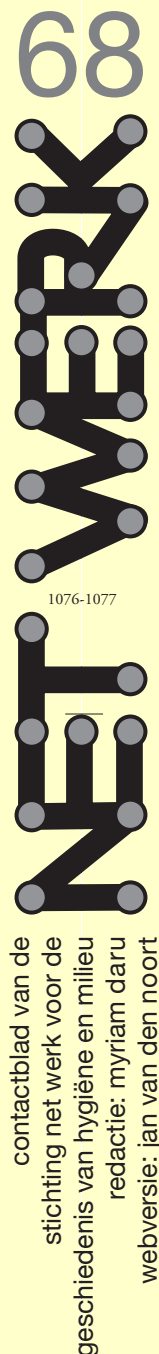
John Dixon Hunt (Department of Landscape Architecture and Regional Planning, University of Pennsylvania)

Elizabeth Lebas (School of Arts, Design and Performing Arts, Middlesex University)

Patricia Macdonald (independent artist and writer)

Kate Soper (School of Arts and Humanities, University of North London)

16
17

The conference will seek to respond to the increasing interest in this topic which is evident across a wide variety of disciplines and it will provide a significant contribution to current debates by acting as an important point of focus. The work that is being done in this area is extremely heterogeneous, and the conference will embrace and reflect this. In particular, it will be concerned to encourage innovative critical approaches and to extend and deepen the field by opening up new themes for investigation:

- landscape and the 'trace'
- contemporary landscape representation
- landscapes in film
- landscape and the ideology of improvement
- moral landscapes
- landscape, identity, estrangement
- personified landscapes
- landscapes and war
- landscapes and the body
- the new aesthetics of landscape
- landscape as event
- landscapes and theatricality/performance
- landscapes and social policy
- somatic landscapes
- utopian landscapes
- macro/global to micro/domestic landscapes
- landscapes and the politics of the past

It is intended that selected papers from the conference be published as an edited collection.

Conference Registration, Accommodation, Delegate Fees:

Academic or other staff: £ 90.00

Student: £ 35.00

The above fee includes access to all sessions of the conference and morning coffee, lunch, and afternoon tea on each day of the conference. Please note that it does not include accommodation. ce for the delegate fee (i.e. cheques/credit card payments should be for £110 or £55)

Booking Form

Please fill in the following details:

Name of delegate:

Postal Address:

Email address:

Institutional affiliation:

Position (staff or student):

To confirm your attendance at the conference please fill in this form and return it as soon as possible, together with a cheque (or banker's draft drawn in GBP) made payable to The University of Edinburgh, to:

Landscapes and Politics, Department of Architecture, 20 Chambers Street, Edinburgh Scotland EH1 1JZ

Alternatively payment can be made by credit card by telephoning the University Finance Office at +44 131 650 8095 and quoting the card details. Please remember to fill in the booking form as well, and to note on it that payment has been made by credit card. A 1.5% service charge will be added to the delegate fee for credit card payments.

17
18

Making environmental history relevant in the 21st century

*A Joint Meeting of the American Society for Environmental History and the Forest History Society
March 28 - April 1, 2001
in Durham, North Carolina.*

Distinguished Lectureship in Forest and Conservation History "Smok-e-chasing: The Search for a Usable Place" given by Dr. Stephen Pyne Professor, Biology Dept., Arizona State University and Fire Historian Banquet Speaker 'Man and Nature in the 21st Century' given by Dr. David Lowenthal Professor Emeritus, University College London and George Perkins Marsh Biographer.

Plus: First Night Plenary Session with: Norman Christensen, Nancy Langston, Patty Limerick, and Donald Worster
180 Technical Papers Breakfast discussion groups

Field Tours Entertainment by the Coastal Cohorts, Exhibits and Poster Session Contacts at Duke University, NCSU, UNC, the National Humanities Council, and research facilities of the NIEHS, EPA and the U.S. Forest Service

Follow the FHS Web site at <http://www.lib.duke.edu/forest/> for information updates.

<http://www.lib.duke.edu/forest/jt-conf.html>

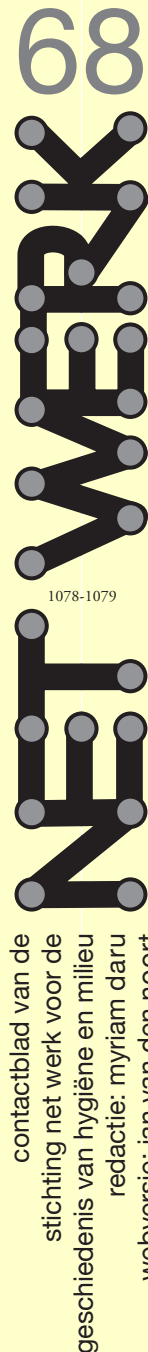
European University Institute (EUI) $\frac{18}{19}$

Native, naturalized, and exotic species in European history

20-21 April 2001 Florence

- How have animals and plants moved across Europe to alter human history?
 - When have Europeans considered exotic species good or bad and why?
 - How has treatment of non-human species recapitulated treatment of human species?
 - How has Europe's global biological exchange altered world history?
- Our goal is to explore Crosby's themes about ecological exchange on a European level. Our hope is that we can attract a small, enthusiastic group of scholars to discuss these fascinating topics in a remarkable setting. All discussions will be held in English. An appropriate workshop publication is anticipated."

Luisa Passerini, professor Peter Becker, professor Marcus Hall, Jean Monnet Fellow -Workshop Coördinator E-mail: hall@wsl.ch
Department of History & Civilization European University Institute Villa Schifanoia,
Via Boccaccio 121,
I-50133 Firenze - Italy
<http://www.iue.it/>
(besloten bijeenkomst?)

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Climate Change and Variability in Northern Europe Proxy Data, Instrumental Records, Climate Models and Interactions

*Second international symposium CLIC
Turku, Finland, 6-8 June 2001*

Background

Climate change is widely considered as one of the most considerable environmental changes taking place globally. Climate is a continuous process, which at times shows rapid changes, and sometimes, gentle drifts or fluctuations. The mutual threat shared by societies is largely based on the fact that we do not know what to expect about future climates on a regional scale. Although the understanding of climatic parameters and their complex interactions on different spatial and temporal scales is improving rapidly, there are still many challenging, unanswered questions with regard to potential future climates.

Objective

The aim of the interdisciplinary symposium is to bring together scientists studying climate dynamics in a broad sense and to foster communication between scientists and interest groups applying scientific knowledge on mitigation and adaptation for climate change. For the detection, attribution and forecasting of climate change, the

development of sophisticated climate models is fundamental. Ideally, for the purpose of projecting future climates, climate models should be able to adequately

- 1) represent the current climate,
- 2) reproduce interannual and decadal climate variability for a given history of external forcings (based on instrumental data),
- 3) reproduce different climate episodes in the past (based on proxy data) and
- 4) successfully simulate abrupt climate change events from the past.

These requirements call for close collaboration and sharing existing knowledge between scientists from various fields, for example palaeoenvironmentalists, ecologists, atmospheric scientists, oceanographers and climate modellers, to name a few. Northwestern Europe and the North Atlantic are known to be most challenging regions in climate models. Various models predict very different climates for the region. Hence, there is a need to bring together scientists studying different aspects of this region's climate to share knowledge and understanding of climate process. In the proxy record field, higher resolution thanks to new, advanced methods in sampling, detection, computing and data analysis allows interesting comparisons with available instrumental records. Furthermore, better data will aid pinpoint-

ting cause-and-effect relationships in past climatic variations. Sharing the understanding will be of great benefit to climate modellers who do their best to transform the process into a set of physical equations.

Topics

The topics of the symposium, which concentrates on Northwestern Europe and the North Atlantic, include:

- Climatic proxy data
- Instrumental climate records
- Abrupt climate changes of the past
- Solar effects on climate
- Global climate models and their intercomparisons
- Regional climate models
- Correlation of proxy data, instrumental records and model results
- Oceanic circulation and the North Atlantic
- Ecosystems: Vegetation-soil-atmosphere interactions
- Interactions between climate, nature and society
- Scenarios: Consequences of climate change to natural environments and human activities

Key-note speakers include:

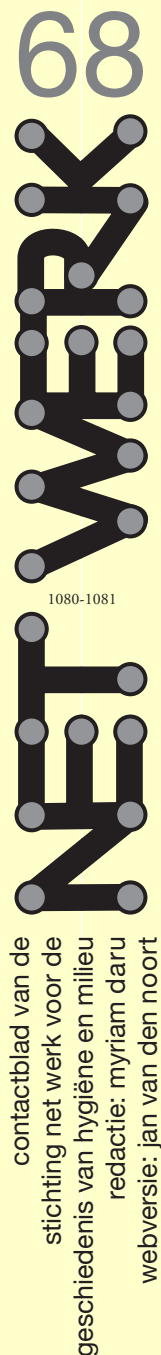
- Raymond Bradley
- Wolfgang Cramer
- Bas van Geel
- Phil Jones
- Hans von Storch
- Timo Vesala

Call for papers

Those wishing to give an oral or a poster presentation at the symposium should submit an abstract of max. 200 words in one paragraph to the conference registrar by 28 February 2001. Abstracts should be preferably submitted as email attachments in the following format: Paper: A4 Margins: Left & Right 2.54 cm (1"), Top & Bottom 3.17 cm (1.25") Font: Times Title: Bold 12 pt (centred) Name & Affiliation Italic 11 pt (centred) Body text: Normal 11 pt (justified) A sample abstract with the correct layout can be found on the conference web site. Oral and poster presentations will be given equal consideration, and abstracts of both will be published in the abstracts book. The abstracts will be subject to review by the Scientific Programme Committee.

Key outputs

The keynote papers and selected research papers (subject to review) will be published in a special edition of *Fennia*, the international journal of the Geographical Society of Finland.

Registration fee

The cost of the symposium is 110 Euro per person, 45 Euro for students, for registrations received before 28 February, and 130/50 Euro respectively thereafter. The fee includes access to all symposium, a delegate's bag including the documentation, and morning/ afternoon refreshments during the meeting. A separate fee will be incurred for the conference dinner and the post-symposium excursion.

Please note: A refund less 15% is possible if cancelling before 15 April 2001. If cancelling before 15 May 2001, a refund of 50% will be paid. No refund will be paid for cancellations after 15 May 2001.

see registration form <http://figare.utu.fi/events/CLIC/registration.htm>

Accommodation

A wide range of hotels and guesthouses will be available in Turku depending on requirements. Hotel rates include breakfast and start from approximately 40 per night. Guesthouse rates start from ca. 25. See registration form for further details.

21 Excursions

A one-day post-symposium excursion by ship has been arranged to the Southwestern Archipelago and the Field Station of the Archipelago Research Institute on the island of Seili (Själö) on Saturday 9 June. Places are limited and a charge of Euro 45/30 will be made, which includes lunch.

On the way to Seili visitors will see parts of the spectacular archipelago, which consists of more than 30 000 islands and skerries stretching between mainland Finland and Åland. At the Research Station, visitors will have the opportunity to hear about the fascinating history of the island dating back to 17th century serving as a leprosy hospital and later, a mental hospital. Visitors will learn about the research undertaken on the Baltic Sea and the nearby Archipelago Biosphere Area. Please indicate on the registration form if you are interested in this excursion.

Registration

Registration will commence on Tuesday 5 June 2001 (at 16.00-19.00 hrs) at the University. Registration and info desk will be open throughout the symposium. The symposium sessions will start in the morning of Wednesday 6 June.

How to register

Complete the registration form on the conference web site at <http://figare.utu.fi>, where additional information and most recent details can be found. Any queries should be sent directly to the conference organising office at FIGARE coordination:

Dr. Jaana Vormisto,
Figare Coordination, University of Turku, FIN-20014 Turku, Finland
Tel. +358 2 333 6265
Fax. +358 2 333 5730
Email: jaavor@utu.fi

The symposium will be a mixture of plenary sessions giving state-of-the-art reviews by highly qualified keynote speakers, and horizontal, problem solving sessions with offered research papers and posters.

Congress of The International Union of the Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES)

Exploitation and Overexploitation in Societies Past and Present

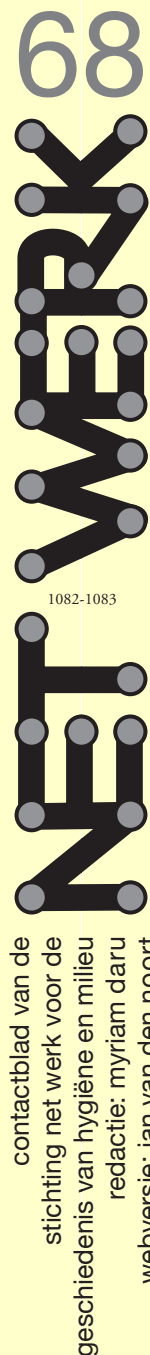
Göttingen July 18-21 2001

Aims of the Congress

“Exploitation and Overexploitation in Societies Past and Present” is the theme of the 2001 InterCongress of the International Union of Anthropological and Ethnological Sciences. The question has been chosen as it covers a subject intensely discussed in the scientific communities of anthropology, ethnology, environmental history and related fields such as archeology or historical geography. Questions of resource economics and the evaluation of human impact on natural systems gain more and more importance in public discourse. The Congress aims to bring together researchers of related, but often too distant, fields and offers insights to the public as well. Human impact on landscape can be conceptualised in terms of socially governed ecological systems. In the past the adaptive capacity of human cultural systems has been emphasised. Nowadays, a shift can be recognised towards modified views. Resources are discussed as prerequisites for establishing

complex human societies. This includes also a more biologically minded view from the standpoint of the humanities. In such a view, human societal complexes can be understood as systems that manage energy and matters. The concept of social-metabolic regimes has developed in such a context. Cultures, as seen within this paradigm, are not understood merely as autopoietic symbolic entities but as results of an interaction of material prerequisites and emerging social structures. One might dismiss this as an epistemological shift, part of the play of science with itself. But it remains unsolved so far in terms of evolutionary theory if the ultimate goal of evolution is reproductive success or accessibility to and optimising of energy resources.

There are other important reasons for this conference, however. It becomes increasingly evident that man-nature-relationships which are strongly expressed in exploitation strategies will turn into the most decisive issue for the forthcoming century. The conference will focus on the most urgent questions of this development and therefore add a much-needed perspective to the discourse on Global Change. We aim to refurbish the changing world with social subjects, their reasoning, their suffering and their culturally and biologically driven ability for solving the challenge of survival.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Preliminary programme

Wednesday July 18th Afternoon

Opening session

Official addresses

Keynote Addresses Marian Fischer-Kowalski (Vienna, Austria)

Keynote Addresses Anrew Goudie (Oxford, UK)

Wednesday July 18th Evening

Public Lecture H.J. Schnellhuber (Potsdam, Germany)

Reception Aula of the Georg-August University Göttingen

23
24

Thursday July 19th Morning

Plenary session on Environmental History

Speaker Karl Butzer (Austin, Texas, USA)

Speaker John McNeill (Washington DC, USA)

Speaker Verena Winiwarter (Vienna, Austria)

Thursday July 19th Afternoon

Parallel sessions on the topics

Environmental History (chair Verena Winiwarter, Vienna, Austria)

Archaeology of Landscapes (chair Karl Butzer, Austin, Texas, USA)

Recycling (chair Bernhard Streck (Leipzig, Germany)

Conference Dinner

Friday July 20th Morning

Plenary session on Sustainability
Speaker William Woods (Edwardsville, USA)

Speaker Rolf Peter Sieferle (St Gallen, Switzerland)

Speaker Joan Martinez-Alier (Barcelona, Spain)

Friday July 20th Afternoon

Parallel sessions on the topics
Concepts of Sustainability (chair Rolf Peter Sieferle, St. Gallen, Switzerland)

Agricultural Systems vs. Industrialized Systems (chair Andrew Goudie)

Human Subsistence in Past and Present Societies (chair Rainer Marggraf)

Saturday July 21st Morning

Plenary session on Environmental Sociology

Speaker Gerd Spittler (Bayreuth, Germany)

Speaker Bernhard Streck (Leipzig, Germany)

Saturday July 21st Afternoon

Parallel sessions on the topics

Nature in Culture-Culture in Nature (chair Bernd Hermann, Göttingen, Germany)

Extreme Environmental Conditions (chair Tim Ingold, Aberdeen, UK)

Evaluating Summary by Roy Ellen (Canterbury, UK)

Closing lecture

Sunday July 22nd Morning

Post Congress Excursion to the Ethnographic Museum Berlin

24
25

Topics of Discussion in the Sessions

Resources

What were / what are resources (material and immaterial in the course of evolution?)
Man - environment relations / The genesis of exploitation
Effects of people on environments / Effects of environments on people
Sustenance and exploitation
Exploitation and over-exploitation of what?
Economy versus ecology: An unavoidable conflict?

Reproduction

Human needs
Ecology, diet and social patterning
Health and exploitation / over-exploitation
Gender relations in productive behaviour
Is there gender exploitation in reproductive behaviour?
Genetic, environmental and socio-cultural backgrounds to the stability or growth of populations

Sustainability

Is "sustainability" a new concept in development planning?
Resource-management and sustainability
Phases in life, generation-sets, posterity: diverging concepts
Population pressure and sustainability
Sustainability in which geographical and social dimensions?

Innovation

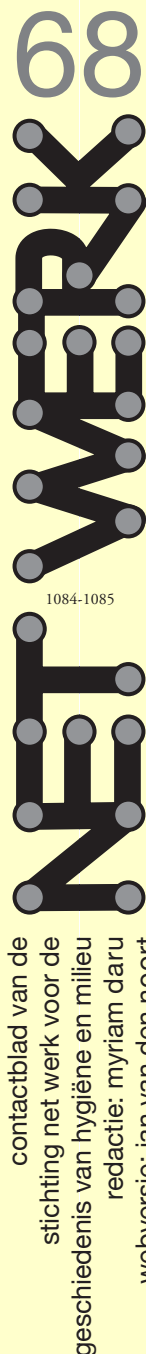
Transformation processes in pre-industrial and industrial societies / Technical innovations / Paradigms of scientific and/or ethical innovations
Factors for innovations / How to stop or reduce over-exploitation-
Preservation of elements of former culture / cultural tradition:
Hindrances of innovation?

Nature in Culture / Culture in Nature

Territoriality, power and control of resources
Exploitation and over-exploitation in the animal domain
Affective and emotional response in man with regard to changes in nature and innovations: The nature of the human brain
Exploitation of nature associated with religious belief or ethic code: Diverging views

Global Thinking

Invention or diffusion? / Invention and diffusion?
Processes in the "Communication age"
Local knowledge and global exploitation and expropriation still valid as an explanation for "underdevelopment"?
International Conferences: Awareness, warning:
What about political facts of enforcement?

25
26

Conference Fee

Congress fee 160.00 \$ (200 US\$ after March 31st. 2001)
Student fee 80.00 \$ (100 US\$ after March 31st. 2001)
Partner Programmes will be offered.
IWF
Nonnenstieg 72,
D-37075 Göttingen, Duitsland
Tel: +49/551 /5024- 170
Fax: +49/551 /5024-403
E-mail: iwf.secr.-gsw@iwf.de
www.iwf.de/iaes-goettingen-2001

The International Water History Association (IWhA)

2nd conference 10th -12th August 2001 University of Bergen, Norway

(reeds in nummer 67 aangekondigd)

The International Water History Association (IWhA) 2nd conference will bring together researchers from different disciplines who all study the character and role of freshwater in history and development. It is organised in co-operation with UNESCO's International Hydrological Programme. While freshwater is a true universal and no human being and no society can exist without it, its natural characteristics vary extremely from place to place and from time to time. Societies have managed and harnessed water in various ways with various implications both for

water resources and for society. This conference will explore these variations in man/water relations in time and space, and examine why some societies have apparently succeeded, while others have failed to secure a sound management system of their fresh water.

The conference will have three main aims:

- to present different empirical research findings and to create a forum for theoretical discussions on how the relationship between man and water can be analysed and understood in the most fruitful ways.
- to produce relevant input into present day debates about issues including the control and ownership of water, water conflicts and water pollution.
- to discuss content and profile of a multi-volume World Water History planned by UNESCO in cooperation with IWhA. The conference will offer opportunities for researchers to present perspectives on water history useful for the book series.

Provisional themes

- A The political economy of water ownership and control
- B Images of water (in religion, myths, literature and art)
- C History of hydrology and water control
- D Narratives on the river and the dam

- E The engineering of water systems - engineers, entrepreneurs and bureaucrats.
- F 'Water and man' relations in science
- G History of water, sanitation and health
- H Water, poverty and social development
- I Freshwater and the coastal zone - integrated and ecological management
- J Regional waters in a historical perspective
- K Water and Civilization. Why History is Vital to Reframing Current Water Policy Debates.

Invited keynote speakers

- Professor Fekri Hassan, University College London, UK
- Professor Christian Pfister, Bern University, Switzerland
- Professor em. John Opie, USA
- Professor Donald Worster, University of Kansas, USA
- General Secretary Andras Szollosi-Nagy, IHP, UNESCO

IWHA

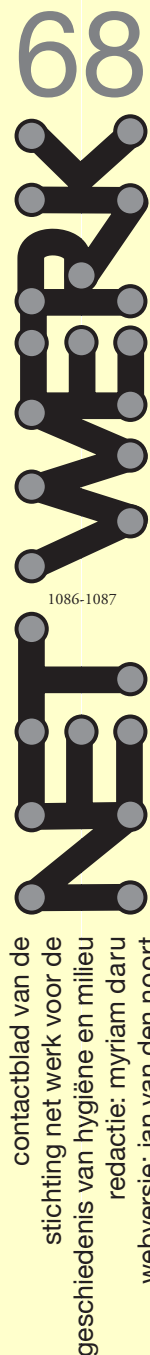
The first formal meeting of the International Water History Association will take place at the Bergen conference. The meeting will include election of officials, discussion on further conference plans etc. Membership of IWHA will be possible to sign at the Bergen conference.

More information about IWHA on our web page <http://www.iwha.net>
 Conference Organising Committee on behalf of IWHA:
 Professor Terje Tvedt, University of Bergen
 Professor Petter Larsson, University of Bergen
 Dr. Eva Jakobsson, Rogaland Research, Stavanger
 Contact person:
 Alv Terje Fotland,
 e-mail: Alv.Fotland@sfu.uib.no
 Centre for Development Studies
 University of Bergen
 Stromgaten 54, N-5007 Bergen,
 Norway fax: + 47 55 58 98 92
<http://www.iwha.net>

Voor de conferentie zijn circa 130 papers aangekondigd, aangedragen door onderzoekers uit alle werelddelen. Hier volgt een selectie van papers met een Europees thema:

- Paavola, Jouni, University of Oxford, UK--Bargaining on Water Quality: Industrial Discharges, Water Pollution, and Common Law in the 19th Century United States
- de Franca Doria, Miguel, University of East Anglia, UK--The Cult of Water in Portugal
- Pritchard, Sara B., Stanford University California USA--A Nation's River:Nature, National Identity, and FrancesRhône River after World War II

27
28

contactblad van de
 stichting net werk voor de
 geschiedenis van hygiëne en milieu
 redactie: myriam daru
 webversie: jan van den noort

- Lowenthal, David, University College London UK--Watershed as Management and Metaphor
- Maver, Irene, University of Glasgow, UK-Water Provision, Urban Improvement and Community Identity: the Experience of Edinburgh in the Nineteenth Century
- Burny, Joël, Virga Jesse College, Hasselt /Natuurhistorisch Genootschap ,Belgium-The Rediscovery of Small-Scale Irrigation of Grassland, with Emphasis on its Function in the Ethno-Ecosystem of the Former Heatland Area of the Campine in Northeastern Belgium
- de Vries, Jacob J, Vrije Universiteit Amsterdam--The Netherlands Early Developments in Dutch Hydrology
- Lennqvist, Jørgen, University of Örebro, Sweden--The Great Drainage Project in Central Sweden 1850-2000
- Maguire, Mark Dublin Business School Ireland--Powering the Nation: the Social History of Hydroelectricity in Ireland
- Smets, Josef, Montpellier France--The Management of Water in Two European Deltas: Rhine and Rhone,18th-19th centuries
- Speich, Daniel, Eidgenoessische Technische Hochschule ETH Switzerland--The Role of Discourse in Hydro-Technical Projects. A case Study
- Bagle, Eyvind, Norwegian Museum of Science and Technology, Norway--Waterpower and the Industrial Revolution in Norway
- Gardiner, Vince, Liverpool John Moores University, UK--Aspects of public water supply in Guernsey, Channel Islands, 1894-1945 - engineers, entrepreneurs
- Johansen, Tor Are, Norwegian Museum of Science and Technology, Norway--Water-born Epidemics: Political, Medical and Technological Responses in Oslo 1850-1900
- Juuti, Petri, University of Tampere Finland--City and Water. Evolution of Water and Sanitation Services in Tampere 1835-1921
- Rook, Harry L., National Institute USA/UK--Mercury in Water - A History of Hazard
- van Poppel, Frans, The Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI), Netherlands--The Effects of Water Supply on Infant and Childhood Mortality: a Review of Historical Evidence
- van Zon, Henk, University of Groningen, The Netherlands,--A century of Monitoring Dutch Public Waters. Early 19th Century control.
- Ilieva, Margarita; Iliiev, Iliya, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia Bulgaria--The Water and the Transforming Agriculture in Bulgaria
- Ciriaco, Salvatore, University of Padova, Italy--Venetian Lagoon: Defense Politics and Exploitation Strategies (15th-20th Centuries)

28
29

- Hassan, John, Manchester Metropolitan University, UK--The Rescue of English Waters and the Role of Environmental Pressure Groups, 1957-2000.
- Blackbourn, David, Harvard University USA--Tulla's Rhine
- Cioc, Mark, University of California Santa Cruz, USA--Seeing Like the Prussian State: Re-Engineering the Rivers of Rhineland and Westphalia 1815-1914
- Kaup, Martina, University of Bielefeld--Prussia's inward expansion: The Draining of the Oderbruch in the 18th Century
- Lejeune, Martine, Ark Foundation/WWF Belgium--(Re)creating Living Rivers. Meuse Border. Meuse Nature Development Project
- Hesselink, Annika W., University of Utrecht, The Netherlands--Flooding of the "Land van Maas en Waal"
- Prokhorova, Nadezhda; Mamaeva, Tatyana The Russian Research Institute, Ekaterinburg--Russia The History of Water Resources in Russia for Integrated Water Management and Protection,
- Stenroos, Marko, University of Turku, Finland,--Water Management and Public Utilities in Finland 1876-1918
- Ubertini, Lucio, University of Rome, "La Sapienza", Italy--The Reconstruction of Rome Floods Basing on Historical Data and a Hydraulic Numerical Model

11th International Conference of Historical Geographers

The 11th ICHG will be held in Quebec City (Canada) on August 12-18, 2001. This triennial conference, held recently in Ulster (1998), Perth (1995), and Vancouver (1992), is the largest meeting in the field. The 2001 conference will focus on the following themes:

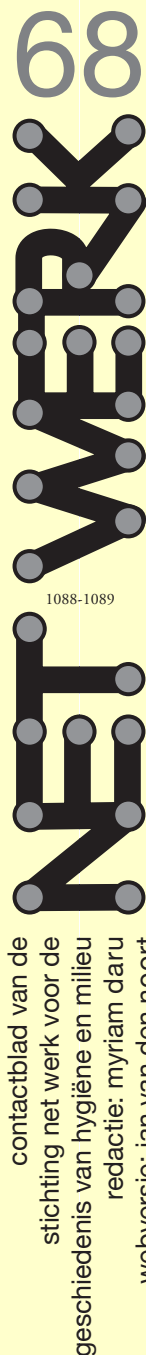
- 1. Imperial and colonial historical geographies
- 2. Historical geographies of the city
- 3. Environmental change
- 4. Natural and cultural heritage
- 5. Landscape(s) of collective memories
- 6. The historical geography of leisure and recreation

N.B.: This list is not exclusive and contributions on other aspects of historical geography are also welcomed.

In addition to the papers sessions, the program includes three fields Excursions:

- 1. A half-day Old Quebec City excursion.
- 2. An optional one-day tour: The rural landscape of Kamouraska (South shore of the Saint Lawrence estuary) OR the Beauce region (typical semi-urban region South of Quebec City).
- 3. An optional post-conference

29
30

field trip will also be available: Mythic Charlevoix and the "Kingdom" of Saguenay: Shared landscapes and regional identities.

Registration

Further information about registration and accommodations will be sent to all applicants.

Deadline: 1 March 2001, confirmed by a non-refundable deposit. Conference fee: CDN \$195 (deposit \$100). For graduate students/Retired: CDN \$95 (deposit \$50). There will be a surcharge of \$50 for late registration (after 1 March 2001). Full payment is due by June 30, 2001.

The fee covers registration, programmes, the Old Quebec City field trip, and coffee-break service. The banquet is optional, as are the one-day and the post-conference field excursions. Payment can be made either by cheque or by credit card (Master Card or VISA).

Accommodation

Accommodation is available from either Laval University Residence Service (\$35 a night, single-bedded rooms) OR neighbouring hotels (rating from \$80 to \$135). For further details about accommodation, see CIEQ webpage (<http://www.cieq.ulaval.ca/>). For further information regarding the conference, please contact: Marc St-Hilaire, director

Laboratoire de Géographie Historique Centre Interuniversitaire D'études Québécoises Université Laval Sainte-Foy (Qc) Canada G1K 7P4
Tel.: (418) 656-3770
Fax.: (418) 656-3960
WWW du CIEQ : <http://www.cieq.ulaval.ca/>

European Society for Environmental History

The First conference of the ESEH St. Andrews (Scotland), September 5th-8th, 2001

Centre for Environmental History and Policy (CEHP) University of St. Andrews and University of Stirling together with the Institute for Environmental History University of St. Andrews. European Society for Environmental History ESEH aims to promote environmental history in Europe by encouraging and supporting research, teaching and publications in the field. It especially wishes to foster communication among environmental historians across Europe, and with colleagues elsewhere. The biennial ESEH conferences, focusing on both the international and national perspective, are one of the communication platforms the society has to offer to colleagues around Europe, and beyond.

30
31

Scientific Committee

An international scientific committee representing the European environmental history community will be responsible for selecting the papers. These are: Dr Peter Brimblecombe, University of East Anglia, UK; Dr Petra van Dam, Free University in Amsterdam, Netherlands; Professor Christian Pfister, University of Bern, Switzerland; Professor Sverker Sörlin, University of Umeå, Sweden

Conference venue

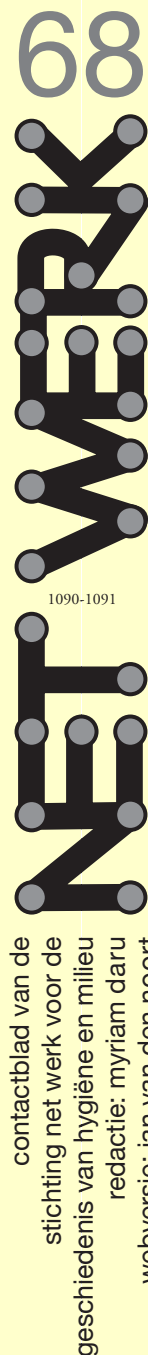
The University of St Andrews is the oldest in Scotland, set in a beautiful historic town famous for its golf and its beaches. The Centre for Environmental History and Policy is a new research centre housed jointly in the universities of St Andrews and Stirling. It seeks to understand current environmental problems through interdisciplinary analyses of the past. CEHP is delighted to be the host of the first ESEH international conference.

Costs

The conference fee will be £80 (£60 for postgraduates/unwaged), which includes the conference dinner. Accommodation will be in university facilities. Accommodation is priced at £42 per night, inclusive of all meals. It is hoped that a number of bursaries will be available for post-graduate students and colleagues

from Eastern Europe. Details will be posted on our web-sites: <http://www.stir.ac.uk/cehp/> or <http://www.eseh.org/> as they become available. The conference registration form will be available from September 2000 and will also be placed online. The conference organisers are extremely grateful to the School of History at the University of St Andrews for its financial support. Further information can be obtained either by writing to the CEHP, attn. Dr. Fiona Watson, University of Stirling, Stirling FK9 4 LA, Great Britain or by sending an e-mail to Fiona Watson f.j.watson@stir.ac.uk tel: 01786 467588] Registration form online : <http://www.eseh.org/esehfutures.html>

31
32

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Occupational Health and Public Health Lessons from the Past - Challenges for the Future

Norrköping 6-9 September 2001

2nd International Conference on the History of Occupational and Environmental Prevention
4th International Conference of the International Network for the History of Public Health
Scientific program committee: Jan Sundin, chair, Giovanni Berlinguer, Bernardino Fantini, J. Malcom Harrington, Sergio Iavicoli, Dietrich Milles, Annette Thörnquist
About 100 years ago occupational and environmental health became an increasingly urgent topic in Western societies. Today's perceptions and organisation for the prevention and handling of occupational health problems are to a great extent historical products of a specific organisation of work during the classical industrial era. For several reasons occupational health and occupational safety became a discipline and a field of its own, involving not only medical and technical expertise, but also politicians, legislators and, after the First World War, trade unions and employers' associations. However, its roots are also to be found within the general history of public health and the welfare state. That is the reason for the joint effort to

organise this conference. One of the major themes concerns the similarities and differences between the two histories. Today's health conditions are changing because of rapid transitions both in classical industrial societies and in other parts of the world. This development needs to be analysed and discussed in a historical perspective. The conference will therefore also deal with the connections between the past, the present and the future. An interdisciplinary exchange of results and interpretations and comparative approaches from all parts of the world will be encouraged. Specific papers and posters on the history of either occupational health or public health are also welcome.

The conference will start Thursday afternoon and end on Sunday noon. It will be organised with plenary, parallel and poster sessions. There will be an opening session on the comparative history of occupational health and public health and a concluding panel discussion on "lessons from the past and challenges for the future". We are especially interested in papers and posters on the following topics:

- Socially constructed illness and diseases
- Changing concepts of health
- Risk, setting standards and quality management
- Regulations and responsibilities
- Cross-cultural development

32
33

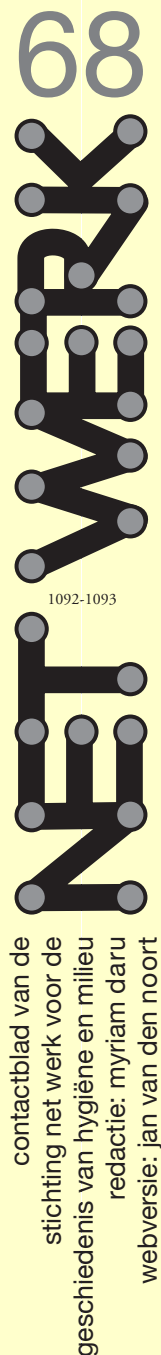
- Patterns of professionalisation
- The impact of structures of production and industrial relations on work environment and health
- Health in the information era
- Roots of Occupational Health and Public Health
- Education and public information
- Science and health protection
- Changes in the social distribution of health

Scholars with different disciplinary backgrounds are welcome with papers or posters on the above mentioned or other themes. Themes and sessions will be put together by convenors. Early proposals are more likely to find a place in the program. Participants will only be inserted in the final program after formal registration. Short versions of accepted papers and posters (maximum two pages) will be published in advance on this homepage and in the conference portfolio. After the conference a selection of papers will be published in a thematic volume and in special journals.

Registration at lowest fee: before 20th of May 2001. The organiser will, on request, issue certificates to be used for applications to employers or funds for travelling grants, when a paper/poster has been accepted. Fee: 2,000 SEK before 20th of May 2001. 2,400 SEK after that date Includes material, coffee, lunches, official dinner, social events. Reduced fee: 1,000 SEK after

special application with certificate from supervisor confirming that the scholar is a doctoral or master's student. The organiser has found ways and means to support the participation of young scholars and guests from less favoured regions. In the latter case, it may also include partial support for hotel and travelling. These cases will be treated individually by the organising committee. The address information supplied will be listed in a database used for distribution of information related to the OHPH Conference in Norrköping September 2001 only. Further information, forms for registration and hotel reservations, etc. will be found on the homepage after the 1st of September 2000. A folder with similar content will be available after the same date. If you do not have access to our homepage, please order the relevant material from Maria Arvidsson at the following address:
Norrköping Conference 2001
Att: Maria Arvidsson
Arbetslivsinstitutet
Laxholmen
S-602 21 Norrköping
Sweden
Fax: +46-13-28 29 95
E-mail: maria.arvidsson@niwl.se or ohphinfo@tema.liu.se

33
34

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Second Spanish Conference on Environmental History

Huesca, 24-26 October 2001

First Session:

- Historical evolution of the relationships among agriculture, energy and environment.
- Energetic basis of agriculture
- Uncontrolled solar energy, controlled solar energy and fossil energy
- Impacts of different historical agricultural types on streams, soils and biodiversity.
- Historical climatology
- Forest history
- Historical forest management
- Ecological and social impacts of afforestation policies
- Place-names referring to environment
- Mining

Second Session:

- Transfers of technology, management and utilization of water in Europe and South America
- Third Session:
- The historical construction of landscape: the role of socio-economic relationships in making the landscape, focusing particularly on: stream regulations, forest management (afforestations), network of communications, zones of agricultural colonization, land level, new agroecosystems, the tree culture, enclosures, terracing.

Fourth Session: round table, focusing on,

- The current State and the political analysis of the environmental conflict
 - The historical perception of environmental problems
 - Future perspectives for environmental history
- Pilar Alcalde Arántegui (Instituto de Estudios Altoaragoneses, II Encuentro sobre Historia y Medio Ambiente, C/del Parque, 10; 22002, Huesca, Spain)
Alberto Sabio Alcutén (Dpt. de Historia Moderna y Contemporánea, Pza. Universidad, 3; 22002 Huesca, Spain)

34
35

Climatology: Essays on Weather, Culture, and the Meteorological Imagination

Call for Papers

For a volume of critical essays addressing those cultural spaces bordering on the meteorological, we seek proposals that explore the role of weather in culture, literature, and the arts.

Weather, we assume, underpins the basic material and emotional forces that form the basis of how we live. Every region has its own weather—from the cold and blustery to the temperate and serene—as well as ways to represent it. Our daily conversations are so often about the weather, yet discussions of these meteorological influences have received surprisingly little at-

tention from scholars interested in the overlap of nature, culture, and environments.

Our volume aims to broaden conventional considerations of the weather by drawing on the insights of writers in such diverse fields as literature, geography, meteorology, history, environmental studies, and the fine arts. We particularly encourage interdisciplinary approaches, especially those which challenge the boundaries between modes of inquiry. Possible topics might include (but need not be limited to):

Weather in literature

Art and meteorology

Gendered weather

Climatological history

The culture and history of meteorological science

Seasons and seasonal change

Weather myths and lore

Technology and weather information

Please send proposals or completed papers (20-25 pages) by April 1, 2001 to: Todd Robert Petersen

English Department

205 Morrill Hall

Oklahoma State University

Stillwater, Oklahoma 74708

peterst_osu@osu.net

or

Adam Sweeting

Boston University

College of General Studies

871 Commonwealth Avenue

Boston, MA 02215

sweeting@bu.edu

35
36

Producing and consuming natures

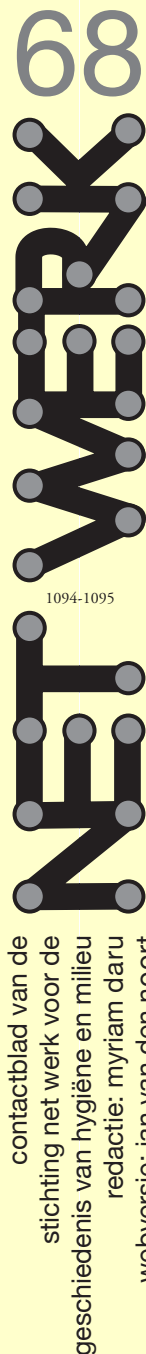
American Society for Environmental History

Denver, Colorado March 20-23, 2002 - Call for Papers

The conference seeks to explore the various ways humans have historically drawn nature into their lives - through working and imagining, devouring and debating, transforming and transporting it. We encourage papers on the human history of nature as symbol as well as substance, in popular culture and consumption as well as production and extraction. By framing nature as plural, we also invite topics that engage a diversity of views about what nature is or should be, within or across cultures.

The program committee strongly encourages proposals for complete panels with two or three individual papers, a chair, and a commentator. Although we also welcome individual paper proposals, such proposals are more difficult to accommodate than full panels. The committee is seeking proposals from scholars across a broad range of disciplines in the humanities and social sciences. Interdisciplinary panels are particularly encouraged. Proposals must include FIVE copies of the following:

35
36

1) For panel proposals, provide a cover sheet(s) with the title of the panel, a 250-word abstract for the panel, the full name and affiliation of each participant, the titles of each paper, and the name, address, telephone number, and e-mail address of the contact person for the panel.

2) For each paper proposal (including those on an organized panel), submit a 250-word abstract of the paper,

3) A short (two-page maximum) cv for each participant

The deadline for submission is June 1, 2001. Please send all five copies to: Christopher Sellers
Department of History, State University of New York at Stony Brook
Stony Brook, NY 11794.
(631) 632-7514

For more information, please contact members of the program committee, chair: Christopher Sellers
<csellers@notes.cc.sunysb.edu>
Committee Members:

Dale Goble <gobled@uidaho.edu>,
Don Hughes <dhughes@du.edu>,
Jennifer Price <jjprice@ucla.edu>

36
37

Tentoonstellingen

Van Pest tot Aids

Van 26 januari tot en met 8 april 2001 organiseert het Gemeentearchief Amsterdam de tentoonstelling Van Pest tot Aids; vijf eeuwen ziektenbestrijding in Amsterdam.

Het Gemeentearchief organiseert de tentoonstelling mede naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van de GG & GD AMSTERDAM. Er worden 200 originele documenten gepresenteerd (archiefstukken, tekeningen, foto's, kaarten, brieven), aangevuld met enkele blow ups en film- en videofragmenten.

De tentoonstelling vertelt op heldere en boeiende wijze de geschiedenis van een zestal infectieziekten die de stad Amsterdam en haar inwoners in haar greep hebben gehad. In chronologische volgorde: lepra in de Middeleeuwen en de 16de eeuw, bij de pest ligt de nadruk op de 17de eeuw, pokken in de achttiende en 19de eeuw, cholera in de 19de eeuw, tuberculose in eind 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw en aids vanaf 1982. Speciaal voor het Voortgezet Onderwijs is een lespakket samengesteld met een digitale versie op deze website. Bij de tentoonstelling Van Pest tot Aids verschijnt het gelijknamige boek van Annet Mooij, eveneens auteur van het in 1999 verschenen boek De polsslagen van de stad, 350 jaar academische geneeskunde in Amsterdam.

36
37

Het tentoonstellingsboek, uitgegeven door Uitgeverij Thoth, telt 80 pagina's met afbeeldingen in kleur en zwart/wit en kost f 24,95. ISBN 9068682741

Bezoekadres: Amsteldijk 67, 1074 HZ Amsterdam; maandag t/m zondag 11.00-17.00 uur.

Postadres: Postbus 51140, 1007 EC Amsterdam

Webadres: <http://www.gemeentearchief.amsterdam.nl>

Telefoon: +31 (0)20 572 0202

Fax: +31 (0)20 675 0596

Email: secretariaat@gaaweb.nl

Open ma t/m vr 10-17, zo 13-17 uur. Tel: 024-329.70.70.

Entreprijzen volwassenen f 4,- f 2,- Kinderen f 3,- f 1,50 65+/CJP f 3,- f 1,50 Groepskorting (per persoon, vanaf 10 personen) f 1,- f 0,50

Museumjaarkaart geldig

Donateurs gratis

Adres: Gerard Noodtstraat 121,

6511 ST Nijmegen

tel: 024-3297070

fax: 024-3297079

Tijdschriften

Het nieuwe nummer van het **Jaarboek Ecologische Geschiedenis** is uit, met enige vertraging.

Erik Thoen, Petra J.E.M. Van Dam
Editoriaal

Petra J.E.M. van Dam, Onkruid verging niet. Het succes van de paling in de Hollandse wateren, 1300-1600

Dries Tys, De omgang van de mens met overstromingsgevaar in de Belgische kustvlakte tussen de 8ste en de 12de eeuw, enkele aanwijzingen

Karel Leenders, Ecologische aspecten van de middeleeuwse zoutwinning in de Delta

Jan-Willem Oosthoek en Marco Roepers, Beeldvorming van de vos door de eeuwen heen

Wim Ravesteijn, Irrigatie en koloniale staat op Java: de gevolgen

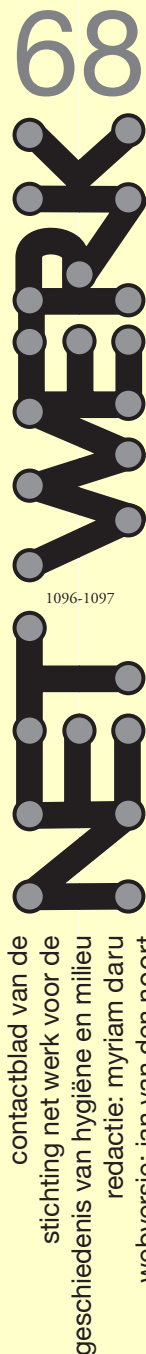
37/38 Poepgoed

Expositie Poepgoed t/m 24 juni in Natuurmuseum Nijmegen

De expositie gaat over het poepen van dieren en mensen o.a. over de geschiedenis van het toilet, van het eerste Franse toilet tot het nieuwste GFT toilet, maar behandelt ook onderwerpen als riolering en waterzuivering. Andere items die belicht worden zijn: het gebruik van poep als mest en de ontwikkeling en het gebruik van toiletpapier.

“Poepgoed schenkt ruime aandacht aan poepgedrag en poepgewoonten van dier en mens op een kleine, gezellig rommelige expositie, die nergens platvloers wordt en die dolle pret voor kinderen inhoudt.”

De Volkskrant, 3-2-2001

van de hongersnoden in Demak
Christophe Verbruggen, De reacties op vroege vormen van vervuiling. De chemische nijverheid te Gent, 1820-1892

Uitgave van Academia Press: Gent. ISBN 90382 02660, BF 600.-

De uitgaven van Academia Press worden voor België verdeeld door: Wetenschappelijke Boekhandel J. Story-Scientia bvba,

P. Van Duyseplein 8, 9000 Gent, tel: 09/225 57 57

fax: 09/233 14 09

Voor Nederland door: Ef & Ef, Eind 36, 6017 Thorn

telefoon: +31-475/561501

fax: +31-475/561660

Hygeia Internationalis: An Interdisciplinary Journal for the History of Public Health is te vinden op

<http://www.tema.liu.se/inhph/journal/> Nummer een is ook te bestellen in gedrukte vorm (prijs 125 SEK) bij: INHPH, Department of Health and Society, Linköping University S-581 83 Linköping, Zweden

Volume 1 (1999), Issue 1, October

Jan Sundin, Why Hygeia Internationalis? p. 5-7

Dorothy Porter, Changing Definitions of the History of Public Health p. 9-21

Virginia Berridge, History in Public Health: a New Development for History? p. 23-36

Andrea Tanner, Scarlatina and Sewer Smells: Metropolitan Public Health Records 1855-1920 p. 37-48.

Environment and History
“Environment and History no longer has any editorial connection with its founding editor, Richard Grove. The journal is now based at the Stirling/St Andrews Centre for Environmental History and Policy, and is edited by an editorial collective with the following membership: Peter Coates University of Bristol, Rob Lambert University of St Andrews (reviews editor), John M. MacKenzie Lancaster University (chair), John Sheail, ITE Monkswood, Fiona Watson University of Stirling (managing editor)”

Environment and History

Vol.6, No.4
Yorkshire's 'Sloughs of Despond': An Inter-War Perspective on Resource Development in Britain. John Sheail 379-398

From Floods to Reforestation: The Forest Transition in Switzerland, A.S. Mather and J. Fairbairn, 399-422

Deforestation, Erosion, and Fire: Degradation Myths in the Environmental History of Madagascar, Christian A. Kull, 423-450

The Cultural Enframing of Nature: Environmental Histories during the Early German Romantic Period, Joan Steigerwald 451-496

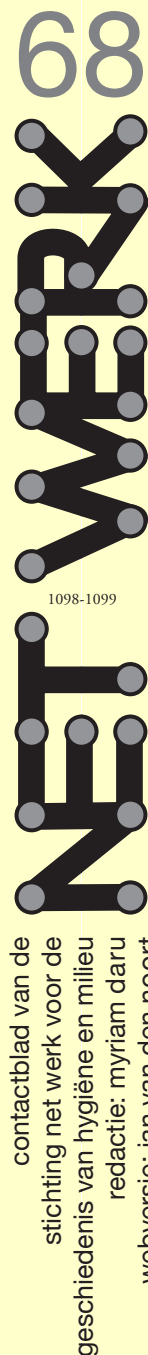
Special Issue: 'The influence of trade on local ecosystems'

39 Guest-editor: Dr Petra J.E.M. van
40 Dam, History Department, Vrije
Universiteit, De Boelelaan 1105,
1081 HV Amsterdam, The Nether-
lands. email:svlinder@bart.nl

Edited by Petra van Dam, the May 2001 issue of Environment and History will deal with a new and challenging theme in environmental history: how does long-distance trade affect ecosystems at the local level? Important questions include the increasing distance over time between producing and consuming centres and how this separation leads to the ever more far-reaching influence of the consumption centres. The special issue will contain articles first presented as papers on a workshop on this theme that took place in Amsterdam in 1999. Subjects include, among others: how did the demand for peat in the cities of Flanders lead to the devastation of peat bogs in Holland in Medieval and Early Modern times? How did the increasing demand for water for irrigation purposes influence the condition of big rivers in the United States? How was the population of the Arctic seas influenced by the demand for whale products?
THE WHITE HORSE PRESS
10 High Street, Knapwell
CAMBRIDGE CB3 8NR, UK
Tel: +44 1954 267527

Environmental History (VS) Vol. 5, No. 4 (October 2000)

- Donald J. Pisani, "Beyond the Hundredth Meridian: Nationalizing the History of Water in the United States," 466-482.
- James Reardon-Anderson, "Changes in Land Use and Society in Manchuria and Inner Mongolia during the Qing Dynasty," 483-502.
- William R. Dickinson, 'Changing Times: The Holocene Legacy,' 503-530.
- John J. Little, "A Wilderness Apprenticeship: Olaus Murie in Canada, 1914-1915 and 1917," 531-544.
- Mark Cioc et al, "Environmental History Writing in Southern Europe," 545-556.
Vol. 6, No. 1 (January 2001)
- Thomas M. McCarthy, "The Coming Wonder: Early Environmental Concerns about the Automobile."
- Petra J. E. M. van Dam, "Sinking Peat Bogs: Environmental Change in Holland, 1350-1550."
- Justin B. Reich, "Recreating the Wilderness: Shaping Narratives and Landscapes in Shenandoah National Park."
- Juan Garcia La Torre, Andres Sanchez Picon, en Jesus Garcia Latorre, "The Man-Made Desert: Effects of Economic and Demographic Growth on the Ecosystem of the Arid Southeastern Spain."
- John Sandlos, "From the Outside Looking In: Aesthetics, Politics and Wildlife Conservation in the Canadian North."

40
41

Signalementen

- Deze signalementen zijn bij elkaar gesprokkeld uit zeer uiteenlopende bronnen. Het kan voorkomen dat een prijsindicatie ontbreekt. De eventueel ontbrekende gegevens zijn tegenwoordig in veel gevallen te vinden op internet pagina's zoals die van BOL, Barnes and Nobles, Amazon, Boeknet enz.
- Agnoletti M. en Anderson S., **Methods and approaches in forest history**, (Wallingford and New York: CAB International, 2000).
- (ed.) **Forest History: International Studies on Socioeconomic and Forest Ecosystem Change**, (Wallingford/New York: CAB International, 2000).
- Agostoni, Claudia, 'Sanitation and public works in late nineteenth century, Mexico City', **Quipu**, jrg. 12 (1999, may-aug.) 2, pp. 187-201.
- Andrews, Richard N. L., 'Managing the environment, managing ourselves : a history of American environmental policy', (New Haven ; London: Yale University Press, 1999), ISBN 0300073585 (cloth : alk. paper); 0300077955 (pbk. : alk. paper), xiii, 463 blz.
- Anker, Peder Johan, **The Ecology of Nations: British Imperial Sciences of Nature, 1895-1945**, PhD Harvard University, Department of the History of Science (1999)

- Baldwin, Peter, **Contagion and the State in Europe 1830-1930**, (Cambridge: Cambridge University Press, 1999).
- Barbour, Jon Marc, **Public health implications of late eighteenth and early nineteenth century hard rock milling practices in Boulder County, Colorado**, PhD University of California, Davis (1999) 313 blz. UMI Pub No: 9925721.
- Barrett, F. A., **Disease & geography : the history of an idea**, (Toronto, Ont.: York University, Atkinson College, 2000) Geographical monographs, nr. 23, xv, 571 blz.
- Bartholomew, R., Wessely, S., 'Epidemic hysteria in Virginia : the case of the phantom gasser of 1933-1934', **Southern medical journal**, jrg. 92 (1999, Aug.) 8, pp. 762-769.
- Barton, Gregory Allen, **Empire forestry and the origins of conservationism and environmentalism: 1855-1939**, PhD Northwestern University (1999) 214 blz. Adviser: Heyck, T. W. UMI Pub No: 9932133.
- Baumüller, B., U. Kuder en T. Zoglauer (eds.) **Inszenierte Natur. Landschaftskunst im 19. und 20. Jahrhundert**, (Stuttgart: DVA, 1997), ISBN 3-421-03130-4, 207 blz. f 65,60.
- Bonhomme, Brian, **Forests, peasants, and revolutionaries: Forest conservation in Soviet Russia**,

41
42

1917-1925, PhD City University of New York (2000) 341 blz. UMI Pub No: 9969679.

Boo, Marion de, **Het water in de vingers. Nederlandse vereniging voor waterbeheer, 1958-1998. 40 jaar beziel van water**, Jaap van Selm, G. Vinke e. a. (red) (Rijswijk: NVA, 1998), 108 blz., verschenen op 19 juni 1998 t.g.v. het 40-jarig bestaan van de Nederlandse Vereniging voor Waterbeheer NVA. 108 blz.

Brecht, Christine en Nikolow, Sybilla, 'Displaying the invisible : Volkskrankheiten on exhibition in Imperial Germany', **Studies in history and philosophy of biological and biomedical sciences**, jrg. 31 (2000, December) 4, pp. 511-530.

Brody, Howard, e.a., 'John Snow revisited : getting a handle on the Broad Street pump', **Pharos of Alpha Omega Honor Medical Society**, jrg. 62 (1999, Winter) 1, pp. 2-8.

Buisman, J., **Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen, 1575-1675**, A. F. J. Engelen (redactie) (Franeker: Van Wijnen, 2000), ISBN 90 5194 143 9, 766 blz. f 69,60.

Busch, A. J., **Waar bleef het vuil van Gorinchem**, (Gorinchem: 2000), 48 blz.

Cioc, Mark, e. a., 'Environmental History Writing in Southern Europe', **Environmental History**,

jrg. 5 (2000) 4 (october), pp. 545-556.

Cloutier, Michelle Anne, **Beyond intergovernmentalism: The Europeanization of European Union environmental policy making**, PhD University of Toronto (1999) 307 blz. UMI Pub No: NQ45772 ISBN: 0-612-45772-9.

Conrad, L. I. en Wujastyk, D., **Contagion : perspectives from pre-modern societies**, (Aldershot: Ashgate, 2000), ISBN 0754602583, 242 blz.

Crawford, D. H. **The invisible enemy : a natural history of viruses**, (Oxford ; New York: Oxford University Press, 2000), ISBN 0198503326 (alk. paper), x, 275 blz.

Datsenko, N. M. en D. M. Sonechkin, 'Refinement of time series of mean annual air temperature for the Northern and Southern Hemisphere in the 19th century', **Russian Meteorology and Hydrology**, (1999) 10, pp. 17-22.

Datsenko, N. M., D. M. Sonechkin en M. V. Shabalova, 'Seasonal differences in the European long surface air emperature records.', **Russian Meteorology and Hydrology**, (2000) 7, pp. 33-41.

Dewey, Scott Hamilton, **Don't breathe the air : air pollution and the evolution of environmental policy and politics in the United**

42
43

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

68 NET WERK

States, 1945-1970, PhD Rice University (1997) 741 blz. Includes bibliographical references (p. 707-741 Photocopy. Ann Arbor, Mich.: UMI Dissertation Services, 2000. 23.

Duke, David Freeland, **Unnatural union: Soviet environmental policies, 1950-1991**, PhD University of Alberta (Canada) (1999) 260 blz. UMI Pub No: NQ39522 ISBN: 0-612-39522-7.

Elliott, P., Wakefield, J., Best, N. e. a. (eds.) **Spatial epidemiology. Methods and applications.**, (Oxford: Oxford University Press), 416 blz., ca. f 263,20.

Friswell, Caroline A., **Did "King Dirt" and "Bumbledom" defeat the objects of the Public Health Act, 1848? : a case study of the political, social and cultural attitudes to public health reform in Newcastle-upon-Tyne, Gateshead and Sunderland, 1835-1858**, PhD University of Durham (1998).

Goklany, Indur M., **Clearing the air : the real story of the war on air pollution**, (Washington, D.C.: Cato Institute, 1999), ISBN 1882577825;1882577833, xi, 187 blz.

Graig, Eric E., **The social construction of global climate change**, PhD City University of New York (1999) 275 blz. UMI Pub No: 9917654.

Hennock, E. P., 'The urban sani-

tary movement in England and Germany, 1838-1914 : a comparison', **Continuity and change : a journal of social structure, law and demography in past societies**, jrg. 15 (2000, Aug.) 2, pp. 269-296.

Hodge, Joseph Morgan, **Development and science: British colonialism and the rise of the 'expert', 1895-1945**, PhD Queen's University at Kingston (Canada) (1999) 590 blz. UMI Pub No: NQ42945 ISBN: 0-612-42945-8.

Hoogsteen, K., **Smaakmakend water** (Utrecht: Het Spectrum, 2000), ISBN 90-274-7163-0, 191 blz. f 47,50.

Howe, Timothy Richard, **Man and beast in the ancient Greek world: Animal husbandry and elite status**, PhD The Pennsylvania State University (2000) 153 blz. UMI Pub No: 9966823.

Kandela, Peter, 'Sketches from 'The Lancet' : pollution', **Lancet** (London, England). Vol. 353, no. 9164 jrg. 353 (1999, May 8) 9164, p. 1631.

König, W., **Bahnen und Berge. Verkehrstechnik, Tourismus und Naturschutz in den Schweizer Alpen, 1870-1939**, (Frankfurt/New York. 2000), 242 blz. DM 58.

Koerner, Lisbet, **Linnaeus: Nature and Nation**, (Cambridge, Mass.; London.: Harvard University Press, 1999).

43
44

Kolata, G. **Griep : het verhaal van de grote influenza epidemie van 1918 en de zoektocht naar het dodelijke virus**, H. Moerdijk (vert) (Amsterdam: De Bezige Bij), ISBN 90-234-3985-6, 410 blz. Vert. van: Flu : the story of the great influenza pandemic of 1918 and the search for the virus that caused it. - New York : Farrar, Strauss and Giroux, 1999, f 49.95

Lamarcq, Danny e.a., **Kamer 100. Prijsvraag Rijksbouwmeester**, (Blaricum: 2000), 64 blz.

Lekan, Thomas Michael, **Imagining the nation in nature: Landscape preservation and German identity, 1890-1945**, PhD The University of Wisconsin - Madison (1999), 407 blz. UMI Pub No: 9927252.

Lempa, Heikki E., **German body culture. The ideology of moderation and the educated middle class, 1790-1850**, PhD The University of Chicago (1999) 547 blz. UMI Pub No: 9920153.

McNeill, J. R., Kennedy, P., **Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth-Century World**, (New York/London: W.W. Norton & Company, 2000), ISBN 0393049175, 416 blz. \$29.95 (hardback).

Melo Filho, Djalma A., e.a., 'O riso em tempos tragicos nas charges sobre a epidemia de

Caruaru", **Historia, ciencias, saúde - Manguinhos**, jrg. 6 (1999, may/june) 1, pp. 157-164.

Merida, M. T., 'Puerto Cabello and the Bubonic plague epidemic (1903-1908)', **Vesalius : acta internationales historiae medicinae**, jrg. 5 (1999, dec.) 2, pp. 94-99.

Musgrave, T., Musgrave, W., **An empire of plants : people and plants that changed the world**, (London: Cassell, 2000), ISBN 0304354430, 192 blz.

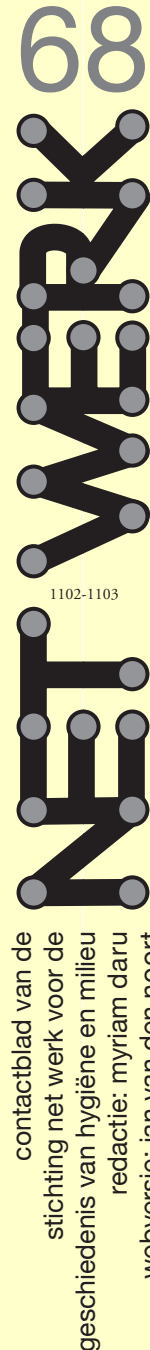
Philo, C., Wilbert, C. (eds.) **Animal spaces, beastly places. New geographies of human-animal relations**, (London: Routledge, 2000), ISBN 0415-19847-X, 311 blz.

Podobnik, Bruce Michael, **Global energy shifts: Future possibilities in historical perspective**, PhD The Johns Hopkins University, 320 blz. UMI Pub No: 9964189.

Powlson, Mark, 'Red jackets and red noses', **Journal of the Royal Society of Medicine**, jrg. 93 (2000, April) 4, p. 214.

Pyatt, F. B. e.a. , 'King Solomon's miners : starvation and bioaccumulation? an environmental archaeological investigation in Southern Jordan', **Ecotoxicology and environmental safety**, jrg. 43 (1999, july) 3, pp. 305-308.

Reijnders, L., **Reislust. Op weg naar het paradijs en andere be-**

44
45

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

stemmingen, (Amsterdam: Van Gennep, 2000), ISBN 90-5515-250-1, 280 blz.

Rodriguez, Maria Eugenia, 'Contaminacion e insalubridad en la ciudad de Mexico en el siglo XVIII', (Mexico : Departamento de Historia e Filosofia de la Medicina, Facultad de Medicina/ UNAM) Serie Monografias de historia y filosofia de la medicina, nr. 3, ISBN 968367271X, xi, 209 blz.

Rosenfeld, Jason M., **New languages of nature in Victorian England: The Pre- Raphaelite landscape, natural history and modern architecture in the 1850s**, PhD New York University (1999) 460 blz. Pub No: 9945320.

Saupe, Angelika, **Selbstproduktion von Natur. Die Autopiesistheorie: Herausforderung für eine feministische Theorie der Gesellschaft**, (Berlin: Ulrich Eisel; Ludwig Trepl, 1997), ISBN 3-931472-05-1. f 37,50.

Schroor, Meindert, **Van Middelzee tot BILDt. Landaanwinning in Fryslân in de Middeleeuwen en de vroegmoderne tijd**, (Almere: ROB, 2000), ISBN 90-6825-243-7. f 25,-.

Shapiro-Shapin, Carolyn G., 'Filtering the city's image : progressivism, local control, and the St. Louis water supply, 1890-1906', **Journal of the history of medi-**

cine and allied sciences

Skoski, Joseph Richard, **Public baths and washhouses in Victorian Britain, 1842- 1914**, PhD Indiana University (2000) 207 blz. UMI Pub No: 9966060.

Soriano Palao, Jose, 'La asistencia sanitaria publica en Yecla (Murcia), 1850-1930', **Asclepio : archivo iberoamericano de historia de la medicina y antropologia medica**, jrg. 52 (2000) 1, pp. 193-215.

Stradling, David, **Smokestacks and progressives : environmentalists, engineers and air quality in America, 1881-1951** (Baltimore, Md. ; London: Johns Hopkins University Press, 1999), x,270 blz.

Tan, Sandra Sook-Len, **Tree hugging and green bigotry: Challenging imperialism in environmental approaches**, MA University of Toronto (1999) 171 blz. UMI Pub No: MQ45869 ISBN: 0-612-45869-5.

Vinke, Geert B. (red.), **Sterk water. Anecdotische beschouwingen uit de rijke historie van het waterleidingvak**. Uitg. ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van de Vereniging voor Waterleidingbe-

45
46

Brill, 2000), pp. 183-216.
 Worboys, M. **Spreading germs : disease theories and medical practice in Britain, 1865-1900**, (Cambridge ; New York: Cambridge University Press, 2000) Cambridge history of medicine, ISBN 0521773024, xvi, 327 blz.
 Zeller, Thomas, "The Landscape's Crown": Landscape, Perceptions, and Modernizing Effects of the German Autobahn System, 1934-194', Nye, D. (ed.) **Technologies of Landscape: Reaping to Recycling**, (Amherst, MA: University of Massachusetts Press, 1999), pp. 218-238.

Bibliografie over imperialisme en plantenkunde

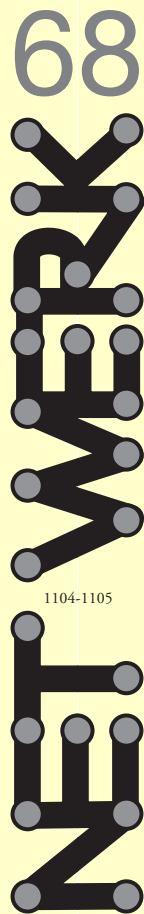
De hier afgedrukte bibliografie is samengesteld aan de hand van reacties op een oproep gericht aan de mailinglist H-Env. De bibliografie is zoals te verwachten sterk toegespitst op het Britse kolonialisme, maar kan wellicht een inspiratie zijn voor een vergelijking met de Nederlandse invloed.

Anker, Peder Johan. "The Ecology of Nations: British Imperial Sciences of Nature, 1895-1945," 1-10 and 83-240. Ph.D. thesis, Harvard University, Department of the History of Science, 1999. <anker@fas.harvard.edu> "Special Fiftieth Anniversary Issue."

Arnoldia 51 (Winter 1991): 71 pp. (Reprints of articles, since 1941, covering botanical research and exploration sponsored by the Arnold Arboretum, Boston, Massachusetts.)
 Baatz, Simon. **Knowledge, Culture and Science in the Metropolis: the NY Academy of Sciences, 1817-1970**. New York: NY Academy of Sciences, 1990.
 Desmond, Ray. "A Bibliography of Garden History." **Garden History** 18 (1990): i-xv.
 ———. **Kew: the history of the Royal botanical garden** (London, 1995)
 Drayton, Richard H. 1993. "Imperial Science and a Scientific Empire: Kew Gardens and the Uses of Nature, 1772-1903." PhD dissertation, Yale University, 1993.
 Grove, Richard H., **Green Imperialism: Colonial Expansion, Tropical Island Edens and the Origins of Environmentalism, 1600-1860**. (Cambridge: Cambridge University Press, 1995).
 Headrick, D.R., **Gardens of Empire: Botany and the Transformation of the Tropics in the Age of Imperialism**
 Hill, Arthur W. "The History and Functions of Botanic Gardens." **Annals of the Missouri Botanical Garden** 2 (1915): 185-240.
 Jardine, N., ed., **Cultures of Natural History**. (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

46
47

contactblad van de
 stichting net werk voor de
 geschiedenis van hygiëne en milieu
 redactie: myriam daru
 webversie: jan van den noort

Kleinman, Kim "The Museum in the Garden: Research, Display, and Education at the Missouri Botanical Garden Since 1859" (PhD dissertation, Union Institute, 1997).
 Koerner, Lisbet, **Linnaeus: Nature and Nation** (Cambridge, Mass., and London, England: Harvard University Press, 1999).
 Mackay, David. **In the Wake of Cook: Exploration, science, and empire, 1780-1801** (1985).
 McCracken, Donald, **Gardens of Empire: Botanical Institutions of the Victorian British Empire**. (London: Leicester University Press, 1997).
 Merrill, ED "Nathaniel Lord Britton." National Academy of Sciences Biographical Memoirs 19 (1938): 147-59.
 Miller, David, ed., **Visions of Empire: Voyages, Botany, and Representations of Nature**. (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).
 Prest, John. **The Garden of Eden: The Botanic Garden and the Recreation of Paradise** New Haven: Yale University Press, 1981.
 Sastre, Ines and Eugenio Santiago-Valentin. "Botanical Explorations of Puerto Rico by N.L. Britton and E.G. Britton: Their Significance in Plant Conservation, Horticulture, and Education." **Brittonia** 48 (1996): 322-336.

Vooraankondiging

De Chemiehistorische Groep binnen de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging (KNCV) is, in samenwerking met de Stichting Net Werk, bezig een symposium voor te bereiden over het thema "Water". Centraal staat de historische ontwikkeling van de chemische en microbiologische kwaliteit van drinkwater, oppervlaktewater en industriewater gedurende de laatste 100-200 jaar, met aandacht voor o.a. meetproblemen, zuiveringstechnieken en institutionele aspecten en wetgeving. De doelgroep wordt gevormd door geïnteresseerden en onderzoekers op het gebied van de milieu- en chemie-geschiedenis. Personen die belangstelling hebben een lezing te houden op het symposium worden van harte uitgenodigd contact op te nemen met

Ernst Homburg,
 tel. 043-409 4462 of 388 3314,
 fax 043-388 4816,
 e-mail:
 E.Homburg@history.unimaas.nl.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

1106-1107

NET WERK 69

Redactioneel

Dit is het eerste nummer van Net Werk sinds een (te) groot aantal maanden. De reden is eenvoudig. De redactie van Net Werk valt onder de verantwoordelijkheid van één persoon, ondergetekende. Ernstige gezondheidsproblemen hebben voor de grote vertraging gezorgd. De vertraging heeft wel ertoe geleid dat de stapel te verwerken informatie steeds groter werd. Dit nummer van Net Werk is het nummer dat het langst op zich heeft laten wachten en is ook het dikste tot nu toe.

Ter herinnering: Net Werk verschijnt sinds 1986. Dankzij de bescheiden formule is het altijd gelukt het blad voor een habbekrats te produceren. Auteurs en redactie werken belangeloos mee.

Andere media berichten uitermate karig over milieuhistorische en hygiënehistorische onderwerpen. Net Werk heeft wat dat betreft nog wel een eigen, bescheiden en specifieke plaats. Een tijd geleden stelde ik de vraag of Net Werk niet zou moeten worden omgevormd tot internet publicatie. Er gebeurt al heel veel op het

World Wide Web en in dit nummer berichten wij over diverse milieuhistorische sites. De vraag zal zich de komende tijd blijven stellen of de papieren uitgave van Net Werk niet haar langste tijd heeft gehad en of volstaan kan worden met een internet editie. ESEH, de heropgerichte Europese vereniging van milieuhistorici, heeft haar eerste grote conferentie gehouden in St Andrews (Schotland) van 4 tot 8 september. Petra van Dam bericht hierover. Als correspondent van ESEH voor de Benelux, wil ik u, samen met Petra, aanmoedigen de Nederlandstalige aanwezigheid in die club zwaarder te laten worden. Milieugeschiedenis heeft nog steeds geen academische status. De milieugeschiedenis (en de daarmee verbonden geschiedenis van hygiëne) heeft lobbywerk nodig om vaste voet aan de grond te krijgen. Anders zal het een marginale discipline blijven. Is er onder de lezers iemand die ervaring heeft met academisch/politiek lobbywerk en die zich zou willen inzetten voor een milieuhistorisch instituut? We hebben u nodig!

Myriam Daru

Petite Histoire -1

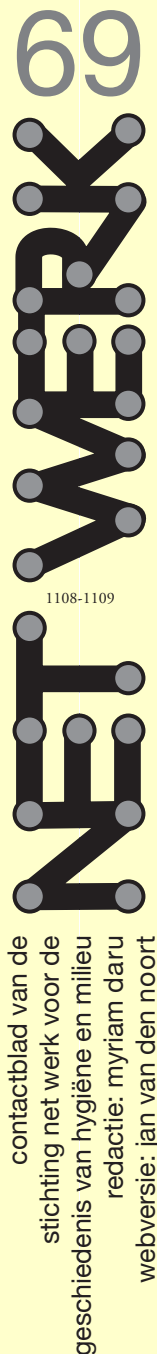
Een nakomeling van Charles T. Liernur, pionier van de pneumatische riolering, heeft uitgezocht welke rol Liernur heeft gespeeld tijdens de Amerikaanse burgeroorlog. Liernur maakte deel uit van het ingenieurskorps van het Zuidelijke leger en heeft zijn kennis en kunde tot de nederlaag in dienst gesteld van de Zuidelijke staten. Het emigreren zat de familie Liernur blijkbaar in het bloed. Nakomelingen zijn te vinden in Frankrijk, Argentinië, Australië. Het pneumatisch verwijderen van afval via ondergrondse buizen staat overigens opnieuw in de belangstelling.

Petit Histoire -2

Weinig mensen in Nederland realiseren zich dat malaria in Nederland voorkwam en dat er nog in het interbellum anti-malaria campagnes zijn geweest. Manfred van Eyk heeft zich al documentairmaker het lot aangetrokken van de hedendaagse slachtoffers van malaria, die in Zuid-Oost Azië en delen van Afrika weer oprukt dankzij klimaatveranderingen en armoede. De uitzending van de VPRO-productie De stille plaag (op zondag 7 oktober) heeft het publiek weer geconfronteerd met een vergeten ziekte.

Vreemdelingen in Natuur en Landschap

12 december 2001, Wageningen
De WLO-Werkgroep Historische Ecologie organiseert samen met de Vereniging voor Ecologische Geschiedenis, op 12 december a.s. een studiedag "Vreemdelingen in Natuur en Landschap". Tijdens deze studiedag gaan historisch-ecologen, milieuhistorici en natuurbeschermers in op de geschiedenis van introductie, verspreiding en inburgering van planten en dieren. Doel van de dag is vanuit de ecologische geschiedenis een bijdrage te leveren aan de discussie over de positie van exoten in natuur- en landschapsbeheer. Vragen die aan de orde komen zijn: is er een referentietijdstip waarop de inheemse flora en fauna compleet waren en waarna nieuwkomers als exoot beschouwd moeten worden, welke rol speelde de mens in de verspreiding van soorten en hoe verliep verspreiding langs natuurlijke weg, hoe konden soorten zich vestigen en inburgeren na hun introductie, hoe heeft de waardering van exoten zich ontwikkeld en hoe kijken natuurbeheerders daar nu tegenaan.
De studiedag vindt plaats in Wageningen. Aanmelden kan tot 23 november bij het WLO-secretariaat, e-mail WLO@alterra.wag-ur.nl, tel. 0317-477986. Er zijn geen kosten aan de bijeenkomst verbonden.

De kwaliteit van oppervlakte- en drinkwater in historisch perspectief

symposium van de Chemiehistorische Groep binnen de KNCV, in samenwerking met de Stichting Net Werk. Kader: Wintercongres van de KNCV
Tijd: Donderdag 10 januari 2002, 11.30 uur - 16.00 uur
Plaats: Ede, De Reehorst

- 11.30-16.00 Zaalvoorzitter: Ernst Homburg
- 11.30-11.55 Sacha Wijmer, 'Drinkwater, voorziening in hygiëne en gemak'
- 11.55-12.20 Cees A. van Bennekom, 'Kwaliteit van drinkwater voor en na het ontstaan van de openbare drinkwatervoorziening'
- 12.20-12.30 Discussie
- 12.30-13.30 Lunch
- 13.30-13.55 Henk van Zon, 'Kwaliteitsonderzoek van het Nederlandse oppervlaktewater, 1900-1980'
- 13.55-14.20 Fokke Dijkstra, 'Omgaan met industrieel afvalwater in de vorige eeuw'
- 14.20-14.30 Discussie
- 14.30-15.00 Thee/koffie-pauze
- 15.00-15.20 Ragna Zeiss en Ludy Giebels, 'Oppervlaktewaterkwaliteit onder de aandacht: bewustwording van het vervuilingsprobleem in West-Nederland en Noord-Engeland'
- 15.20-15.40 Adriaan Kardinaal, Ellen van der Grijn en Henk J. Porck, 'Het verband tussen waterkwaliteit en papiersamenstelling als onderzoeksinstrument: mogelijkheden en beperkingen'
- 15.40-15.45 Ludy Giebels, commentaar op de lezingen
- 15.45-16.00 Slotdiscussie

$\frac{3}{4}$ Samenvattingen

Drs. Sacha Wijmer (Fluxus tekst & analyse, 's-Hertogenbosch), Drinkwater; voorziening in hygiëne en gemak
Goed water als grondstof voor drinkwater was en is in waterrijk Nederland een schaars goed; dat

geldt zowel voor het grond- als het oppervlaktewater. Aangezien de openbare drinkwatervoorziening in haar productieproces afhankelijk is van het natuurlijk milieu, kampt zij sinds de aanleg van het waterleidingnet in de negentiende

eeuw met twee kernproblemen: waterschaarste en vervuiling van de bronnen: oppervlaktewater en grondwater.

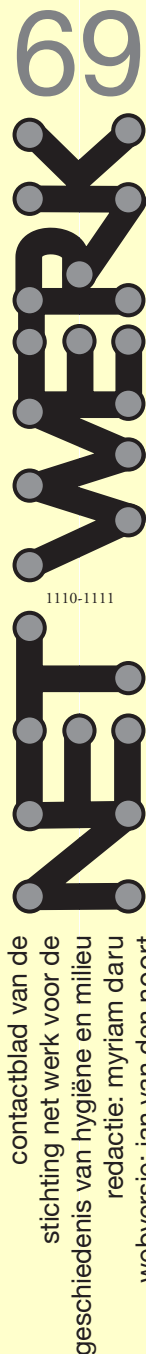
In de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw konden de waterleidingbedrijven vanwege de beperkte techniek de toenmalige problemen van vervuiling en schaarste van de bronnen nog niet goed overwinnen. In de loop van de twintigste eeuw zijn dankzij geavanceerde winnings- en zuiveringsmethoden de problemen met de productie van kwalitatief goed drinkwater technisch gedeels opgelost. De vooruitgang in de gezondheidstechniek heeft de Nederlandse waterleidingbranche veel onafhankelijker gemaakt van de kwaliteit en kwantiteit van haar bronnen. Een definitieve oplossing heeft de gezondheidstechniek echter niet gegeven omdat de problemen aan de bron onopgelost zijn gebleven omdat nieuwe soorten vervuiling telkens voor nieuwe problemen zorgen.

In de voordracht wordt het beleid besproken van zowel waterleidingbedrijven als de overheid ten aanzien van de bewaking en de bevordering van de kwaliteit van productiewater en drinkwater in de periode van het midden van de negentiende eeuw tot aan de Tweede Wereldoorlog (1850-1940). Aan de orde komt de vraag wat de visie was van de diverse actoren op (drink)

waterkwaliteit en welke beleidsbeslissingen op basis daarvan werden genomen.

Ing. Cees A. van Bennekom (WLO Onderzoek en Advies, Doetinchem), Kwaliteit van drinkwater voor en na het ontstaan van de openbare drinkwatervoorziening. De wensen ten aanzien van de kwaliteit van drinkwater zijn altijd gerelateerd geweest aan de doelstelling, die met de voorziening werd beoogd, en van het gebruik van het water. Al vrij snel na de aanleg van de eerste drinkwaterleiding in Nederland, die van Amsterdam, bleek de gunstige invloed daarvan op de volksgezondheid. De microbiologisch gunstige kwaliteit van het openbare drinkwater behoevde Amsterdam vanaf de tweede helft van de 19-eeuw voor massale uitbraak van cholera, zoals die in andere steden wel voorkwam.

Dat was aanleiding voor de overheid om ook in de rest van het land, eerst in de steden en later ook in de landelijke gebieden, de drinkwatervoorziening te bevorderen. Om de bevolking over te halen om aan te sluiten op de openbare voorziening moesten de merkbare voordelen groter zijn dan de kosten. Aanvankelijk werd er ter beperking van de kosten dan ook naar gestreefd om zuivering te voorkomen dan wel tot het hoogst noodzakelijke te beperken. Voor de afnemers zijn uitsluitend

4
5

tend de esthetische eigenschappen, zoals troebelheid, smaak en in mindere mate kleur waarneembaar. Vooral aan die aspecten moest dan ook de nodige aandacht worden besteed.

Voor de bedrijfsvoering bleek het al vrij snel van belang, dat de distributieleidingen niet te veel hinder ondervonden van corrosieve eigenschappen. Om die reden is in gevallen, waar dat nodig was, de watersamenstelling zodanig aangepast dat de aantasting werd geminimaliseerd.

Later, met name nadat openbaar drinkwater gemeengoed was geworden, deed de direct en indirect aangesloten warmwaterapparatuur zijn intrede in de huishoudens. De afzetting van kalk, die voorheen voornamelijk merkbaar was bij het wassen van kleding, gaf nu ook hinder bij het gebruik van deze nieuwe verworvenheden. De behoefte om de kalkafzettende eigenschappen van hard water te verminderen nam daardoor toe.

Naast het acute microbiologische stond van aanvang af ook het chronische gezondheidsrisico in de belangstelling, in het begin vooral het risico van zware metalen. Voorbeeld daarvan is de aandacht voor het gebruik van lood als leidingmateriaal. Door ontwikkeling van analysetechnieken zijn vanaf de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw steeds meer synthetisch organische

bestanddelen aantoonbaar. Deze stoffen bezitten veelal voor de gezondheid schadelijke eigenschappen. Dat heeft geleid tot nieuwe kwaliteitseisen en wetgeving op dit gebied.

Het gebruik van drinkwater voor steeds weer andere toepassingen heeft ook geleid tot een volstrekt nieuwe gezondheidsproblematiek. Waar voorheen de microbiologische gezondheidsrisico's van water uitsluitend ziekten van het maag-darmkanaal betroffen, levert de groei van Legionella in warmtapwatersystemen een toenemend risico, nu echter niet bij normale consumptie in het maag-darmkanaal, maar bij inademing van aerosolen in de longen. Aan de oplossing van dit en van andere waterkwaliteitsproblemen zal ook in 21e eeuw nog moeten worden gewerkt.

Dr. Henk van Zon (Rijksuniversiteit Groningen), Kwaliteitsonderzoek van het Nederlandse oppervlaktewater, 1900-1980

In mijn lezing geef ik een overzicht van het door mij verrichte onderzoek naar de aanwezigheid van gegevens over de kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater vanaf ongeveer 1900. Mijn uitgangspunt is dat sinds het begin van de twintigste eeuw veel metingen van de waterkwaliteit hebben plaatsgevonden. De vraag is wel in hoeverre de resultaten van dit onderzoek

5
6

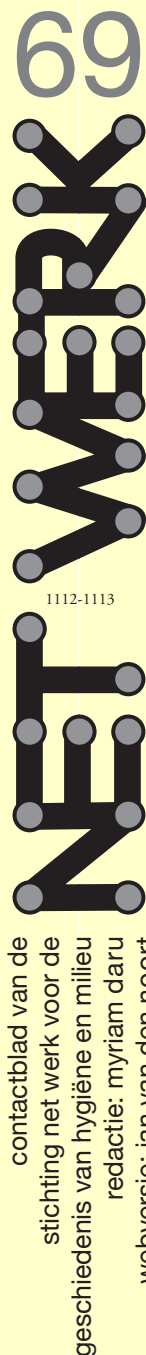
bewaard zijn. Hier ligt een functie voor de historicus (m/v): hij is in staat om in de archieven zijn weg te vinden en de gevonden stukken in hun context te plaatsen. Voor de natuurwetenschappelijke interpretatie zijn andere deskundigheden nodig. Een onderzoek als het onderhavige is dan ook zeer geschikt als interdisciplinair project.

Bij mijn onderzoek heb ik gezocht binnen uiteenlopende gebieden:

- 1 metingen uitgevoerd door (laboratoria van) drinkwaterleidingbedrijven. De bedrijven die oppervlaktewater als bron gebruikten, moesten de kwaliteit daarvan nauwlettend in de gaten houden.
- 2 Metingen door waterschappen, polderbesturen of (hoog)heemraadschappen. Bij deze instellingen was de aandacht gericht op de kwaliteit van het eigen boezemwater en van het water dat werd binnengelaten. Het hoogheemraadschap Delfland keek bij voorbeeld naar het Rijnwater omdat dat een rol in de eigen waterhuishouding speelde. In deze rubriek horen ook de zuiveringschappen en diensten van Provinciale Waterstaat thuis. Sinds het in werking treden van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren in 1970 hebben deze instanties zich met de kwaliteit van het oppervlaktewater beziggehouden (sommige Provinciale Waterstaten ook al

eerder), maar het is merkwaardig dat hierin geen duidelijke lijn te onderkennen valt.

- 3 Een aparte categorie vormen de speciale commissies, die de kwaliteit van een bepaalde rivier of een bepaald stroomgebied moesten inventariseren. De wellicht meest bekende was de 'Staatscommissie ter voorbereiding van maatregelen tegen de verontreiniging van Openbare Wateren', ingesteld in 1897. In 1901 verscheen haar verslag, dat een verbluffend beeld van de toestand van de Nederlandse wateren biedt. In dezelfde lijn ligt de rapportage door de Vereniging tegen Water-, Bodem- en Luchtverontreiniging, die tussen 1935 en 1948 werd gepubliceerd. Ook de 'Commissie smaak en geur van het rivierwater' (1929) en 'Drinkwatervoorziening Westen des Lands' (1931) behoren tot deze categorie.
- 4 Een verrassende bron bestaat uit overzichten van de Nederlandse (hydro)biologie en aanverwante takken van wetenschap. Een werk als Redeke's Hydrobiologie van Nederland (1948) geeft niet alleen de stand van zaken omstreeks de periode van verschijnen weer, maar vermeldt ook veel oudere gegevens omtrent de aanwezigheid van soorten.
- 5 Specifieke archiefbestanden. Aansluitend bij het vorige punt komen de verzamelingen van al-

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

6
7

lerlei min of meer biologische organisaties in aanmerking. Te denken valt bij voorbeeld aan de 'Nederlandse Vereniging voor Aquatische Ecologie', die onder diverse benamingen al sinds 1921 bestaat. Het is zeker dat het archief van het 'Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening' (1913-1984) veel materiaal bevat, al is dat zo goed als ontoegankelijk. Minder somber zijn mijn verwachtingen ten aanzien van het RIZA (1920). Hoe rijk zou het archief van de KNCV zelf in dit opzicht zijn?

Tijdens mijn voordracht zal ik op een aantal van de hiervoor genoemde punten nader ingaan.

Dr. Ir. Fokke Dijkstra (ex-DSM, Sittard), Omgaan met industrieel afvalwater in de vorige eeuw
De lozing van afvalwater, afkomstig van industriële bedrijvigheid, heeft door de eeuwen heen vaak grote problemen veroorzaakt. Mensen ondervonden grote overlast of hun gezondheid werd bedreigd, natuurlijke omstandigheden in oppervlaktewater werden vernietigd. Met name in de tweede helft van de twintigste eeuw zijn in de westerse wereld, ook in Nederland, maatregelen genomen om hieraan een eind te maken of de problematiek drastisch te verminderen. De ontwikkelingen worden toegelicht aan de hand van de situatie bij DSM in Limburg.

Drs. Ragna Zeiss (University of York, UK) en *Dr. Ludy Giebels* (ex-Hoogheemraadschap Rijnland, Leiden), Oppervlaktewaterkwaliteit onder de aandacht: bewustwording van het vervuilingprobleem in West-Nederland en Noord-Engeland

In onze lezing vergelijken we hoe en door wie de kwaliteit van het oppervlaktewater onder de aandacht van het publiek werd gebracht vanaf de negentiende eeuw in West-Nederland en Noord-Engeland. West-Nederland en Noord-Engeland zijn beiden gebieden waar snelle industrialisering en bevolkingsgroei plaatsvonden. Het lozen van zowel huishoudafval als industriële afvalproducten in het oppervlaktewater en de opkomst van water closets zorgden voor een mate van vervuiling die daarvoor niet ervaren was. Deze vervuiling verontrustte echter niet iedereen. Sommigen zagen de vervuiling van oppervlaktewater als de enige manier om het afval uit de stad kwijt te raken en de stad leefbaarder te maken, anderen ontkenden dat vervuiling überhaupt had plaatsgevonden.

Het debat over vervuiling werd niet altijd in wetenschappelijke termen gevoerd. Vervuiling werd aanvankelijk veel meer gezien als een sociaal probleem. In deze voordracht zal aandacht worden besteed aan de verschillende manieren waarop het

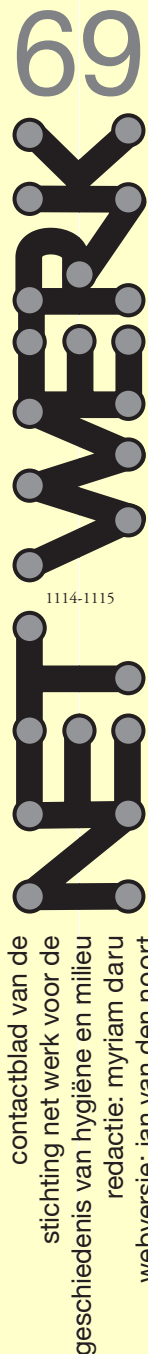
7
8

vervuilingsvraagstuk werd gedefinieerd en hoe dit zich heeft ontwikkeld vanaf de negentiende eeuw. Was volksgezondheid aanvankelijk de belangrijkste reden om vervuiling aan de orde te stellen of waren recreatie en industrie belangrijker factoren? In welke mate spelen de actoren die de waterkwaliteit onder de aandacht hebben gebracht een rol in de huidige organisatie van de 'waterwereld' in beide gebieden?

Adriaan Kardinaal, Ellen van der Grijn en Henk J. Porck (Koninklijke Bibliotheek, Den Haag), Het verband tussen waterkwaliteit en papiersamenstelling als onderzoeks-instrument: mogelijkheden en beperkingen
 In een lopend onderzoeksproject worden historische gegevens over de 19-de eeuwse fabricage van papier en de contemporaine klachten over de kwaliteit van het papier onderzocht. In eerste instantie was het onderzoek gericht op het leveren van een bijdrage aan de aanpak van het huidige probleem van de conservering van papieren bestanden in archieven en bibliotheken. Ondertussen is het onderzoek uitgegroeid tot een breed opgezette studie naar de ontwikkeling van een cultuurgoed, het papier. Een van de onderzoeksstrategieën die we toepassen is het gebruik van het papier zelf als historische bron. Zo hebben wij een aantal 19de eeuwse ambachtelijke

papieren getest met behulp van röntgenfluorescentie spectrometrie, teneinde aan de hand van het 'chemische profiel', met name de aanwezigheid van chloor (Cl) en zwavel (S), vast te kunnen stellen of het papier al dan niet was gebleekt. Bij de interpretatie van de meetresultaten werden we geconfronteerd met het feit dat de chemische samenstelling van het papier niet alleen iets zegt over de chemicaliën die bij de productie van het papier werden toegevoegd, maar tevens een weerspiegeling is van de kwaliteit van het toenmalige (beek-/grond-/bron) water dat voor de productie is gebruikt. Zo kon b.v. aan de hand van het chloorgehalte in het papier uit twee traditionele papiermakersgebieden, de Zaan en de streek rond Apeldoorn, aangetoond worden dat op die locaties in de aanvang van de 19-de eeuw een relatief grote hoeveelheid chloor in het water zat, in vergelijking met andere regio's. In onze lezing zal ingegaan worden op het belang van kennis van historische waterkwaliteit voor het onderzoek aan papier, en omgekeerd, de mogelijkheid om de historische waterkwaliteit af te leiden uit de chemische samenstelling van oude papieren. In de discussie zal de vraag centraal staan in hoeverre de bij de papierproductie toegevoegde stoffen betrouwbaar onderscheiden kunnen worden van de bestanddelen van het gebruikte productiewater.

8
9

contactblad van de
 stichting net werk voor de
 geschiedenis van hygiëne en milieu
 redactie: myriam daru
 webversie: jan van den noort

Kultuurmanifestatie 'ERDE' in Bonn

Vorträge, Diskussionen, Pr sentationen, Exkursionen, Ausstellungen, Lesungen Oktober/Dezember 2001

Erde ist die dritte Veranstaltung einer Reihe zu den Elementen, nach Wasser (1998) und Feuer (2000). Im Mittelpunkt des Programms steht ein mehrtägiger Kongress. Vom 25. bis 28. Oktober werden Fachleute aus dem In- und Ausland den unterschiedlichen Aspekten der Erde nachgehen, in Vorträgen, Gesprächen, Experimenten und Präsentationen, Ausstellungsf hrungen und Exkursionen. Die Themen der Beiträge entsprechen der Vielschichtigkeit dieses Elements: Astronomie und Geowissenschaften, Bodenkunde, Biologie und Geographie, Geschichte, Politik und Soziologie, Kulturtheorie, Architektur und Kunst werden gemeinsam ein Bild der Erde entwerfen. Dieses Programm wird begleitet und ergänzt durch weitere Angebote, Veranstaltungen und Ausstellungen von Oktober bis Dezember. Die Themen des Kongresses Erde vom 25. bis zum 28. Oktober sind unter anderem:

- Grundlagen: Die Entstehung unseres Planeten, Experimente zur Physik der Erde, Geschichte und aktueller Forschungsstand der Geowissenschaften
- Erdinneres: Wege in die Tiefe, Erforschung des Erdinneren, der Klang der Erde, Vulkanismus, Erdbeben,

Erdkatastrophen und Prävention

- Boden: Was ist Boden, Geschichte der Landwirtschaft, Bodenverschlechterung und Bodenschutz, Ausgrabungen, Erdbewegungen und Abbau, Geschichte der Mineralogie, Grenzb den, Schichtung und Tiefe als Metaphern, Boden der Geschichte
- Landschaft: Landschaftsökologie, Geschichte der Landschaft, Cultural Landscapes der UNESCO, zwischen Stadt und Land, divergierende Nutzungskonzepte von Landschaft
- Einzelstudien zum Thema Landschaft: Siebengebirge, Himalaya, Schweizer Nationalpark/Alpen, Matopos Mountains/Afrika, Wanderungen in England und Schottland, die künstlerische Anatomie der Erde, die Wüste, der Wald, die 'artgemäße deutsche Kulturlandschaft', Architektur und Landschaft

Die Veranstaltung wird gefördert durch das Bundesamt für Naturschutz mit Mitteln des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit. Information und Anmeldung: Forum der Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland. Museumsmeile, Friedrich-Ebert-Allee 4 D-53113 Bonn. forum@kah-bonn.de. www.erde-kongress.de Tel: 0228 /9171236

9
10

Oproepen

The Book of Nature.

Continuity and Change in European and American Attitudes Towards the Natural World

22 - 25 Mei 2002 Groningen

The metaphor of the 'Book of Nature' is a recurrent theme in the history of Western attitudes towards the natural world. In this tradition, nature is seen as a text - a system of signs - that refers to and provides insights into the wisdom, providence and omnipotence of God the Creator. Through the ages, however, smaller and greater changes have taken place concerning the use of this concept. The conference will explore this interplay of change and continuity, from Classical Antiquity to and beyond Darwin.

Proposals for papers should be submitted to the conference secretary at the following email-address: m.r.b.wubbolts@let.rug.nl. Please include your name, affiliation, a title and a short summary (15-20 lines).

More information on the conference can be gathered via the following website: <http://odur.let.rug.nl/gsccl/>. Deadline: Proposals should reach the secretary before 1

Technology, Cultural Interchange and Globalization 29th Symposium ICOHTEC The International Committee for the History of Technology

June 22-26, 2002 in Granada

ICOHTEC <http://www.icohtec.org> is an international scholarly organization associated with the International Union for the History and Philosophy of Science and UNESCO, and in addition to its annual symposium, publishes an annual journal ICON.

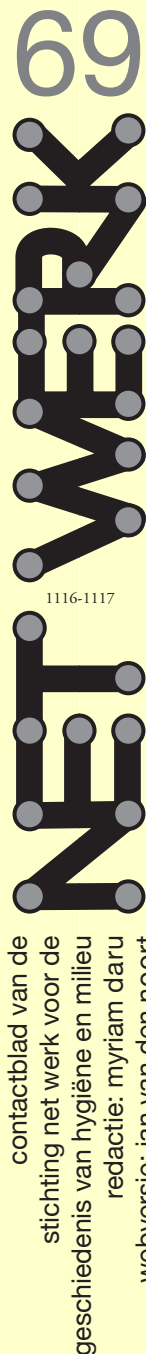
The general theme of the 29th Symposium is Technology, Cultural Interchange and Globalization, and it will have sessions on a number of themes.

Other sessions are welcomed; please see the general symposium announcement on H-Net Announce or at the ICOHTEC web site.)

If you are interested in participating in the Technology and Environment session particularly, please email me. The overall session proposal must be completed by January 15, 2002, so if you are interested in giving a paper, I will need a 500-word abstract and a one-page c.v., by email, not later than January 1st. I'd prefer to have proposals by early December, if possible.

Actual presentations at the symposium are about 20 minutes in length plus lots of discussion. If you have a longer version of the paper, the

10
11

editor of ICON urges participants to submit them for possible publication.

James C. Williams Professor of History, Vice President & 2002 Program Chairperson, International Committee for the History of Technology
Office: History Department
De Anza College,
Cupertino CA USA
Mailing address:
790 Raymundo Avenue,
Los Altos CA 94024-3138
Phone: +1 650-960-8193
Messages: +1 408-864-8964
Email: Techjunc@pacbell.net

Trade, Merchant Capital and Welfare: Port Cities and Public Health, 16th - 20th Centuries

Regular Session at the XIIIth International Economic History Congress, Buenos Aires, 22 to 26 July 2002

Port Cities have played a critical role in international development and urbanization. Even in the pre-industrial period, marketing and trade were important factors which affected the pattern of urban expansion or decline, and ports, after capital cities, frequently registered the greatest growth. Maritime commerce, therefore, was a powerful factor behind urbanization, and port cities served as the nexus of the growing world market.

As a consequence of this function, port cities were invariably prone to an increased risk of exposure, particularly to infectious diseases. Many of the dominant epidemic diseases, such as plague, cholera, typhoid and yellow fever, were imported via port cities which, in turn, accelerated disease diffusion in coastal areas and dependent hinterlands.

The individual demographic regimes of large ports were moulded by similar factors and extending trading networks, together with high levels of in-migration, aggravated the latent exposure risks of the indigenous population. At the same time, many ports were characterized by flexible labour markets, a strong reliance on casual work, extensive in-migration and a broad ethnic mix.

Moreover, the dominance of merchant capital directly affected the contemporary response to public health issues and had a profound impact on the selection and implementation of specific strategies. On the one hand the need to confront health risks was initially apparent in port cities, on the other hand there was an unusually high dependency on charity and philanthropy, and a general absence of collective commitment to social welfare provision.

Considerable work has been undertaken in the last few years to

10
11

create a meaningful typology for analysing port development from the 16th century onwards. This has involved considerable interdisciplinary research, drawing explicitly on work in economic, demographic, maritime, medical, social and urban history. The aim of the session is to bring together a series of contributions covering the long-run development of port economies in the period from the 16th century onwards. It will analyse the selection and implementation of various public health strategies in different port cities in Europe and Asia, as well as in both North and Latin America, and examine the international relationship between overseas trade, urban development, and public health policy. Proposals should include a 1-2 page abstract and a short curriculum vitae. Proposals should be submitted until 31.12.2001 at the latest.

Contact: W.R. Lee,
University of Liverpool, School of History, 11 Abercromby Square
PO Box 147, Liverpool L69 3BX, UK.
Tel: +151-794 2415
Fax: +151-794 2366

$\frac{12}{13}$ E-mail: w.r.lee@liverpool.ac.uk

Verlagen

Milieu-geschiedenis aan Zee. Verslag van het eerste congres van de ESEH in St. Andrews, Schotland

Van 4 tot 8 september jongstleden vond in St. Andrews, Schotland het oprichtingscongres plaats van de Europese Vereniging voor Milieu-historisch Onderzoek (European Society for Environmental History, ESEH). Voor de congres plaats waar milieuhistorici en milieuwetenschappers elkaar ontmoetten, ik heb daarvan eerder in Net Werk verslag gedaan (Net Werk 66, 2000, p. 6). Men heeft toen al wat ideeën kunnen uittesten. Die ervaring is ook ten goede gekomen aan het congres van St. Andrews. De organisatie in St. Andrews was in handen van het in 2000 opgerichte Centre for Environmental History and Policy, een samenwerkingsverband van de Schotse universiteiten van St. Andrews en Stirling, met vestigingen in beide plaatsen. Fiona Watson is de managing director van dit instituut. Zij was ook de voorzitter van het Local Committee, dat de uitvoering van het congres verzorgde. Een bekende milieuhistoricus aan dit Schotse centrum verbonden is T.C. (Chris) Smout, redacteur van Scotland since Prehistory: Natural Change and Human Impact (Aberdeen 1993) en auteur van Nature contested.

$\frac{12}{13}$

69
NET WERK
1118-1119
contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Environmental history in Scotland and northern England since 1600 (Edinburgh 2000). Het was bijzonder sympathiek en dapper dat een nieuw instituut meteen in zijn eerste jaar de organisatie van een groot congres op zich neemt. St. Andrews is de oudste universiteit van Schotland en is qua uiterlijk en prestige te vergelijken met Oxford en Cambridge: een groot complex van oude, (neo)gotische en supermoderne gebouwen temidden van enorme gladgeschoren gazons.

St. Andrews

St. Andrews ligt aan een grote baai en vanuit het college waar we gehuisvest waren had men uitzicht op zee en de indrukwekkende donkere luchten. De grote stranden waren binnen wandelbereik. Behalve vanwege haar universiteit is St. Andrews bekend als golfcentrum. Dat geeft het stadje een merkwaardige sfeer. Het toerisme is geheel gericht op de (oudere) golfer. Het overvloedige gras van de grounds en de golfterreinen bood een goede voedingsbodem voor kleine grazers. Bij schemering bleek het terrein van St. Andrews vergeven te zijn van konijnen, die een zeer welvarende indruk maken. Ik vond het dus een milieuhistorisch-vriendelijk omgeving. Voor de participatie aan het congres was het ook gunstig dat het aantal bezienswaardigheden zich eigenlijk beperkte tot één kathedraalruïne en drie winkelstraten.

$\frac{13}{14}$

105 lezingen

De 105 lezingen en posters waren doorgaans verdeeld over drie parallel sessies. De sessies waren zoveel mogelijk in 'strands' gegroepeerd. Zo waren er diverse sessies over klimaatgeschiedenis, landschapsgeschiedenis, vervuilingsgeschiedenis, geschiedenis van milieubewustzijn, geschiedenis van milieu en wetenschap, geschiedenis van waterige ecosystemen, en de geschiedenis van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. De Scientific Committee heeft gekozen voor de opzet van sessies van 1,5 uur, zodat alle presentaties 15-20 minuten duurden en er in totaal ongeveer een half uur discussietijd per sessie beschikbaar was. Aan deze opzet is niet altijd strikt de hand gehouden om diverse redenen. In de laatste weken voor het congres hebben zich helaas nog diverse sprekers teruggetrokken, zodat er ook sessies met twee sprekers onstonden. Anderzijds waren er bij de inschrijving een aantal onderzoekers die pakketten van vier lezingen aanboden. In overleg zijn sommige van deze pakketten gehandhaafd, zodat een enkele sessie vier sprekers had en er weinig discussietijd overbleef. Voor de (anonieme) selectie van de papers was er vorig jaar december een bijeenkomst in Stirling van de Scientific Committee en de Local Committee. We hebben toen een aantal normen vastgelegd. Kwaliteit stond voorop, hoewel het

natuurlijk altijd moeilijk blijft de kwaliteit van een paper af te lezen van het abstract. Dat geldt ook voor de inhoud en onze poging de sessies thematisch in te delen, temeer daar sommige sprekers tijdens het schrijven hun onderwerp verleggen, niet noodzakelijkerwijze in de richting van de invalshoek van de sessie. Bij sommigen was de opzet van de sessie dan ook duidelijker dan bij anderen. Eén regel die voor alle deelnemers van toekomstige congressen van belang is, is de volgende. Het congres was expliciet gericht op internationale vergelijking van onderzoek en het in contact brengen van onderzoekers uit diverse landen. Pakketten met deelnemers uit één land hebben we niet geaccepteerd en zo nodig over diverse sessies verdeeld. Een aantal bijzondere structurelementen hebben we op dit congres geïnitieerd met een specifieke doelstelling, in de hoop dat die zich in de toekomst verder zullen ontwikkelen.

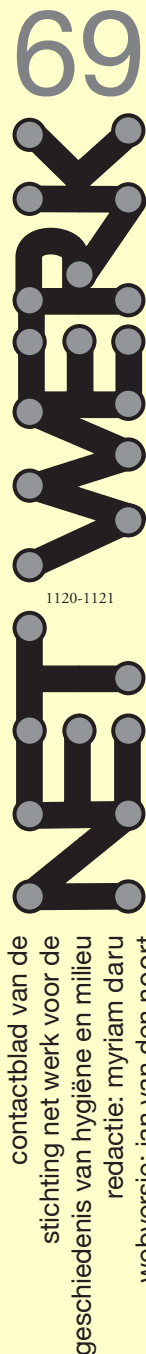
Donald Hughes

De opening van het congres werd opgeluisterd door een plenaire lezing van iemand die zijn sporen in de milieugeschiedenis van Europa ruimschoots heeft verdiend, Donald Hughes. Hij begon in de antieke geschiedenis, met onder andere Pans' Travail. Environmental Problems of the Ancient Greeks and Romans (Baltimore 1994). Maar inmid-

dels, en zoals ook uit zijn mooie inleiding bleek, houdt hij zich bezig met de milieugeschiedenis van de hele wereld en van alle tijden. Zijn laatste boek is: The Environmental History of the World. Humankind's Changing Role in the Community of Life. Routledge studies in Physical Geography and Environment, 2. (Londen 2001). De betekenis van Donald Hughes voor dit eerste oprichtingscongres was bovendien symbolisch omdat hij zelf medeoprichter was van de Amerikaanse ASEH, twintig jaar geleden.

Milieugeschiedenis in Groot-Brittannië en sekse

Eén middag was gewijd aan de presentatie van milieuhistorisch onderzoek uit het land van de gastheer, in dit geval Groot-Brittannië. Het Local Committee had de verantwoordelijkheid voor de invulling hiervan. Men koos voor een sessie met drie achtereenvolgende plenaire lezingen van 'grote mannen' (Peter Brimblecombe, Chris Smout, en John Sheail), die elk een subdiscipline presenteerden: Luchtvervuiling, Landschapsgebruik en Wetgeving, bescherming, management en regulering. Daaropvolgend waren drie parallelsessies waarin op de hiervoor beschreven manier papers werden gepresenteerd. Het is passend op dit punt de 'gender issue' te bespreken, die door Richard Grove naar voren werd gebracht tijdens de discussie

na de plenaire Britse presentaties. Hij constateerde dat in de lezingen uitsluitend naar mannelijke pioniers van de milieugeschiedenis werd verwezen en hij voegde een aantal vrouwelijke toe. Opvallend was dat alle plenaire lezingen op dit congres door mannen werden gegeven. Vrouwen waren op zich goed vertegenwoordigd, zoals ook uit onderstaande statistieken blijkt, verzameld door Verena Winiwarter. Er waren vele vrouwelijke voorzitters van sessies en ook voldoende vrouwelijke papers en posters. We hebben ons bij de voorbereiding in een vroeg stadium dan ook afgevraagd hoe de mannelijke dominantie ontstaan was, mede hierop gewezen door Sverker Sörlin (lid van het voorlopige bestuur en van de SC). Eén van de factoren was dat we het beter achtten dat de leden van het voorlopige bestuur van ESEH en van de Scientific Committee (die immers de selectie deed) geen plenaire lezing zouden geven. Hierop ontstonden uitzonderingen die toevallig het mannelijk deel versterkten. Christian Pfister (voorzitter van het voorlopig bestuur en lid van de SC) sprak het congres toe bij de opening, omdat hij de president van het bestuur was voor dit jaar. Peter Brimblecombe (SC) gaf een plenaire lezing als prominent vertegenwoordiger van het Britse onderzoek (The Silent Countdown, ed. (Berlijn 1988).

Posters

Een ander structurelement dat we hebben geïntroduceerd was de poster session. Onder humanisten zijn posters nog niet zo gebruikelijk, het idee komt van de beta wetenschappen. Het komt erop neer dat je een mini-tentoonstelling over je onderzoek houdt tijdens meerdere dagen van het congres. Het bestaat uit een poster met zoveel mogelijk visueel materiaal (grafieken, foto's, tekeningen) en korte teksten, dat ergens op een wand bevestigd wordt. Het is de bedoeling dat je zoveel mogelijk bij je poster staat, in het bijzonder tijdens de koffiepauzes. Sommige poster presenters waren zo handig een kopie op klein formaat van hun poster uit te delen, anderen namen de kans waar reeds gepubliceerd werk te promoten. Op ons congres stonden de posters in de koffieruimte, wat een evident voordeel had. De aanloop was zeer groot. De posters werden plenair aan de deelnemers voorgesteld tijdens een zogenaamde poster sessie van een half uur. Iedere auteur van een poster kon aan de hand van één vel op de overheadprojector enkele minuten reclame maken. Deze sessie werd door een vijfde van het totaal aantal deelnemers bezocht. Dat is niet veel, maar gezien de grote zichtbaarheid van de posters gedurende het hele congres, vind ik dat het poster-initiatief toch een succes was. De bedoeling van het

hebben van posters is vooral mensen in de gelegenheid te stellen naar het congres te komen, ook als hun paper onverhoopt niet wordt geaccepteerd. We hadden deze sessie wel opengesteld voor bestuursleden van ESEH. Ik heb zelf een poster gepresenteerd over mijn onderzoek naar de geschiedenis van de konijnen in de Hollandse duinen en de handel in konijnenvellen 1300-1600 en ik vond het heel lonend. De poster auteurs zijn natuurlijk weinig mobiel tijdens de pauzes, maar anderzijds weet men je ook wel te vinden.

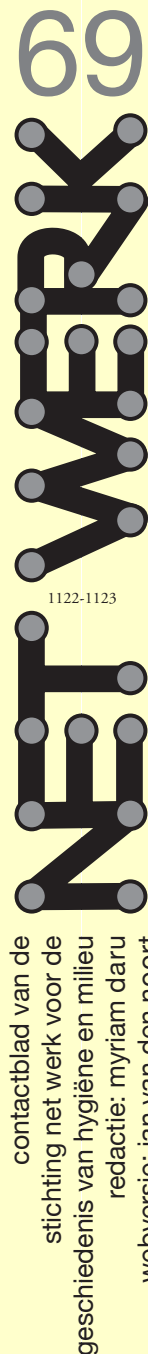
Lering en vermaak

Tot de zaken die men op vele congressen terugvindt, behoren natuurlijk ook de boekenmarkt en de excursies. Op dit congres was de vertegenwoordiging van uitgevers met een specialisatie op het gebied van de milieugeschiedenis nog zeer bescheiden van opzet. Aanwezig waren de Edinburgh University Press en de White Horse Press, Cambridge. De White Horse Press was erin geslaagd voor de gelegenheid drie nieuwe boeken uit te brengen: Rolf Peter Sieferle, *The subterranean forest. Energy systems and the Industrial Revolution*, vertaling van idem, *Der unterirdische Wald* (1982); Stephen Mosley, *The Chimney of the World. A history of smoke pollution in Victorian and Edwardian Manchester* en Robert A. Lambert, *Contested Mountains*.

Nature, development and environment in the Cairngorms Region of Scotland, 1880-1980. Het is de hoop dat in de toekomst het aantal aanwezige uitgeverijen zal groeien. De excursies vonden plaats op zaterdagmiddag, na afloop van de laatste sessies. Het Local Committee had zich bijzonder ingezet om op boeiende wijzen enkele interessante aspecten van de Schotse milieugeschiedenis te laten zien, met bezoeken aan de East Neuk vissersdorpen, de tuinen van Kellie Castle, Eden Estuary Local Nature Reserve en het gebied van de Lomond Hills.

ESEH - een herboren Europese vereniging

Wat betreft de geboorte van ESEH is nog het volgende te melden. Op donderdag vond een vergadering plaats van het voorlopige bestuur. Hierin werd op zeer efficiënte wijze de vergadering van de General Assembly op vrijdagavond voorbereid, mede dankzij het doelgerichte voorzitterschap van Verena Winiwarter. Een belangrijke factor was bovendien dat al vóór het begin van het congres duidelijk was geworden en aan de leden van ESEH was meegedeeld dat Sverker Sörlin erin geslaagd was fondsen te verwerven voor een jaar voor een permanente vaste secretaris, op basis van een 50% aanstelling en met uitzicht op verlenging. De beoogde secretaris, Sofia Akerberg, was ook aanwezig,

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

en dat gaf allen vertrouwen dat het vele werk dat in de afgelopen jaren reeds gedaan is, professioneel voortgezet kan worden. De officiële oprichting van ESEH vond vervolgens plaats op de General Assembly, waar zo'n 90 leden aanwezig waren en de statuten goedkeurden. We hebben hier veel gelachen, mede omdat de verkiezingsrace voor het presidentschap tussen Verena Winiwarter en Christian Pfister aanleiding gaf tot persoonlijk gekleurde speeches en vragen uit de vergadering. Winiwarter heeft uiteindelijk Pfister met zo'n 25 stemmen verschil verslagen en heeft daarmee verdiend waarvoor ze al jaren al zo hard heeft gewerkt. Dit is mijn persoonlijke mening, maar ik merkte dat velen die deelden. Over de bestuursleden het volgende. Winiwarter is verbonden aan de Universiteit van Wenen, afdeling Anthropologie. Zij is opgeleid als chemica en nadien gepromoveerd in de milieugeschiedenis. Zij schrijft momenteel haar Habilitation (2e proefschrift) over theoretische aspecten van de milieugeschiedenis. De twee vice-presidenten werden Christian Pfister en Sverker Sörlin. Pfister is hoogleraar aan de universiteit van Bern en wordt wel beschouwd als de grondlegger van de reconstructie van de klimaatgeschiedenis op basis van schriftelijke bronnen. Sörlin is als hoogleraar milieugeschiedenis verbonden aan de universiteit van

Umea en directeur van het Zweedse instituut voor de Studie van Opvoeding en Onderzoek. Hij publiceert op het gebied van mileugeschiedenis en wetenschapsgeschiedenis. Secretaris werd Jan-Willem Oosthoek. Hij is kortgeleden gepromoveerd met een onderzoek over bosgeschiedenis, uitgevoerd als PhD student verbonden aan het Schotse centrum voor milieugeschiedenis (in Stirling). Hij is ook redacteur van de discussielijst H-environment List. De penningmeester werd Ulrich Koppitz. Hij is nog bezig is met zijn dissertatie over de hygiëne-geschiedenis aan de Universiteit van Münster. Leos Jelecek, Universiteit van Praag, werd zeer bedankt voor zijn aanbod om in juli 2003 het volgende congres te organiseren in samenwerking met zijn afdeling voor Historische-Geografie. Hij is derhalve ook ex officio bestuurslid geworden.

Nederlandstaligen op het congres

Het is mijn overtuiging dat het niet aan mij is om aan te geven welke papers goed waren, nieuwe inzichten verkondigden etc. Ik heb dat overzicht niet, daarvoor is het veld al te groot. Bovendien kon ik van de drie parallele sessies er telkens slechts één meemaken. Het was bijzonder verheugend dat er uit Nederland en België enige collega's waren, die ik hier noem met enige trefwoorden, omdat zij wellicht nog andere infor-

matie uit de eerste hand hebben: Wybren Verstegen (Vrije Universiteit Amsterdam: milieugeschiedenis na 1500), Erik Thoen (Rijksuniversiteit Gent: milieugeschiedenis en historische-geografie), Pieter-Jan Lachaert (Rijksuniversiteit Gent: bodemvervuiling), Joep Dirkx (Alterra: historische ecologie, bos- en landschapsgeschiedenis), Adrie de Kraker (onafhankelijk onderzoeker: klimaat, Zeeland), Jo Janssen en Marijn Meijer (Ingenieursbureau van Gemeentewerken Rotterdam: bodemvervuiling). Voor wie meer informatie over het congres en ESEH wil hebben, zoals een overzicht van het congresprogramma, de gehouden papers en zowel de hier genoemde als de andere participanten en de bestuursleden (met emailadressen), verwijs ik naar de website van ESEH (www.eseh.org), daarnaast naar de Regionale Vertegenwoordiger voor de Benelux, Myriam Daru (daru@planet.nl), en de nieuwe secretaris, Jan-Willem Oosthoek (k.j.w.oosthoek@stir.ac.uk).

Lidmaatschap ESEH

Tenslotte: mocht u nog geen lid van ESEH zijn, dan beveel ik u hierbij van harte aan lid te worden. U kunt inschrijven op de ESEH website <http://www.eseh.org>
Met uw bijdrage leggen wij een

overzicht aan van onderzoekers in de milieugeschiedenis dat voor iedereen toegankelijk wordt. Daarnaast bieden wij toegang tot discussielijsten zoals de bovengenoemde en zijn wij bezig toegang te krijgen tot belangrijke bibliografieën en databanken zoals die van de Amerikaanse Forest History Society. Bovendien bereiden wij de congressen voor, waar iedereen van harte welkom is om ideeën en onderzoeksresultaten uit te wisselen met collega's uit het buitenland. Ik hoop dat het ESEHcongres een terugkerend tweemaaljaarlijks fenomeen wordt en ik zie al uit naar Praag 2003!
Petra van Dam, Vrije Universiteit Amsterdam, email: svlinder@bart.nl/pjem.van.dam@vu.let.nl
Op aanvraag zijn de abstracts van de voordrachten verkrijgbaar als Word document attachment, evenals een compleet overzicht van het in St Andrews gehouden conferentie programma, aan te vragen bij Myriam Daru, daru@planet.nl

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

69
NET WERK
1124-1125

Twee conferenties en een workshop: een verslag

Jan-Willem Oosthoek, Stirling, UK.
Dat milieugeschiedenis een bloeiend vakgebied is bewijst het toenemend aantal bijeenkomsten waar milieuhistorici en milieuwetenschappers ideeën kunnen uitwisselen. De geografische spreiding van de conferenties laat ook zien dat milieugeschiedenis zich niet meer beperkt tot Noord Amerika maar zich langzaam over de wereld verspreidt. Afgelopen voorjaar vonden twee conferenties en een workshop plaats in respectievelijk Schotland, de Verenigde Staten en Italië. Gevolg van dit alles is dat milieuhistorici in toenemende mate op reis moeten.

Landschap en politiek

Voor de eerste conferentie hoefde ik niet ver te reizen omdat deze in Edinburgh plaats vond; 50 minuten per trein vanaf mijn woonplaats Stirling. Tussen 23 tot 25 maart verzamelde zich hier een bont gezelschap van wetenschappers, architecten en beleidsmakers voor een interdisciplinaire conferentie met de titel *Landscape and politics*. De organisatoren hadden een boeiend programma samengesteld dat de vele aspecten van de wisselwerking tussen mens en landschap belichtte. Ik ben nauwelijks een conferentiegast tegen gekomen die zo interdisciplinair was en waar de discussies tus-

sen onderzoekers met een volledig verschillende achtergrond zo open waren. In de loop van de conferentie begon het me op te vallen dat landschap, met alle waarden die het bevat, voor vele onderzoekers en anderen een centrale rol speelt in hun dagelijkse bezigheden. Het zou me niet verbazen als 'landschap' een belangrijk onderzoeksthema word in de komende jaren.

Na de Edinburgh conferentie had ik twee dagen om bij te komen voordat ik naar Durham in North Carolina vloog. Hier vond van 28 maart tot 1 April de jaarlijkse conferentie van de American Society for Environmental History plaats. Meer dan 400 milieuhistorici uit 14 verschillende landen bezochten deze bijeenkomst en volgens onze Amerikaanse gastheren en vrouwen was dit een novum. Het laat overtuigend zien dat milieugeschiedenis zich tot een globale discipline ontwikkelt. De conferentie opende op woensdagavond met een plenaire sessie die het thema van de conferentie, *Making environmental history relevant in the 21st century*, tot discussie onderwerp had. De sessie bood genoeg stof tot debat omdat de meningen over de relevantie van milieugeschiedenis onder de vijf panelleden niet volledig op een lijn lagen. Volgens de prominente milieuhistoricus Donald Worster was de belangrijkste taak van envi-

ronmental history om de milieubeweging tot gids te zijn en er voor te zorgen dat ze hun verleden niet zullen vergeten en daar van leren. In feite ziet Worster geschiedenis van wat de Amerikanen environmentalism noemen, als belangrijkste tak van de milieugeschiedenis.

Andere panelleden waren echter van mening dat Worster milieugeschiedenis te nauw definieert en dat het een praktische kant heeft die wordt ingebracht door de natuurwetenschappen. Milieuwetenschapper Nancy Langston was van mening dat milieuhistorici politici, beleidsmakers en anderen veel te bieden hebben door hen te wijzen op het belang van de relatie tussen de mens en zijn omgeving in het verleden en de gevolgen van deze relaties voor het heden en de toekomst. Zij wees ook op het educatieve belang van milieugeschiedenis en de rol die het kan spelen in de ontwikkeling van een milieubewustzijn onder het grote publiek.

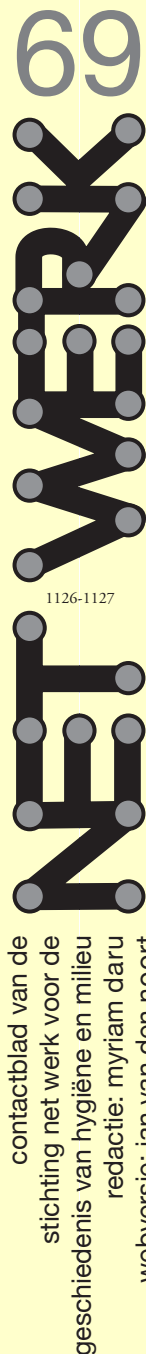
Het derde panellid, biologe Patricia Limerick, sloot zich volledig bij

20 Langston's mening aan maar voegde

21 daar aan toe dat het kweken van een milieubewustzijn niet voldoende is en dat het bedrijfsleven en politici direct benaderd moeten worden. Zij moeten volgens Limerick met de neus op de feiten worden gedrukt om hen te laten zien wat de samenleving en het bedrijfsleven hebben gedaan met het milieu in het ver-

leden en hoe we negatieve effecten in de toekomst kunnen vermijden. Dat is in mijn opinie een heel goed streven maar voor milieu filosofe Val Plumwood was dit allemaal wat te theoretisch. Zij waarschuwde dat als milieugeschiedenis geen duidelijk omljnd programma formuleert die de diverse disciplines verbindt, het gedoemd is te vervallen tot een vaag academisch vakgebied in de marge dat weinig praktische waarde heeft. Dit was, volgens Plumwood, ook gebeurd met milieufilosofie toen het opkwam tijdens de jaren zeventig.

Van deze doemtijding was in Durham echter weinig te merken. Alle mensen die ik in Durham ontmoet heb, hoe verschillend hun achtergrond ook was, hadden een ding gemeen: hun enthousiasme voor milieugeschiedenis. Deze indruk werd nog verder versterkt door de vele baanbrekende papers die werden gepresenteerd en de intellectuele uitwisseling die plaatsvond in gangen van het congrescentrum, de omringende bars en restaurants. Een domper voor een aantal Europese deelnemers was het feit dat de programmacommissie twee 'Europese' sessies op het zelfde tijdstip hadden gepland. Dat was wellicht de enige wanklank in het programma, een schoonheidsfout die de organisatoren beloofden volgend jaar in Denver niet te herhalen.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Exotische planten en dieren

De laatste bijeenkomst in Italië was een workshop met de titel *The native, naturalised and exotic: plants and animals in European history*.

De locatie van de workshop was het European University Institute gesitueerd in de heuvels boven Florence. Het weer was nu niet echt wat je verwacht in Florence tijdens de tweede helft van april maar dat weerhield 25 milieuhistorici uit verschillende delen van de wereld er niet van om naar Toscane te reizen. De workshop belichtte de rol van geïntroduceerde planten en dieren op de Europese geschiedenis, hun invloed op het landschap en de veranderingen die dit met zich meebracht. Het voordeel van een kleine workshop is dat de deelnemers alle presentaties kunnen bijwonen en de informele atmosfeer van de bijeenkomst stimuleerde het debat.

Het lijkt er op dat alien species zich tot een ander belangrijk thema binnen de milieugeschiedenis aan het ontwikkelen is. Een breed scala aan wetenschappers, onder meer historici, geografen, biologen, ecologen, landschapsarchitecten en botanici zijn betrokken bij het debat en de papers in Florence waren hier een afspiegeling van. Onder de presentaties die de meeste indruk op mij hebben gemaakt was die van historicus Donald Hughes. Hij opende de workshop met een paper dat een overzicht bood van de consumptie

21
22

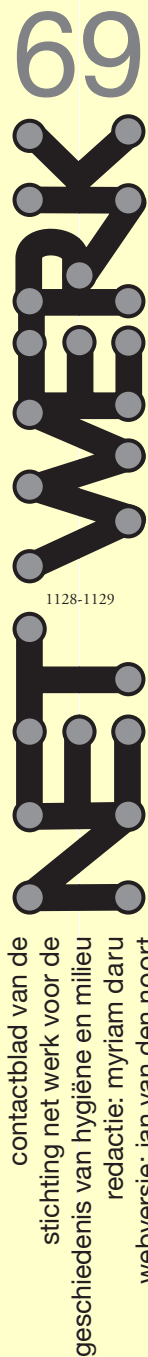
van exotische dieren door het Romeinse Rijk. Hij beschreef in een elegant paper het economische en culturele belang van de handel in exotische dieren voor evenementen in Romeinse amfitheaters. Ook liet hij zien wat de negatieve effecten van deze handel waren op dierenpopulaties rond de Middellandse Zee. Een aantal papers behandelde de effecten van biologische uitwisseling tussen de verschillende werelddelen door tussenkomst van de mens. Historicus John Clarke van de Universiteit van St. Andrews presenteerde een paper over de angst voor de Colorado kever in Europa en hoe de Britse autoriteiten hebben getracht dit insect buiten de deur te houden. De paper had een extra actuele waarde met de monden klauwzeer in het achterhoofd. Maar ook de mogelijke gevaren van de verdeling tussen uitheems en inheems kwamen aan de orde. Claudia Cassatella, een landschapsarchitecte verbonden aan de Universiteit van Florence, verklaarde in haar paper dat de predikaten inheems en uitheems iets zeggen over identiteit. Geograaf Kenn Olwig voegde hier aan toe dat dit argument kan leiden tot gevaarlijke vormen van nationalisme.

Tijdens een groot deel van de workshop concentreerde het debat zich op de vraag wat een uitheemse soort eigenlijk is. De meest gebruikte definitie is gekoppeld aan een tijd,

i.e. hoe lang is een bepaalde soort in een gebied? In Groot-Brittannië bijvoorbeeld, worden alle soorten die na 3000 v. Chr. (5000 BP) zijn geïntroduceerd beschouwd als uitheems. Maar de vraag is dan of een soort die recentelijk op eigen kracht een nieuw gebied is binnengedrongen kan worden gezien als uitheems en daarom maar bestreden moet worden. Natuurlijk kan de definitie worden aangescherpt zodat alleen soorten die door de mens zijn geïntroduceerd bestempeld kunnen worden als uitheems. Maar ook dat levert problemen op omdat een groot aantal planten en dieren in Europa, die als inheems worden beschouwd, door de mens zijn geïntroduceerd. Moeten we deze soorten te vuur en te zwaard bestrijden? Dat ging de deelnemers van de workshop echter te ver en iedereen was het er over eens dat een betere definitie gevonden moet worden. De aanwezige biologen en ecologen suggereerden dat er meer onderzoek nodig is om te bepalen wanneer een bepaalde soort is geïntroduceerd en wat de gevolgen voor het ecosysteem en het landschap waren. Daarbij riepen zij historische geografen, milieuhistorici en archeologen op om historische studies te leveren die meer informatie kunnen verschaffen over de historische dynamiek van soorten introducties. Als de workshop een ding duidelijk maakte was het wel hoe belangrijk

samenwerking tussen de verschillende vakgebieden is. De drie bijeenkomsten waren zeer waardevol en inspirerend. Ik ben naar huis teruggekeerd met nieuwe ideeën en gesterkt in mijn overtuiging dat milieugeschiedenis zich in de voorhoede van het historisch onderzoek bevindt.

22
23

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Milieugeschiedenis en geneeskunde

Sessie gehouden tijdens het jubileumcongres van de Duitse vereniging voor de geschiedenis van de geneeskunde, natuurwetenschappen en techniek te Hamburg 29 september 2001: Umweltgeschichte: Konjunkturen und Perspektiven der Cooperation mit Medizin-Technik- und Wissenschaftsgeschichte

Dr. Klaus Schlottau, Hamburg, Einführung - Zum Hamburger Arbeitskreis für Umweltgeschichte (HAU)

Dr. Martin Weyer-von Schoultz, Essen, Umweltgeschichte und Medizingeschichte: Konjunkturen und Perspektiven

Dr. Torsten Meyer, Cottbus / Dr. Klaus Schlottau, Hamburg, Umweltgeschichte und Technikgeschichte: Konjunkturen und Perspektiven

Dr. Jürgen Büschenfeld, Bielefeld, Umweltgeschichte und Wissenschaftsgeschichte: Konjunkturen und Perspektiven

Dr. Jens Lachmund, Berlin, Umweltgeschichte und Science Studies. Perspektiven einer historischen Wissenssoziologie der Umwelt

Ulrich Koppitz, Düsseldorf, Zur European Society for Environmental History (ESEH), gegründet im September 2001

zie <http://www.mpiwg-berlin.mpg.de/dggmnt/tagungen/tagung2001.html>

23
24

Milieugeschiedenis op het Internet

Jan-Willem Oosthoek, Stirling, UK. forth.stir.ac.uk/~kjo1

Milieugeschiedenis mag een relatief nieuw vakgebied zijn maar het aantal websites gewijd aan het vakgebied is aanzienlijk. Vanzelfsprekend wordt het Web gedomineerd door Amerikaanse sites omdat het vakgebied daar het verst ontwikkeld is. Maar intussen zijn ook niet-Amerikaanse Internet sites verschenen die de bezoeker heel wat te bieden hebben op het gebied van milieugeschiedenis in andere delen van de wereld. Helaas zijn er ook een groot aantal sites die op het eerste gezicht bruikbaar lijken, maar bij nadere inspectie niet veel waard zijn. Om een frustrerende zoektocht op het Web te voorkomen hebben we de meest bruikbare sites op een rijtje gezet.

De beste site om mee te beginnen in Europa is wellicht die van de European Society for Environmental History, www.eseh.org/. De site belicht milieugeschiedenis vanuit een Europees perspectief en dat is terug te vinden in de inhoud. Het bevat een evenementenlijst van Europese en internationale conferenties, workshops. Het meest waardevolle van de site is de bibliografie van Europese publicaties op het gebied van milieugeschiedenis verschenen sinds

23
24

1993. Het bevat naast Engelstalige publicaties ook vele titels in de diverse Europese talen.

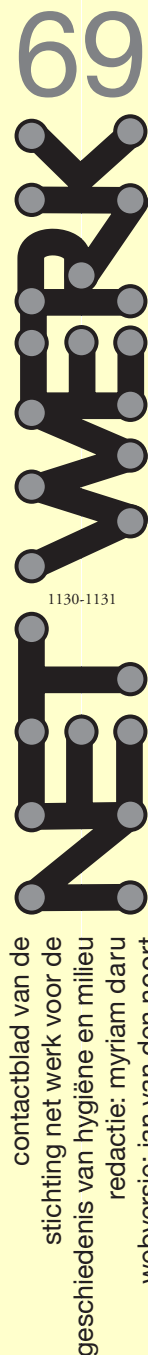
De Amerikaanse tegen hanger van de Europese site is H-Environment, www2.h-net.msu.edu/. Het is een simpele maar elegante site die een schat aan informatie te bieden heeft voor zowel de vakhistoricus als de geïnteresseerde leek. Deze website biedt onder meer toegang tot een levendig on-line discussie netwerk dat het mogelijk maakt om in debat te treden met de belangrijkste onderzoekers binnen het vakgebied. Daarnaast bevat het een overzicht van cursussen die aan de diverse universiteiten in de VS en elders worden aangeboden. Wellicht het meest aantrekkelijke en waardevolle van de site is de International Historiography Series in Environmental History die inmiddels historiografieën bevat van noord Amerika, Latijns Amerika, Zuid Afrika en Europa. (zie <http://www2.h-net.msu.edu/~environ/historiography/>)

De meest uitgebreide on-line bibliografie op het gebied van milieugeschiedenis is te vinden op de site van de Forest History Society, www.lib.duke.edu/forest/index.html. De bibliografie is toegankelijk via een zoekbare database die 25.000 artikelen en boeken omvat die de relatie tussen de mens en zijn natuurlijke omgeving tot onderwerp hebben. Het is verreweg de beste plaats om een speurtocht naar lite-

ratuur over een bepaald milieuhistorisch onderwerp te beginnen. Hoewel Latijns Amerika nog geen organisatie op het gebied van milieugeschiedenis kent is er een kleine maar actieve groep onderzoekers werkzaam binnen het vakgebied. Tot voor kort bestond geen systematisch overzicht van milieuhistorische publicaties in dit werelddeel maar sinds kort is er een website die deze leemte opvult, www.stanford.edu/group/LAEH. De website bevat een bibliografie die meer dan 300 titels, een lijst met video titels en internet links omvat.

Voor wie belangstelling heeft voor klimaatgeschiedenis biedt de environmental history website van de Universiteit van Bern, www.cx.unibe.ch/fru/fru-ind.htm, een schat aan informatie. Het is de neerslag van het baanbrekende werk dat onder leiding van Christian Pfister is uitgevoerd. Dit onderzoek, dat nog steeds voortgaat, heeft geresulteerd in een gedetailleerde klimaatreeks van west Europa en Zwitserland. De site bevat een indrukwekkende en zoekbare database die informatie bevat over het weer en klimaat in Europa van 700 tot 1860 AD.

De site van de Universiteit van Bern is slechts een voorbeeld van de vele universitaire sites op het gebied van milieugeschiedenis. Veel sites zijn summier maar enkele zijn zeker een bezoek waard. Een van de

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

meest geavanceerde is de environmental history site van de University of California at Berkeley, www.cnr.berkeley.edu/departments/espm/env-hist/. Deze site is gekoppeld aan het milieugeschiedenis college dat wordt gegeven door Carolyn Merchant en laat prachtig zien hoe moderne informatietechnologie kan worden ingezet in het hoger onderwijs. Andere de universitaire sites die een bezoek waard zijn die van het Centre for Environmental History and Policy in Schotland, www.stir.ac.uk/cehp/ en de site van Tom Brooking van de Universiteit van Otago in Nieuw Zeeland, www.otago.ac.nz/nzpg/land_people/index.html.

Een van de weinige Nederlandse milieuhistorische sites, zo niet de enige, is de site van historisch geograaf K. Leenders, www.bart.nl/~leenders. In feite is het hoofdthema van de site de historische geografie van de Nederlandse provincie Noord-Brabant en de Belgische provincie Antwerpen. De site wordt regelmatig onderhouden en geeft een schat aan informatie. Het is teleurstellend dat binnen het Nederlandse taalgebied nog nauwelijks websites op het gebied van milieugeschiedenis bestaan. Wellicht is dit een indicatie hoe weinig dit vakgebied in Nederland ontwikkeld is en daarmee achterloopt op het buitenland. Het is te hopen dat deze leemte spoedig zal worden opgevuld.

Nog meer internet voor milieuhistorici

John Broich heeft een didactisch opgestelde site samengesteld over Dorestad: www.umit.maine.edu/~broich/index.html. Niet helemaal Nederlands, maar toch. (let op: een web adres begint niet per definitie met www. Wel is het altijd noodzakelijk te beginnen met <http://>) De iwha (International Water History Association) heeft een site onder adres www.iwha.net/links.htm Bob Arnebeck's site gaat over gele koorts in de VS. Zie: members.aol.com/Fever1793/NYC.html Een bezoek waard is: Aquae Urbis Romae: The Waters of the City of Rome: www.iath.virginia.edu/waters/ Katherine Wentworth Rinne heeft op dit adres een pagina met interactieve kaarten over het watersysteem van het oude Rome (niet alleen leidingen en fonteinen maar ook natuurlijke elementen). De kaarten tonen 6 verschillende momenten vanaf 773 v.C. Alhoewel niet alles even goed werkt, zou dit een model kunnen zijn voor een soortgelijke site voor (bijvoorbeeld) Amsterdam. Voor interdisciplinair historisch onderzoek www2.h-net.msu.edu/~environ/historiography/usurban.htm. Joel Tarr heeft daar een artikel op het net gezet met de titel "Urban History and Environmental History in the U.S.: Complementary and Overlapping Fields."

Dit artikel staat ook in Christoph Bernhardt (Ed.): *Environmental Problems in European Cities of the 19th and 20th Century* (New York/Muenchen/Berlin: Waxmann, Muenster)

Meer aandacht voor de natuurwetenschappen en ecologische geschiedenis is er bij Bernd Herrmann aan de universiteit van Göttingen: www.anthro.uni-goettingen.de/umweltgeschichte.html

Voor paleogeografische kaarten van de wereld, zie vishnu.glg.nau.edu/rcb/global_history.html

Over de geschiedenis van de biologie, zie: macfarlane.asap.unimelb.edu.au/hstml/hstml_biology.htm

Duitsland: Een inleidende tekst van de universiteit van Jena (email van de auteur:marco-schrul@gmx.de)

26 www.grueneliga.de/th/jena/ug/sciencel
27 schriften/1/ug.htm

Environmental Publications (search): www2.links2go.com/topic/Environmental_Publications

Environmental History (Journal of American Society for Environmental History)

www.asap.unimelb.edu.au/hstml/data/529.htm

Environment and History (tijdschrift): www.ericademon.co.uk/EH.html

Milieuwet in de VS: www-personal.umich.edu/~jrajzer/nrel/history.html
www.igc.org/envjustice/

Milieu en wijsbegeerte:
ecoethics.net/bib

www.wsu.edu:8080/~forrest/ethics.html
h-net2.msu.edu/~aseb/syllabi/isenberg.html

The International Association for Environmental Philosophy

www.utc.edu/~iaep/

Zalm: www.riverdale.k12.or.us/salmon.htm

(tips van Myriam Daru)

NET WERK 69

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

1132-1133

Signalementen

De titels zijn samengesprokkeld uit zeer uiteenlopende bronnen, meestal engelstalige databanken. Het volledig standaardiseren van de tekst zou de redactie een onevenredige moeite kosten. Gekozen is voor het bieden van signalementen zonder de ambitie van bibliografische zuiverheid.

Door de lange periode sinds het verschijnen van het vorige nummer van Net Werk is de signalementenlijst deze keer erg lang geworden.

Dat was de aanleiding voor het groeperen van titels in een aantal categorieën. Een titel tussen [] geeft aan dat het origineel niet in het engels is.

Bosgeschiedenis

Drie bundels, waarvan twee onder redactie van M. Agnoletti en S. Anderson en een onder redactie van A. Corvol zorgen voor een grote verrijking van de boshistorische literatuur:

Agnoletti, M. en S. Anderson (red.), **Forest History: International Studies on Socio-economic and Forest Ecosystem Change: Report No. 2 of the IUFRO Task Force on Environmental Change**, (Wallingford [England]: CABI Publishing, 2000) met de volgende bijdragen:

- Armiero, M., 'The Tree and the Machine: Manufacture, Communities and Institutions in the Woods of Southern Italy', pp. 109-117.
- Bjørklund, J., 'Exploiting the Last Phase of the North European Timber Frontier for the International Market 1890-1914: An Economic-Historical Approach', pp. 171-184.
- Corvol-Dessert, A., 'A French Illusion: The Scarcity of Wood Resources, 1814-1914', pp. 127-141.
- Freschi, A. L. en L. Herman, 'A Brief History of Italian Forest Policy', pp. 351-362.
- Garnier, E., 'The Coveted Tree': The Industrial Threat to the Vosges Forest in the 16th and 18th Centuries', pp. 37-47.
- Grewe, B.-S., 'Shortage of Wood? Towards a New Approach in Forest History: The Palatinate in the 19th Century', pp. 143-152.
- Johann, E., 'Historical Interactions Between Agricultural and Forest Utilization in the Austrian Alps and Their Impact on the Present Forest Condition', pp. 161-169.
- Manuel, C. M., 'Some Aspects of Forest Management in Spain from the 16th to the 19th Century', 387-396
- Modert, G., 'Socio-economic Development and Changing Mental

Concepts (Re)shaping the Woods in a German Region of Low Mountain Ranges: Contributions of a Study on a Regional Level to the Discussion of Major Issues of Forest History', pp. 153-159.

- Suttor, M., 'Les Ressources Forestières et le Développement Economique de la Vallée Mosane du 11e au 17e Siècle d'après l'étude du Trafic Fluvial', pp. 21-35.
- Torrente, J. P., 'The Muniellos Forests (Asturias, Spain) in History', pp. 119-126.

Agnoletti, M. en S. Anderson (red.), **Methods and Approaches in Forest History**, (Wallingford [England]: CABI Publishing, 2000) met de volgende bijdragen:

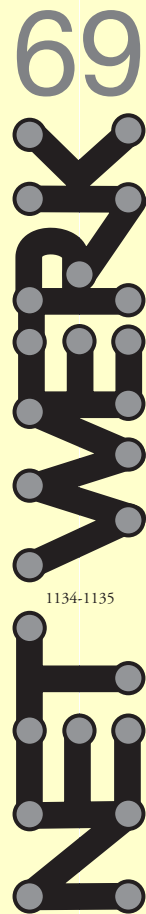
- Arnould, P., M. Hotyat en L. Simon, 'Biodiversity and Forest Management: From Biodiversity to Geochronodiversity', pp. 251-263.
- Clemente, P., N. Breda en V. Lapicciarella-Zingari, 'Between Nature and Culture: The Contribution of Anthropology to Environmental Study', pp. 203-214.
- Ernst, C., 'How Professional Historians Can Play a Useful Role in the Study of an Interdisciplinary Forest History', pp. 29-33.
- Gaunitz, S., 'Local Economic History, Environmental History and Forest History: Some Swedish Experiences and Suggestions', pp. 93-105.

•Ostermann, R. en A. Reif, 'Socioeconomical and Ecological Aspects of Coppice Woods History in the Lower Vosges (France) and the Black Forest (Germany)', pp. 107-118.

- Puglisi, S., G. Fiorentino, R. Lovreglio en V. Leone, 'Integration Between Genetic and Archaeobotanical Data in a Study on the Evolutionary History of Pinus Halepensis Mill. Populations in Southern Italy', pp. 221-231.
- Schenk, W., 'Preindustrial Forests in Central Europe as Objects of Historical-Geographical Research', pp. 129-138.

Corvol, A., (red.) **Le bois, source d'énergie: naguère et aujourd'hui**, (Paris, France: Centre national de la recherche scientifique, Institut d'histoire moderne et contemporaine, 2000) 105 pp. met de volgende bijdragen:

- Belhoste, J.-F., 'Le chauffage à Paris: approvisionnements en bois et évolution des appareils (XVIIe-XIXe siècles)', pp. 58-61.
- Buridant, J., 'L'influence de la consommation domestique sur la gestion forestière: l'exemple laonnois (XVIIe-XVIIIe siècles)', pp. 25-29.
- Garnier, E., 'Survivre en montagne sous l'Ancien Régime. Le rôle de l'affouage dans le massif vosgien (XVIe-XVIIIe siècles)', pp. 9-18.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

1134-1135

- Lagarde, O. de, 'Le bois-énergie et la politique forestière', pp. 67-70.
- Léonard, J.-P., 'Les conditions socio-économiques du maintien d'une forêt énergétique. La France: XIXe-XXe siècles', pp. 39-47.
- Morin, G.-A., 'La consommation de bois de feu en France', pp. 62-66.

- Overige publicaties over bosgeschiedenis:
- 'Forest History in Romania', **News of Forest History**, vol. No. 28, September, 1999, pp. 1-76.
 - Armbruster, K. en K. R. Wallace, **Beyond nature writing: expanding the boundaries of ecocriticism**, (Charlottesville: University Press of Virginia, 2001) x, 372 pp. ISBN 0813920132 (cloth) 0813920140 (pbk.).
 - Bjørn, I., 'Life in the Borderland Forests: The Takeover of Nature and Its Social Organization in North Karelia', in Myllyntaus, T. en M. Saikku (red.), **Encountering the Past in Nature: Essays in Environmental History**, (Athens: Ohio University Press, 2001), pp. 49-73.
 - Bonhomme, B., **Forests, Peasants, and Revolutionaries: Forest Conservation in Soviet Russia, 1917-1925**, Ph.D, City University of New York, 2000, pp.
 - Bonnaire, P., 'Il y a trois cents ans naissait Duhamel Du Monceau

(1700-1782)', **Revue forestière française**, vol. 52, 2, 2000, pp. 145-158.

- Broda, J. z., 'Die Periodisierung der Forstgeschichte in Polen', **News of Forest History: Forest History in Poland** 29, 2000, pp. 3-15.
- Broda, J., 'Der Ausschluß für die Forstgeschichte (beim Hauptvorstand des Polnischen Forstvereins) und die Arbeitsgruppe Geschichte der Forstwissenschaften (bei der Abteilung für die Geschichte der Wissenschaft, Bildung und Technik der Polnischen Akademie der Wissenschaften) und ihre Errungenschaften in der Forstgeschichte', **News of Forest History: Forest History in Poland** No. 29, 2000, pp. 28-34.
- Broda, J., 'Eine Übersicht über die Forschungen zur Geschichte der Forstwirtschaft in Polen in der Nachkriegszeit', **News of Forest History: Forest History in Poland** 29, 2000, pp. 35-49.
- Fraser, E. D. G. en W. A. Kenney, 'Cultural Background and Landscape History as Factors Affecting Perceptions of the Urban Forest', **Journal of Arboriculture**, vol. 26, March, 2000, pp. 106-113.
- Grzywacz, A., 'Polnischer Forstverein, seine Geschichte und Tätigkeit', **News of Forest History: Forest History in Poland** 29, 2000, pp. 16-24.
- Imort, M., **Forestopia: The use of the forest landscape in naturaliz-**

ing **National Socialist ideologies of Volk, race, and Lebensraum, 1918-1945** (Germany), Ph.D, Queen's University at Kingston (Canada), 2000, 538 pp. ISBN 0-612-54061-8.

Koerner, W., B. Cinotti, J.-H. Jussy en M. Benoît, 'Évolution des surfaces boisées en France depuis le début du XIXe siècle: identification et localisation des boisements des territoires agricoles abandonnés', *Revue forestière française*, vol. 52, 3, 2000, pp. 249-269.

Linnard, W., **Welsh Woods and Forests: A History**, (Ceredigion, Wales: Gomer Press, 2000) vii + 247 pp. Cloth \$30.00.

Maser, C., **Forest primeval : the natural history of an ancient forest**, 1st OSU Press, oorspronkelijke uitgave: San Francisco : Sierra Club Books, c1989 (Corvallis: Oregon State University Press, 2001) xxi, 282 pp. ISBN 0870715291.

Mather, A. S. en J. Fairbairn, 'From Floods to Reforestation: The Forest Transition in Switzerland', *Environment and History*, vol. 6, November, 2000, pp. 399-421.

McGlashan, D. J. en J. M. Hughes, 'Reconciling patterns of genetic variation with stream structure, earth history and biology in the Australian freshwater fish *Crateocephalus stercusmuscarum* (Atherinidae)', *Mol Ecol*, vol. 9, 11, Nov 2000, pp. 1737-1751.

Myllyntaus, T. en M. Saikku, **Encountering the Past in Nature: Essays in Environmental History**, 2e ed. (Athens: Ohio University Press, 2001) xix + 166 pp. \$39.95 (cloth), \$16.95 (pbk).

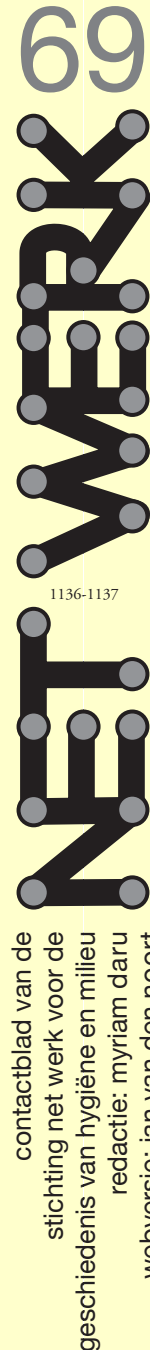
Piperno, D. R., A. J. Ranere, I. Holst en P. Hansell, 'Starch grains reveal early root crop horticulture in the Panamanian tropical forest', *Nature*, vol. 407, 6806, Oct 19 2000, pp. 894-897.

Puhe, J. en B. Ulrich, **Global climate change and human impacts on forest ecosystems : postglacial development, present situation, and future trends in Central Europe** (Berlin, London: Springer, 2001) xi, 592 pp. ISBN 3540671277. DM 245,03, € 125,28.

Sieferle, R. P., **The subterranean forest. Energy systems and the industrial revolution**, (vertaling uit het Duits met wijzigingen en aanvullingen) (Cambridge: The White Horse Press, 2001) 240 pp. ISBN 1-874267-47-2. £ 35.

Steinsiek, P.-M., **Nachhaltigkeit auf Zeit. Waldschutz im Westharz vor 1800** (1999) 344 pp. ISBN 3-89325-779-9. DM 49,90 € 25,51.

Tsouvalis, J., **A critical geography of Britain's state forests : an exploration of processes of reality construction**, (New York: Oxford University Press, 2000) 227 pp. ISBN 0198234171.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Vera, F. W. M., **Grazing ecology and forest history**, Based on a Ph.D. thesis: Agriculture University, Wageningen, 1997 (New York: CABI Publishing, 2000) ISBN 0851994423.

Whited, T. L., **Forests and Peasant Politics in Modern France**, (New Haven, Conn.: Yale University Press, 2000) xii + 274 pp. \$32.50.

Zeide, B., 'Thinning and Growth: A Full Turnaround', *Journal of Forestry*, vol. 99, January, 2001, pp. 20-25.

Malaria

Wellicht gaat de geschiedenis van malaria weer enige publieke belangstelling trekken na het uitzenden van de prijswinnende VPRO -documentaire van Manfred van Eyk op zondag 7 oktober j.l. Voorlopig is daarbij de geschiedenis van de malaria nog erg marginaal, maar kan de nieuwsgierigheid aangewakkerd worden.

Aylward, B., K. A. Hennessey, N. Zagaria, J. M. Olive, et al., 'When is a disease eradicable? 100 years of lessons learned', *Am J Public Health*, vol. 90, 10, October 2000, pp. 1515-1520.

Bynum, W. F., 'Malaria in inter-war British India', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 25-31.

31
32 Dobson, M. J., M. Malowany en R. W. Snow, 'Malaria control in East Africa: the Kampala Confer-

ence and the Pare-Taveta Scheme: a meeting of common and high ground', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, June 2000, pp. 149-166.

Gomez-Dantes, H. en A. E. Birn, 'Malaria and social movements in Mexico: the last 60 years', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 69-85.

Hays, C. W., 'The United States Army and malaria control in World War II', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 47-52.

Kamat, V., 'Resurgence of malaria in Bombay (Mumbai) in the 1990s: a historical perspective', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 135-148.

Kidson, C., K. Indaratna en S. Looareesuwan, 'The malaria cauldron of Southeast Asia: conflicting strategies of contiguous nation states', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 101-110.

Litsios, S., 'Criticism of WHO's revised malaria eradication strategy', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 167-172.

Najera, J. A., 'Epidemiology in the strategies for malaria control', *Parassitologia*, vol. 42, 1-2, June 2000, pp. 9-24.

Nicholls, A., 'Fenland ague in the nineteenth century', *Med Hist*, vol. 44, 4, October 2000, pp. 513-530.

Schnepfen, H., '[Early days of the Ocean Road Hospital in Dar es Salaam: from mission hospital to

government hospital]', Sudhoffs **Arch Z Wissenschaftsgesch**, vol. 84, 1, 2000, pp. 63-88.

Stapleton, D. H., 'Internationalism and nationalism: the Rockefeller Foundation, public health, and malaria in Italy, 1923-1951', **Parassitologia**, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 127-134.

Stapleton, D. H., 'Technology and malaria control, 1930-1960: the career of Rockefeller Foundation engineer Frederick W. Knipe', **Parassitologia**, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 59-68.

Verhave, J. P., 'The disappearance of Dutch malaria and the Rockefeller Foundation', **Parassitologia**, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 111-115.

Yip, K., 'Malaria eradication: the Taiwan experience', **Parassitologia**, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 117-126.

Zulueta, J. de, 'Dealing with malaria in the last 60 years. A personal experience', **Parassitologia**, vol. 42, 1-2, Jun 2000, pp. 87-90.

32
33

Cholera

Afkhami, A. A., 'Disease and Water Supply: The Case of Cholera in 19th Century Iran', in Albert, J., M. Bernhardtsson en R. Kenna (red.), **Transformations of Middle Eastern Natural Environments: Legacies and Lessons**, (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1998).

Berner, W., '[Epidemiologic situation and the fight against acute infectious diseases in Lodz at the turn of the XIX and XX century (to 1918)]', **Przeegl Epidemiol**, vol. 54, 3-4, 2000, pp. 435-442.

Bol, P., '[Cholera 1]', **Ned Tijdschr Tandheelkd**, vol. 107, 3, Mar 2000, pp. 111-112.

Dawson, D. J. en D. P. Sartory, 'Microbiological safety of water', **Br Med Bull**, vol. 56, 1, 2000, pp. 74-83.

O'Connor, E., **Raw material : producing pathology in Victorian culture**, (Durham, NC: Duke University Press, 2001) ISBN 0822326086 (cloth) 0822326167 (pbk.).

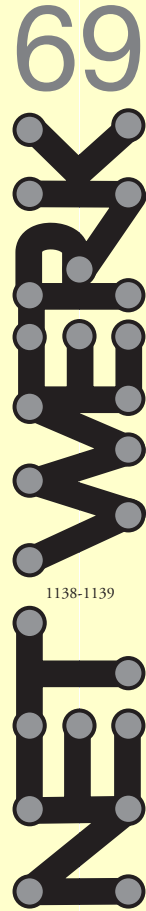
Ogawa, M., 'Uneasy bedfellows: science and politics in the refutation of Koch's bacterial theory of cholera', **Bull Hist Med**, vol. 74, 4, Winter 2000, pp. 671-707.

Schiotz, A., '[To see oneself in a context - medicine and historia - the two cultures]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 30, Dec 10 2000, pp. 3746-3748.

Snow

Brody, H., M. R. Rip, P. Vinten-Johansen, N. Paneth, et al., 'Map-making and myth-making in Broad Street: the London cholera epidemic, 1854', **Lancet**, vol. 356, 9223, July 1 2000, pp. 64-68.

Morens, D. M., 'Snow and the

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Broad Street pump: a rediscovery', **Lancet**, vol. 356, 9242, Nov 11 2000, pp. 1688-1689; discussion 1689.

Plaut, G., 'Snow and the Broad Street pump: a rediscovery', **Lancet**, vol. 356, 9242, Nov 11 2000, p. 1688; discussion 1689.

Snow, S. J., 'John Snow MD (1813-1858). Part II: becoming a doctor - his medical training and early years of practice', **J Med Biogr**, vol. 8, 2, May 2000, pp. 71-77.

Vandenbroucke, J. P., 'Snow and the Broad Street pump: a rediscovery', **Lancet**, vol. 356, 9242, November 11 2000, p. 1688; discussion 1689.

Klimaat

Brown, N., **History and climate change : an eurocentric perspective**, (New York: Routledge, 2001) ISBN 0415019591.

Cockell, C. S. en G. Horneck, 'The history of the UV radiation climate of the earth - theoretical and space-based observations', **Photochem Photobiol**, vol. 73, 4, Apr 2001, pp. 447-451.

Cox, C. B., 'Plate tectonics, seaways and climate in the historical biogeography of mammals', **Mem Inst Oswaldo Cruz**, vol. 95, 4, Jul-Aug 2000, pp. 509-516.

Davis, M., **Late Victorian Holocausts: El Niño Famines and the Making of the Third World**, (New York: Verso, 2001) x + 464 pp.

33
34

\$27.00.

Fagan, B. M., (red.) **The Little Ice Age : how climate made history, 1300-1850**, (New York, NY: Basic Books, 2000) xxi, 246 pp. ISBN 0465022715.

Glaser, R., **Klimageschichte Mitteleuropas. 1000 Jahre Wetter, Klima, Katastrophen**, (Darmstadt: Primus, 2001) 227 pp. ISBN 3896784056. DM 78,00 € 39,88.

Hsü, K. J., **Klima macht Geschichte. Menschheitsgeschichte als Abbild der Klimaentwicklung**, (Zürich: Orell Füssli, 2000) 334 pp. ISBN 3280024064. DM 59,00 € 30,17.

Jankovic, V., **Reading the Skies: A Cultural History of English Weather, 1650-1820**, (Chicago, Ill.: University of Chicago Press, 2000) xiv + 272 pp. Cloth \$55.00, paper \$20.00.

Jones, P. D., (red.) **History and climate : memories of the future?** (New York: Kluwer Academic/ Plenum Publishers, 2001) ISBN 0306465892.

Kerr, R. A., 'Paleoclimate. A variable sun and the Maya collapse', **Science**, vol. 292, 5520, May 18 2001, p. 1293.

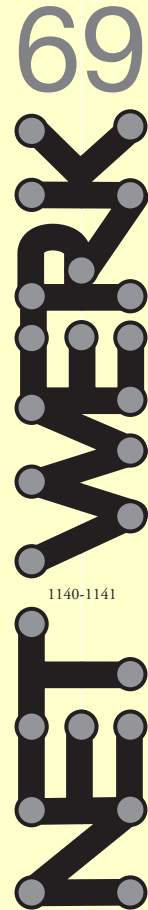
McIntosh, R. J., J. A. Tainter en S. K. McIntosh, **The way the wind blows : climate, history, and human action**, (New York: Columbia University Press, 2000) xvii, 413 pp. ISBN 0231112084

(cloth), 0231112092 (pbk.).
 Monmonier, M., **Air apparent. How meteorologists learned to map, predict, and dramatize weather**, (Chicago: University of Chicago Press, 1999 / 2000) xiv, 309 pp. ISBN 0-226-53422-70/0-226-53423-5.
 Oldfield, F., 'Palaeoclimatology. Out of Africa', **Nature**, vol. 403, 6768, January 27 2000, pp. 370-371.
 Stehr, N. en H. von Storch, **Klima, Wetter, Mensch**, (1999) ISBN 3406446132. DM 14,80 € 7,57.
 Storch, H. v. en N. Stehr, 'Climate change in perspective', **Nature**, vol. 405, 6787, Jun 8 2000, p. 615.
 Verschuren, D., K. R. Laird en B. F. Cumming, 'Rainfall and drought in equatorial east Africa during the past 1,100 years', **Nature**, vol. 403, 6768, Jan 27 2000, pp. 410-414.
 Winkler, A., **Die Klimageschichte der hohen nördlichen Breiten seit dem mittleren Miozän : Hinweise aus sedimentologischen-tonmineralogischen Analysen** (OPD Leg 151, zentrale Framstrasse), (Bremerhaven Bremen: Alfred-Wegener-Institut für Polar- und Meeresforschung ; Vertrieb durch K. Kamloth, 1999) 117 pp. (Dissertatie Universität zu Kiel, 1998.)

34
35

Boeken

Allmon, W. D. en D. J. Bottjer, (red.) **Evolutionary paleoecology. The ecological context of macroevolutionary change**, Columbia, 2001) 357 pp. ISBN 0231109954. f 68,25.
 Angelow, J., **Geschichte und Landschaft**, (Berlin/Bonn: Westkreuz-Verlag GmbH, 2000) ISBN 392959255X. DM 28,00 € 14,32.
 Anker, P., **Imperial ecology : environmental order in the British Empire, 1895-1945**, (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2001) ISBN 0674005953 (cloth).
 Appleby, A. B., 'Nutrition and Disease in Human History', in Rotberg, R. I. (red.), **Health and Disease in Human History: A Journal of Interdisciplinary History Reader**, (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000), pp. 23-44.
 Armstrong, J., 'Transport', in Waller, P. (red.), **The English Urban Landscape**, (New York: Oxford University Press, 2000), pp. 209-232.
 Atkinson, A., **Believing Cassandra. An optimist looks at a pessimist's world**, (White River Junction/Totnes: 1999) xvii, 236 pp.
 Barlow, C., **The ghosts of evolution : nonsensical fruit, missing partners, and other ecological anachronisms**, (New York, N.Y.: Basic Books, 2001) xi, 291 pp. ISBN 0465005519.

contactblad van de
 stichting net werk voor de
 geschiedenis van hygiëne en milieu
 redactie: myriam daru
 webversie: jan van den noort

Bashford, A. en C. Hooker, **Contagion : historical and cultural studies**, (London ; New York: Routledge, 2001) ISBN 0415246717.
 Bate, R., 'Protecting English and Welsh Rivers: The Role of the Anglers' Conservation Association', in Meiners, R. E. en A. P. Morriss (red.), **The Common Law and the Environment**, (Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 2000), pp. 86-106.
 Bennett, M. en D. Teague, (red.) **The Nature of Cities: Ecocriticism and Urban Environments**, (Tucson: University of Arizona Press, 1999) vi + 311 pp.
 Benton, L. M. en J. R. Short, **Environmental discourse and practice : a reader**, (Oxford ; Malden, Mass.: Blackwell, 2000) xvi, 272 pp. ISBN 0631216367, 0631216375 (pbk.).
 35
 36 Bintliff, J. L., (red.) **Structure and contingency : evolutionary processes in life and human society**, (London ; New York: Leicester University Press, 1999) xxii, 153 pp. ISBN 0718500261 (pbk.) 0718500253 (hardcover).
 Blancou, J., **Histoire de la surveillance et du contrôle des maladies animales transmissibles**, (Paris: Office international des épizooties, 2000) xiv, 366 pp. ISBN 9290445068 (br.).
 Bont, C. de, **Delfts water. Twee duizend jaar bewoning door wa-**

terbeheer in het Delftse, (Delft: IHE Delft / Walburg Pers, 2000) 142 pp. ISBN 90-5730-111-3.
 Borsay, P., 'Early Modern Urban Landscapes, 1540-1800', in Waller, P. (red.), **The English Urban Landscape**, (New York: Oxford University Press, 2000), pp. 99-124.
 Bos, R. 't. en R. Kaulingfreks, **De hygiënemachine. Kanttekeningen bij de reinheidscultus in cultuur, organisatie en management**, (Kampen: Agora, 2001) 251 pp. ISBN 90-391-0832-3.
 Botkin, D. B., **Forces of change : a new view of nature**, (Washington, D.C.: National Geographic Society, 2000) 256 pp. ISBN 0792275969.
 Bowker, G. C. en S. L. Star, **Sorting things out. classification and its consequences**, paperback e ed. vol. (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000) 377 pp. ISBN 0262-52295-0.
 Brown, D. B., A. Lyles en A. Hemingway, **Romantic Landscapes: The Norwich School of Painters**, (London, England: Tate Gallery Pub., 2000) 160 pp.
 Brown, J. H., G. B. West en Santa Fe Institute (Santa Fe N.M.), (red.) **Scaling in biology**, (Oxford /New York: Oxford University Press, 2000) xiii, 352 pp. ISBN 019513141X (cl.) 0195131428 (pbk.).

Buell, L., **Writing for an endangered world : literature, culture, and environment in the U.S. and beyond**, (Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 2001) viii, 365 pp. ISBN 0674004493.

Carter, F. W. en D. Turnock, **Environmental problems of East Central Europe**, 2e ed. (New York: Routledge, 2001) ISBN 0415174031.

Craddock, S., **City of plagues : disease, poverty, and deviance in San Francisco**, (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000) x, 300 pp. ISBN 081663047X (hbk.) 0816630488 (pbk.).

Crawford, D. H., **The invisible enemy : a natural history of viruses**, (Oxford: Oxford University Press, 2000) x, 275 pp. ISBN 0198503326.

36 Cullen, F., **Cleansing rural Dublin : public health and housing initiatives in the South Dublin poor law union 1880-1920**, (Portland, OR: Irish Academic Press, 2001) ISBN 0716527383.

37 Darst, R. G., **Smokestack Diplomacy: Cooperation and Conflict in East-West Environmental Politics**, (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2001) xii + 300 pp. \$22.95 (pbk).

Davis, L. A., **Environmental Disasters : A Chronicle of Individual, Industrial, and Governmental Carelessness**, (Facts on

File, Inc, 1998) 480 pp. ISBN 0816032653.

Derickson, A., **Black Lung: Anatomy of a Public Health Disaster**, (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1998) xiv + 237 pp.

Dormandy, T., **The White Death: A History of Tuberculosis**, (New York: New York University Press, 2000) xiv + 433 pp.

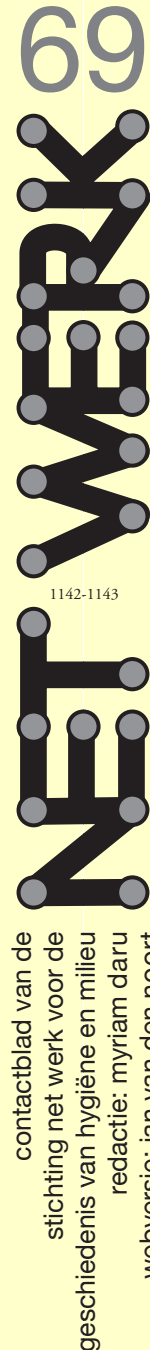
Douthwaite, R., **The growth illusion: how economic growth has enriched the few, impoverished the many and endangered the planet**, Rev. and updated (Gabriola Island, B.C.: New Society Publishers, 1999) xiii, 383 pp. ISBN 0865713960.

Dreese, D. N., **Ecocriticism and the creation of self and place in environmental and American Indian literatures**, (New York: Peter Lang, 2001) ISBN 0820456616 (pbk.).

Echenberg, M. J., **Black death, white medicine : bubonic plague and the politics of public health in colonial Senegal**, (Portsmouth, NH: Heinemann, 2001) ISBN 0325070172, 0325070164 (pbk.).

English, P. C., **Old paint : a medical history of childhood lead-paint poisoning in the United States to 1980**, (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 2001) ISBN 0813529875.

Enzensberger, U., **Parasiten. Ein Sachbuch**, (Die Andere Bibli-

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

othek, 2001) 290 pp. ISBN 382185015. f 62,10.

Farber, P. L., **Finding Order in Nature: The Naturalist Tradition from Linnaeus to E. O. Wilson**, (Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 2000) x + 136 pp. Paper \$15.95.

Fort, T., **Our love affair with the lawn**, (London: Harper Collins, 2000) 278 pp. ISBN 0-00-257064-5. f 42,90.

Frankel, J. A., **Globalization of the economy**, (Cambridge, MA.: National Bureau of Economic Research, 2000) 41 pp.

Garrett, L., **Betrayal of Trust : The Collapse of Global Public Health**, (Hyperion, 2000; 2001) 754 ; 781 pp. ISBN 0786865229 (hardcover); 0786884401 (pbk). \$16.95 (hardcover).

37 Geden, O., **Rechte Ökologie. Umweltschutz zwischen Emanzipation und Faschismus**, 2 e ed. vol. (Espresso Verlag, 285 pp. ISBN 3885207591. DM 34,90 € 17,84.

George, T. S., **Minamata : pollution and the struggle for democracy in postwar Japan**, 194 (Cambridge (Mass.): Harvard University Asia Center : Distributed by Harvard University Press, 2001) xvi, 385 pp. ISBN 0674003640 (cloth).

Goldfrank, W. L., D. Goodman en A. Szasz, **Ecology and the world-system** (Westport, Conn.:

Greenwood Press, 1999) xv, 265 pp. ISBN 0313307253.

Gragson, T. L. en B. G. Blount, (red.) **Ethnoecology : knowledge, resources, and rights**, (Athens: University of Georgia Press, 1999) xviii, 163 pp. ISBN 0820320676, 0820321281(pbk.).

Groß, M., **Die Natur der Gesellschaft. Eine Geschichte der Umweltsoziologie**, (Weinheim: Juventa Vlg, 2000) 270 pp. ISBN 3779910713. DM 39,80 € 20,35.

Groves, R. H., 'Environmental history', in Burke, P. (red.), **New perspectives on historical writing**, 2nd ed. (University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, 2001), pp. viii, 306.

Groves, R. H., F. D. Panetta en J. G. Virtue, (red.) **Weed risk assessment, Australian Centre for International Agricultural Research**, 2001) ISBN 0-643-06561-X. £ 39,50 (pbk.).

Gudermann, R., **Morastwelt und Paradies: Ökonomie und Ökologie in der Landwirtschaft am Beispiel der Meliorationen in Westfalen und Brandenburg (1830-1880)**, (Paderborn, Germany: Ferdinand Schöningh, 2000) xiii + 577 pp.

Guillaume, J., (red.) **Architecture, jardin, paysage : l'environnement du château et de la villa aux XVe et XVIe siècles**, Actes

- du colloque tenu à Tours du 1er au 4 juin 1992, Centre d'études supérieures de la Renaissance. (Tours: Picard, 1992) 311 pp. ISBN 2708405691.
- Gunn, J. D., (red.) **The years without summer : tracing A.D. 536 and its aftermath** (Oxford, England: Archaeopress, 2000) 170 pp. ISBN 1841710741.
- Hamm, B. P., J.-M. Drouin, P. Blandin en P. Acot, **The European origins of scientific ecology (1800-1901)**, (Amsterdam: Gordon and Breach Science, 1998) ISBN 9056991043 (pbk.), 9056991035.
- Hartog, A. P. de, (red.) **De Voeding van Nederland in de twintigste eeuw : balans van honderd jaar werken aan voeding en gezondheid**, (Wageningen: Wageningen Pers, 2001) 224 pp. ISBN 9074134971.
- Hatty, S. E. en J. Hatty, **The Disordered Body: Epidemic Disease and Cultural Transformation**, (New York: State University of New York Press, 1999) v + 362 pp.
- Houtaud, A. de, **La santé à travers les sciences humaines et sociales : approche linguistique et sociologique**, (Paris: Masson, 1999) 144 pp. ISBN 2225856990.
- Hughes, J. D., **An environmental history of the world : humankind's changing role in the community of life**, (New

- York: Routledge, 2001) ISBN 0415136180.
- Ierley, M., **Comforts of home : the American house and the evolution of modern convenience**, (New York: C. Potter, 1999) 287 pp. ISBN 0609602993.
- Jaeger, C. C., O. Renn, E. A. Rosa en T. Webler, **Risk, Uncertainty, and Rational Action**, (London: Earthscan Press, 2001).
- Johns, A., (red.) **Dreadful Visitation: Confronting Natural Catastrophe in the Age of Enlightenment**, (New York: Routledge, 1999) xxv + 198 pp. ISBN 0415921767. \$75.00 cloth; \$20.99.
- Karlen, A. en J. Doughty, (red.) **Biography of a Germ**, (New York: Knopf, 2001) 192 pp. ISBN 0385720661. \$12.00.
- Lambert, R. A., **Contested mountains. Nature, development and environment in the Cairngorms regions of Scotland, 1880-1980**, (Cambridge: White Horse Press, 2001) 320 pp. ISBN 1-874267-44-8. £ 40.-
- Landry, D., **The invention of the countryside : hunting, walking, and ecology in English literature, 1671-1831**, (Houndmills, Hampshire ; New York: Palgrave, 2001) ISBN 0333961544 (cloth).
- Leblanc, R., **Le savon : De la Préhistoire au XXIème siècle**, (Montreuil l'Argille: Pierann, 2001) 396 pp. ISBN 2912297524.

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

69 NET WERK 1144-1145

- Lehtinen, A., 'Modernization and the Concept of Nature: On the Reproduction of Environmental Stereotypes', in Myllyntaus, T. en M. Saikku (red.), **Encountering the Past in Nature: Essays in Environmental History**, (Athens: Ohio University Press, 2001), pp. 29-48.
- Lentz, D. L., **Imperfect balance : landscape transformations in the Precolumbian Americas**, (New York: Columbia University Press, 2000) xx, 547 pp. ISBN 0231111576 (pbk.) 0231111568 (cloth).
- Lenz, G., **Verlusterfahrung Landschaft**, (Campus Fachbuch, 1999) 234 pp. ISBN 3593362554. DM 48,70 € 24,90.
- Lewin, R. A., **Merde. Excursions into Scientific, Cultural and Socio-Historical Coprology**, (London: Aurum Press Ltd, 1999) 164 pp. ISBN 1-85410-732-1.
- 39
40 Lichter, S. R. en S. Rothman, **Environmental Cancer - A Political Disease?**, (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1999) xiii + 235 pp.
- Lookingbill, B. D., **Dust Bowl, USA: Depression America and the ecological imagination, 1929-1941**, (Athens: Ohio University Press, 2001) ISBN 0821413759 (cloth) 0821413767 (pbk).
- Lutts, R. R., **The Nature fakers. Wildlife, science and sentiment**, (University Press of Virginia, 2001) ISBN 0-8139-2081. £ 13.95.
- Maffi, L., (red.) **On biocultural diversity. Linking language, knowledge and the environment**, paperback e ed., Smithsonian Institute, 2001) 578 pp. ISBN 1-56098-930-0. f 65.-.
- Magnusson, R. J., **Water technology in the Middle Ages : cities, monasteries, and waterworks after the Roman Empire**, (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2001) ISBN 080186626X.
- Magoc, C. J., **So glorious a landscape: nature and the environment in American history and culture**, (Wilmington, Del.: Scholarly Resources, 2001) ISBN 0842026959, 0842026967 (pbk.).
- Mazel, D., **A century of early ecocriticism**, (Athens: University of Georgia Press, 2001) ix, 370 pp. ISBN 0820322210, 0820322229 (pbk.).
- McCann, J., **Green land, brown land, black land : an environmental history of Africa, 1800-1990**, (Westport, CT: Heinemann, 1999) 201 pp. ISBN 0325000964.
- McNeill, J. R., **Something new under the sun : an environmental history of the twentieth-century world**, (New York: Norton, 2000) xxvi, 421 pp. ISBN 0393049175.

Melosi, M. V., **Effluent american cities, industry, energy and the environment** (Pittsburgh: University of Pittsburgh PRESS, 2001) ISBN 0-8229-4159-7 (hdbk.) / 0-8229-5766-3 (pbk.). £ 41,95/€ 16,95.

Meyer, T., **Natur, Technik und Wirtschaftswachstum im 18. Jahrhundert. Risikoperzeption und Sicherheitsversprechen**, 12 (Cottbus: Waxmann, 2000) 230 pp. ISBN 3-89325-787-X. DM49,90 € 25,51.

Miller, B., **Fat of the Land: Garbage of New York, Last Two Hundred Years**, (New York: Four Walls Eight Windows, 2000) xxii + 414 pp.

Mosley, S., **The chimney of the world. A history of smoke pollution in Victorian and Edwardian Manchester**, (Cambridge: The White Horse Press, 2001) 288 pp. ISBN 1-874267-49-9. £ 35.

Murphy, P. D., **Farther afield in the study of nature-oriented literature**, (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 2000) xviii, 254 pp. ISBN 0813919053, 0813919061 (pbk.).

Myllyntaus, T. en M. Saikku, 'Environmental History: A New Discipline with Long Traditions', in Myllyntaus, T. en M. Saikku (red.), **Encountering the Past in Nature: Essays in Environmental History**, 2e ed., (Athens: Ohio University Press, 2001), pp. 1-28.

Neimark, P. en P. R. Mott, **The environmental debate : a documentary history**, (Westport, Conn.: Greenwood Press, 1999) xxviii, 319 pp. ISBN 0313300208.

Nelson, B., **The wild and the domestic : animal representation, ecocriticism, and western American literature**, (Reno: University of Nevada Press, 2000) xiii, 178 pp. ISBN 0874173477 (pbk.).

O'Connor, E., **Raw material : producing pathology in Victorian culture**, (Durham, NC: Duke University Press, 2001) ISBN 0822326086 (cloth) 0822326167 (pbk.).

Paravicini Baliani, A. en F. Santi, **The Regulation of Evil: Social and Cultural Attitudes to Epidemics in the Late Middle Ages**, (Firenze, Italy: Sismel, 1998) 211 pp.

Pedroli, B., (red.) **Landscape - Our home /Lebensraum Landschaft**, (Zeist/Stuttgart: Indigo/Freies Geistesleben, 2001) ISBN 90-6038-490-3 / 3-7725-1977-6. f 69,50.

Poser, S., **Museum der Gefahren Die gesellschaftliche Bedeutung der Sicherheitstechnik**, (Cottbus: Waxmann, 1998) 264 pp. ISBN 3-89325-634-2. 49,90 DM € 25,51.

Precht, R. D., **Noahs Erbe. Vom Recht der Tiere und den Grenzen des Menschen**, (Rowohlt, 2000) 404 pp. ISBN

3499608723. DM 19,90 € 10,17.

Rappaport, R. A., E. Messer en M. Lambek, **Ecology and the sacred : engaging the anthropology of Roy A. Rappaport**, (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2001) viii, 364 pp. ISBN 0472111701.

Redman, C. L., **Human impact on ancient environments**, (Tucson: University of Arizona Press, 1999) xiv, 239 pp. ISBN 0816519625 (cloth) 0816519633 (pbk.).

Rotberg, R. I., **Health and Disease in Human History: A Journal of Interdisciplinary History Reader**, (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000) 345 pp.

Russell, C. A., **Chemistry, society and environment, a new history of the British Chemical Industry**, (Cambridge: RSC, 2000) xvi, 372 pp. ISBN 0854045996.

Russell, E., **War and nature : fighting humans and insects with chemicals from World War I to Silent spring**, (Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2001) xvii, 315 pp. ISBN 0521790034 (hbk.) 0521799376 (pbk.).

Schaminee, J. en R. van 't. Veer, **100 jaar op de kniën. De geschiedenis van de plantensociologie in Nederland**, (KNNV/Oplus Press, 2000) 238 pp. ISBN 9050111416. f 50,60.

Schiffer, M. B., (red.), **Social theory in archaeology**, (Salt Lake City: University of Utah Press, 2000) viii, 237 pp. ISBN 0874806429 (pbk.).

Schmidt-Bachem, H., Tüten, Beutel, Tragetaschen. **Zur Geschichte der Papier, Pappe und Folien verarbeitenden Industrie in Deutschland**, (2001) ISBN 3-8309-1037-1.

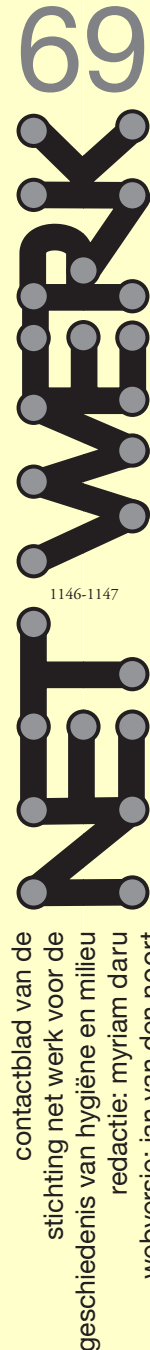
Schouten, M. G. C., **De natuur als beeld in religie, filosofie en kunst**, (KNNV Uitgevers, 2001) 239 pp. f 59,90.

Shapiro, J., **Mao's war against nature: politics and the environment in Revolutionary China**, (Cambridge /New York: Cambridge University Press, 2001) xvii, 287 pp. ISBN 0521781507, 0521786800 (pbk.).

Shoumatoff, N. en N. Shoumatoff, **The Alps : Europe's mountain heart**, (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2001) xxi, 265 pp. ISBN 0472111116.

Singh, R. S., (red.) **Thinking about evolution : historical, philosophical, and political perspectives**, (New York: Cambridge University Press, 2001) xvii, 606 pp. ISBN 0521620708.

Sivulka, J., **Stronger than dirt : a cultural history of advertising personal hygiene in America, 1875-1940**, (Amherst, NY: Humanity Books, 2001) ISBN 1573929522 (paper).

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Smil, V., **Enriching the Earth: Fritz Haber, Carl Bosch, and the Transformation of World Food Production**, (Cambridge, Mass.: MIT Press, 2001) xvii + 338 pp. \$34.95.

Sonnabend, H., **Naturkatastrophen in der Antike. Wahrnehmung, Deutung, Management**, (Stuttgart: Metzler, 1999) 270 pp. ISBN 3476015483. DM 59,80 € 30,58.

Sonnabend, H., **Mensch und Landschaft in der Antike. Lexikon der Historischen Geographie**, (Stuttgart: Metzler, 1999) 600 pp. ISBN 3476012859. DM 99,80 € 51,03.

Stavis, D. en V. J. Assetto, (red.) **The international political economy of the environment : critical perspectives**, vol. 12, (Boulder, Colo.: Lynne Rienner Publishers, 2001) viii, 309 pp. ISBN 1555879225 1555879802 (pbk.).

Todd, D., **Tinkering with Eden. A natural history of exotics in America**, (Norton, 2001) 302 pp. ISBN 0393048608. f 79,25.

42
43 Tucker, R. P., **Insatiable appetite : the United States and the ecological degradation of the tropical world**, (Berkeley: University of California Press, 2000) xiii, 551 pp. ISBN 0520220870 (cloth). £ 28,50.

Vögele, J. en W. Woelk, (red.) **Stadt, Krankheit und Tod.**

Geschichte der städtischen Gesundheitsverhältnisse während der Epidemiologischen Transition (vom 18. bis ins frühe 20. Jahrhundert), Schriften zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte. 62, (Berlin: Duncker & Humblot, 2000) 519 pp.

Waller, P., (red.) **The English Urban Landscape**, (New York: Oxford University Press, 2000) 352 pp.

Webster, C., **Caring for health : history and diversity**, 3e ed. (Philadelphia, Pa.: Open University, 2001) ISBN 0335208401 (pbk.).

Weiner, D. R., **A little corner of freedom : Russian nature protection from Stalin to Gorbachëv**, (Berkeley, Calif.: University of California Press, 1999) xiv, 556 pp. ISBN 0520213971 (cloth).
Weltman-Aron, B., **Landscape gardening and nationalism in eighteenth-century England and France**, (New York: State University of New York Press, 2001) 190 pp. ISBN 0-7914-4806-1. f 57,50.

Wijs, I. de, **Wat (zit) er ! (in de Toren?)**, (Utrecht/Amsterdam: Waterleidingmuseum/Zorkon uitgevers, 2001) 48 pp. ISBN 90-5247-233-5. f 32,50, € 14,75.

Wilson, R. A., (red.) **Species : new interdisciplinary essays**, (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1999) xxi, 325 pp. ISBN 0262232014 (hc) 0262731231 (pbk.).

69

NETWERK

1148-1149

NET

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

Winn Carlson, L., **Cattle: An Informed Social History**, (Ivan R Dee, Inc., 2001) 352 pp. ISBN 1566633885. \$27.50.

Wolf, J. H., **Don't kill your baby : public health and the decline of breastfeeding in the nineteenth and twentieth centuries**, (Columbus: Ohio State University Press, 2001) ISBN 0814208770, 0814250777 (pbk.).

Worboys, M., **Spreading germs : diseases, theories, and medical practice in Britain, 1865-1900**, (Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press, 2000) xvi, 327 pp. ISBN 0521773024.

Proefschriften

Augerot, X., **An environmental history of the salmon management philosophies of the North Pacific: Japan, Russia, Canada, Alaska and the Pacific Northwest United States**, Ph.D, Oregon State University, 2000, 407 pp. ISBN 0-599-89641-8.

Camiscioli, E., **Reproducing the French race: Immigration, reproduction, and national identity in France, 1900-1939**, Ph. D, The University of Chicago, 2000, 207 pp. ISBN 0-599-97531-8.

Cochran, S., **Styles of the wild**, PhD, City University of New York, 2000, 296 pp. ISBN 0-599-74593-2.

Ehlert, A. O., "There's a bad time

coming" : ecological vision in the fiction of D.H. Lawrence, PhD, Uppsala University, 2001, 201 pp.

Goehring, M. L., **Landscape in Franco-Flemish Manuscript Illumination of the Late Fifteenth and Early Sixteenth Centuries**, Ph. D, Case Western Reserve University, 2000.

Grigsby, B. L., "The Doctour Maketh This Descriptioun": **The Moral and Social Meanings of Leprosy and Bubonic Plague in Literary, Theological, and Medical Texts of the English Middle Ages and Renaissance**, Ph. D, Loyola University of Chicago, 2000, 325 pp.

Imort, M., **Forestopia: The use of the forest landscape in naturalizing National Socialist ideologies of Volk, race, and Lebensraum, 1918-1945 (Germany)**, Ph.D, Queen's University at Kingston (Canada), 2000, 538 pp. ISBN 0-612-54061-8.

Silverman, M. J., **No immediate risk: Environmental safety in nuclear weapons production, 1942-1985**, PhD, Carnegie-Mellon University, 2000, 438 pp. ISBN 0-599-93995-8.

Skoski, J. R., **Public baths and washhouses in Victorian Britain, 1842-1914**, Ph.D, Indiana University, 2000, 207 pp.

Starks, T. A., **The Body Soviet: Health, Hygiene, and the Path to**

a **New Life in the 1920s**, Ph.D, Ohio State University, 2000, 269 pp.

Tynan, N., **The private provision of water: Lessons from the London experience, 1582-1902**, Ph.D, George Mason University, 2001, 127 pp. ISBN 0-599-93092-6.

Thorsheim, P. J., **Inventing air pollution: The social construction of smoke in Britain, 1880-1920**, Ph.D, The University of Wisconsin - Madison, 2000, 391 pp.

Washington, S. H., **Packing them in: A twentieth century working class environmental history**, Ph.D, Case Western Reserve University, 2000, 367 pp. ISBN 0-599-88341-3.

Williams, A. E., **Nothing but bodies: Nineteenth century representations of animals in Georges Cuvier's natural system and United States industrial meat production**, Ph.D, The University of Rochester, 2000, 229 pp. ISBN 0-599-93011-X.

p. 9.

Ravesteijn, W., 'Civil engineering in the Dutch East Indies/Indonesia', pp. 10-12.

Bankoff, G., 'Cultures of disaster: society and natural hazards in the Philippines', pp. 13-14.

Obidzinski, K., 'The informal timber economy in East Kalimantan', pp. 16-17.

Boomgaard, P. en M. Osseweijer, 'Water as a life giving and deadly force, Leiden, June 2001', p. 18.

McCarthy, J., 'Political ecology of rainforest destruction in Sumatra and Kalimantan', p. 20.

Environment and History vol. 7, 2, may 2001

Hoffmann, R. C., 'Frontier Foods for Late Medieval Consumers', pp. 131-167.

Hacquebord, L., 'Three Centuries of Whaling and Walrus Hunting', pp. 169-187.

Broich, J., 'The Wasting of Wolin', pp. 197-199.

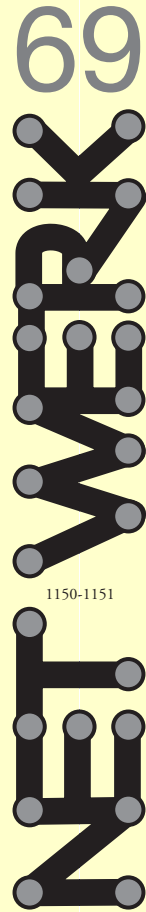
Castro Herreira, G., 'On Cattle and Ships', pp. 201-217.

Ward, E. R., 'Geo-Environmental Disconnection and the Colorado River Delta', pp. 219-246.

Environment and History vol. 7, 3, august 2001

Bennett, J. A., 'War, emergency and the environment: Fiji, 1939-1946', pp. 255-287.

Saravanan, V., 'Technological trans-

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

formations and water conflicts in the Bhavani basin of Tamil Nadu, 1930-1970', pp. 289-334.

Weiss, G., 'Mountain forest policy in Austria: a historical policy analysis on regulating national resources', pp. 335-355.

Morris, B., 'Wildlife conservation in Malawi', pp. 357- 372.

Diverse artikelen

Acuna-Soto, R., L. C. Romero en J. H. Maguire, 'Large epidemics of hemorrhagic fevers in Mexico 1545-1815', **Am J Trop Med Hyg**, vol. 62, 6, Jun 2000, pp. 733-739.

⁴⁵/₄₆ Agodi, A. en C. Pasquarella, '[Surveillance of hospital infections: review of the literature in historical perspective]', **Ann Ig**, vol. 12, 4 Suppl 2, Jul-Aug 2000, pp. 23-32.

Albert, M. R., 'Dermatology related advertisements from the 1920s and 1930s', **Int J Dermatol**, vol. 39, 5, May 2000, pp. 389-395.

Anderson, J. B., 'Mad dogs, microbes, and other pests. Some medical problems in early Durham', **N C Med J**, vol. 62, 3, May-Jun 2001, pp. 154-157.

Andrews, J., 'Letting madness range: travel and mental disorder, c1700-1900', **Clio Med**, vol. 56, 2000, pp. 25-88.

Anto, J. M., J. Sunyer en M. Kogevinas, 'Environment and health: the long journey of envi-

ronmental epidemiology at the turn of the millennium', **J Epidemiol Biostat**, vol. 5, 1, 2000, pp. 49-60.

Armitage, P., 'Reflections on statistics at the London School of Hygiene and Tropical Medicine 30 years ago', **Stat Med**, vol. 19, 23, Dec 15 2000, pp. 3165-3170.

Arnold, L., 'The Windscale accident - some memories and reflections', **J Radiol Prot**, vol. 20, 3, Sep 2000, pp. 255-256.

Artiukhov, S. A., '[The development of the Sochi health resort in the 20s and 30s]', **Vopr Kurortol Fizioter Lech Fiz Kult** 1, Jan-Feb 2000, pp. 43-46.

Bache, T., '[Andreas Christian Bull (1840-1920) and his survey of poliomyelitis]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 27, Nov 10 2000, pp. 3292-3293.

Bayer, R. en A. L. Fairchild, 'Public health. Surveillance and privacy', **Science**, vol. 290, 5498, Dec 8 2000, pp. 1898-1899.

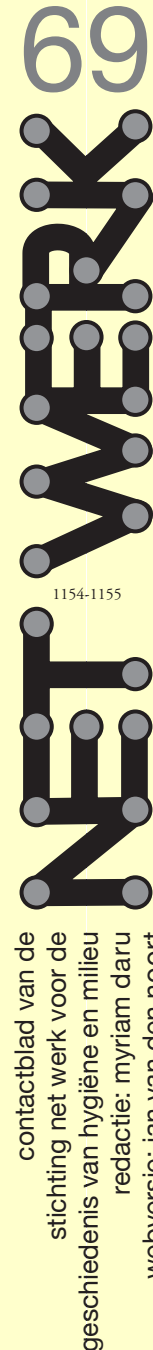
Benedictus, G., J. Verhoeff, Y. H. Schukken en J. W. Hesselink, 'Dutch paratuberculosis programme history, principles and development', **Vet Microbiol**, vol. 77, 3-4, Dec 20 2000, pp. 399-413.

Benson, K. R., 'The emergence of ecology from natural history', **Endeavour**, vol. 24, 2, 2000, pp. 59-62.

Berman, D. M. en A. Knoepfli, 'As-

- bestos magnate to environmental guru: the morphing of Stephan Schmidheiny', **Int J Occup Environ Health**, vol. 6, 4, Oct-Dec 2000, pp. 351-352.
- Berridge, V., 'History in public health: who needs it?', **Lancet**, vol. 356, 9245, Dec 2 2000, pp. 1923-1925.
- Bess, M., 'Greening the Mainstream: Paradoxes of Antistatism and Anticonsumerism in the French Environmental Movement', **Environmental History**, vol. 5, January, 2000, pp. 6-26.
- Bicik, I., L. Jelecek en V. Stepanek, 'Land-Use Changes and Their Social Driving Forces in Czechia in the 19th and 20th Centuries', **Land Use Policy**, vol. 18, 2001, pp. 65-73.
- Bjering, S., Deinboll, II en J. Maehlen, '[The olfactory sense]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 30, Dec 10 2000, pp. 3719-3725.
- Black, J. en D. Black, 'Plague in east Suffolk 1906-1918', **J R Soc Med**, vol. 93, 10, Oct 2000, pp. 540-543.
- Blendon, R. J. en J. M. Benson, 'Americans' views on health policy: a fifty-year historical perspective', **Health Aff (Millwood)**, vol. 20, 2, Mar-Apr 2001, pp. 33-46.
- Boor-van der Putten, I. M., '[The rise of the Clinic for Small Domestic Animals]', **Tijdschr Diergeneeskd**, vol. 125, 8, Apr 15 2000, pp. 262-263.
- Buckland, S. T., I. B. Goudie en D. L. Borchers, 'Wildlife population assessment: past developments and future directions', **Biometrics**, vol. 56, 1, Mar 2000, pp. 1-12.
- Burkhardt, R. W. J., 'A Man and His Menagerie', **Natural History**, vol. 110, February, 2001, pp. 62-69.
- Burrows, D., V. V. Zverev en I. A. Sarankov, '[Harm Reduction-its history and practice]', **Zh Mikrobiol Epidemiol Immunobiol** 4, Jul-Aug 2000, pp. 65-69.
- Capasso, L., 'Indoor pollution and respiratory diseases in Ancient Rome', **Lancet**, vol. 356, 9243, Nov 18 2000, p. 1774.
- Capasso, L., 'Herculaneum victims of the volcanic eruptions of Vesuvius in 79 AD', **Lancet**, vol. 356, 9238, Oct 14 2000, pp. 1344-1346.
- Cardinale, A. E., '[The electric revolution that changed the world. Two centuries ago Volta presented the pile]', **Radiol Med (Torino)**, vol. 100, 6, Dec 2000, pp. 404-414.
- Carmichael, C. L., 'The decision to fluoridate the Newcastle water supply from 7 October 1968', **Dent Hist** 37, May 2000, pp. 19-29.
- Chard, C., 'Lassitude and revival in the warm south: relaxing and exciting travel, 1750-1830', **Clio Med**, vol. 56, 2000, pp. 179-205.
- Chinard, F. P., 'Water and solute exchanges. How far have we come in 100 years? What's next?', **Ann Biomed Eng**, vol. 28, 8, Aug 2000, pp. 849-859.
- Cirillo, V. J., 'Fever and reform: the typhoid epidemic in the Spanish-American War', **J Hist Med Allied Sci**, vol. 55, 4, Oct 2000, pp. 363-397.
- Clark, B. en J. Foster, 'Henry S. Salt, Socialist, Animal Rights Activist: An Introduction to Salt's 'A Lover of Animals'', **Organization & Environment**, vol. 13, December, 2000, pp. 468-473.
- Clark, B. en J. Foster, 'William Stanley Jevons and The Coal Question: An Introduction to Jevons's 'Of the Economy of Fuel'', **Organization & Environment**, vol. 14, March, 2001, pp. 93-98.
- Clousing, G., K. Vickers en J. W. Kadereit, 'Historical biogeography in a linear system: genetic variation of sea rocket (*Cakile maritima*) and sea holly (*Eryngium maritimum*) along European coasts', **Mol Ecol**, vol. 9, 11, Nov 2000, pp. 1823-1833.
- Cochran, G. M., P. W. Ewald en K. D. Cochran, 'Infectious causation of disease: an evolutionary perspective', **Perspect Biol Med**, vol. 43, 3, Spring 2000, pp. 406-448.
- Cohen, M. L., 'Changing patterns of infectious disease', **Nature**, vol. 406, 6797, Aug 17 2000, pp. 762-767.
- Colon, G., 'Journal 100 & 150 years ago. Some interesting notes', **J La State Med Soc**, vol. 152, 9, Sep 2000, pp. 425-426.
- Connolly, C., 'The TB preventorium', **Am J Nurs**, vol. 100, 10, Oct 2000, pp. 62-65.
- Cook, G. C., 'Influence of diarrhoeal disease on military and naval campaigns', **J R Soc Med**, vol. 94, 2, Feb 2001, pp. 95-97.
- Cook, G. C. en A. J. Webb, 'William Farr's influence on Florence Nightingale', **J Med Biogr**, vol. 9, 2, May 2001, p. 122.
- Cordain, L., J. B. Miller, S. B. Eaton, N. Mann, et al., 'Plant-animal subsistence ratios and macronutrient energy estimations in worldwide hunter-gatherer diets', **Am J Clin Nutr**, vol. 71, 3, Mar 2000, pp. 682-692.
- Costello, E. J. en A. Angold, 'Developmental psychopathology and public health: past, present, and future', **Dev Psychopathol**, vol. 12, 4, Autumn 2000, pp. 599-618.
- Cotes, J. E., 'The Medical Research Council Pneumoconiosis Research Unit, 1945-1985: a short history and tribute', **Occup Med (Lond)**, vol. 50, 6, Aug 2000, pp. 440-449.
- Craig, O., J. Mulville, M. P. Pearson, R. Sokol, et al., 'Detecting milk proteins in ancient pots',

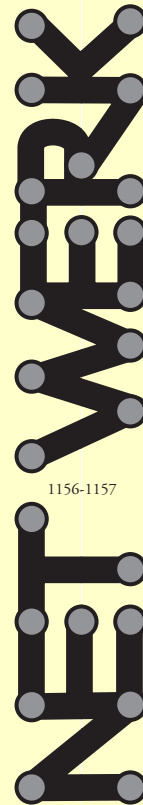
- Nature*, vol. 408, 6810, Nov 16 2000, p. 312.
- Csillag, C., 'Turning point: environmental health in Brazil', *Environ Health Perspect*, vol. 108, 11, Nov 2000, pp. A504-511.
- Curcic, M. en L. Tari, 'Smallpox vaccination in Senta County in the early 19th century', *Med Pregl*, vol. 53, 7-8, Jul-Aug 2000, pp. 413-422.
- Curtis, V. en A. Biran, 'Dirt, disgust, and disease. Is hygiene in our genes?', *Perspect Biol Med*, vol. 44, 1, Winter 2001, pp. 17-31.
- Dam, P. J. M. van, 'Sinking peat bogs. Environmental Change in Holland 1350-1550', *Environmental History*, vol. 6, 1, january 2001, pp. 32-45.
- Davidson, R., 'Dangerous liaisons: a social history of venereal disease in twentieth-century Scotland', *Clio Med*, vol. 57, 2000, pp. i-vii, 1-383.
- Davis, J. L., J. A. Heginbottom, A. P. Annan, R. S. Daniels, et al., 'Ground penetrating radar surveys to locate 1918 Spanish flu victims in permafrost', *J Forensic Sci*, vol. 45, 1, Jan 2000, pp. 68-76.
- Degteva, G. K., '[The 70th anniversary of the Nizhegorod Research Institute of Epidemiology and Microbiology of the Ministry of Public Health of the Russian Federation]', *Zh Mikrobiol Epidemiol Immunobiol* 3, May-Jun 2000, pp. 119-121.
- Deichmann, U., 'An unholy alliance. The Nazis showed that 'politically responsible' science risks losing its soul', *Nature*, vol. 405, 6788, Jun 15 2000, p. 739.
- Deschamps, J. P. en V. H. desFontaines, '[Human rights and public health, from Jonathan Mann to Moncef Marzouki]', *Sante Publique*, vol. 12, 3, Sep 2000, pp. 281-282.
- Dirckx, J. H., 'Pestilence narratives in classical literature: a study in creative imitation. II. Virgil, Ovid, Seneca, and Silius Italicus', *Am J Dermatopathol*, vol. 22, 5, Oct 2000, pp. 459-464.
- Dolan, B., 'Malthus's political economy of health: the critique of Scandinavia in the Essay on population', *Clio Med*, vol. 59, 2000, pp. 9-32.
- Dominin, S. G., S. V. Kashanskii, E. G. Plotko, E. I. Likhacheva, et al., '[Asbestos: contemporary problems of industrial medicine and ecology]', *Med Tr Prom Ekol* 11, 2000, pp. 1-4.
- Donaldson, L., 'Disease emergence and health transitions in the last millennium', *J R Coll Physicians Lond*, vol. 34, 6, Nov-Dec 2000, pp. 543-548.
- Dugacki, V., '[Museum of the History of Hygiene in Croatia]', *Lijec Vjesn*, vol. 123, 1-2, Jan-Feb 2001, pp. 37-38.
- Duncan, S. R., S. Scott en C. J. Duncan, 'Modelling the dynamics of scarlet fever epidemics in the 19th century', *Eur J Epidemiol*, vol. 16, 7, 2000, pp. 619-626.
- Durand, M. en J. Grattan, 'Effects of volcanic air pollution on health', *Lancet*, vol. 357, 9251, Jan 20 2001, p. 164.
- Eckel, W. P., M. B. Rabinowitz en G. D. Foster, 'Discovering unrecognized lead-smelting sites by historical methods', *Am J Public Health*, vol. 91, 4, April 2001, pp. 625-627.
- Egilman, D. S. en A. Reinert, 'Corruption of previously published asbestos research', *Arch Environ Health*, vol. 55, 1, Jan-Feb 2000, pp. 75-76.
- Engstrand, I. en H. Wilson, 'Of Fish and Men: Spanish Marine Science During the Late Eighteenth Century', *Pacific Historical Review*, vol. 69, February, 2000, pp. 3-30.
- Falk, R., K. Almren en I. Ostergren, 'Experience from retrospective radon exposure estimations for individuals in a radon epidemiological study using solid-state nuclear track detectors', *Sci Total Environ*, vol. 272, 1-3, May 14 2001, pp. 61-66.
- Fee, E. en T. M. Brown, 'Preemptive biopreparedness: can we learn anything from history?', *Am J Public Health*, vol. 91, 5, May 2001, pp. 721-726.
- Fiechter, A., 'Biotechnology in Switzerland and a glance at Germany', *Adv Biochem Eng Biotechnol*, vol. 69, 2000, pp. 175-208.
- Fiedler, K. en M. Lindner, 'August Gartner and building, housing and communal hygiene 100 years of housing hygiene in Jena', *Int J Hyg Environ Health*, vol. 203, 1, Mar 2000, pp. 65-70.
- Folk, G. E. en R. Elsner, 'Experimental physiology in the polar regions: the historical development', *Comp Biochem Physiol A Mol Integr Physiol*, vol. 126, 2, Jun 2000, pp. 135-136.
- Fomon, S., 'Infant feeding in the 20th century: formula and beikost', *J Nutr*, vol. 131, 2, Feb 2001, pp. 409S-420S.
- Foster, J., 'E. Ray Lankester, Ecological Materialist: An Introduction to Lankester's 'Effacement of Nature by Man'', *Organization & Environment*, vol. 13, June, 2000, pp. 233-235.
- Freeman, B. A., 'Oxygen: the airborne nutrient that both sustains and threatens life', *Nutrition*, vol. 16, 7-8, Jul-Aug 2000, pp. 478-480.
- Frickel, S., 'The Environmental Mutagen Society and the emergence of genetic toxicology: a sociological perspective', *Mutat Res*, vol. 488, 1, Mar 2001, pp. 1-8.
- Gamble, J. G., 'Dressed to kill: the

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

- mid-nineteenth century crinoline craze', **Pharos Alpha Omega Alpha Honor Med Soc**, vol. 63, 1, Winter 2000, pp. 16-21.
- Geraghty, K. E. en M. Wynia, 'Advocacy and community: the social roles of physicians in the last 1000 years. Part II', **Med Gen Med** Nov 6 2000, p. E28.
- Gibbs, R. S., 'Impact of infectious diseases on women's health: 1776-2026', **Obstet Gynecol**, vol. 97, 6, Jun 2001, pp. 1019-1023.
- Gioda, A., 'A Short History of Water', **Nature and Resources**, vol. 5, January-March, 1999, pp. 42-48.
- Gonzalez de Posada, F., '[Current considerations around the search for extraterrestrial life]', **An R Acad Nac Med (Madr)**, vol. 117, 1, 2000, pp. 207-223.
- Gould, E. M. en D. B. Chappel, 'Graveyard gleanings: socio-economic, geographical and gender inequalities in health at Tyne-mouth, UK, 1833-1853', **J Public Health Med**, vol. 22, 3, Sep 2000, pp. 280-286.
- Grossl, N. A., 'Sir Jimmy and the worm slayers', **Pharos Alpha Omega Alpha Honor Med Soc**, vol. 63, 2, Spring 2000, pp. 8-11.
- Guillemin, J., 'Anthrax: the investigation of a deadly outbreak', **N Engl J Med**, vol. 343, 16, Oct 19 2000, p. 1198.
- Haas, C., '[The rapid expansion of the anti-variola vaccination in France in the 19th. Century]', **Ann Med Interne (Paris)**, vol. 151, 7, Nov 2000, pp. 523-526.
- Halliday, S., 'William Farr: campaigning statistician', **J Med Biogr**, vol. 8, 4, Nov 2000, pp. 220-227.
- Harada, K. en G. P. Glasby, 'Human impact on the environment in Japan and New Zealand: a comparison', **Sci Total Environ**, vol. 263, 1-3, Dec 18 2000, pp. 79-90.
- Harper, D. P., 'Angelical conjunction: religion, reason, and inoculation in Boston, 1721-1722', **Pharos Alpha Omega Alpha Honor Med Soc**, vol. 63, 1, Winter 2000, pp. 37-41.
- Helfand, W. H., J. Lazarus en P. Theerman, 'The Children's Bureau and public health at midcentury', **Am J Public Health**, vol. 90, 11, Nov 2000, p. 1703.
- Helfand, W. H., J. Lazarus en P. Theerman, "'Salus Populi Suprema Lex": the health of the people is the supreme law', **Am J Public Health**, vol. 91, 5, May 2001, p. 689.
- Hernberg, S., 'Lead poisoning in a historical perspective', **Am J Ind Med**, vol. 38, 3, Sep 2000, pp. 244-254.
- Hollo, J. en U. P. Kralovanszky, 'Biotechnology in Hungary', **Adv Biochem Eng Biotechnol**, vol. 69, 2000, pp. 151-173.
- Horvath, I. en L. Vertes, '[Dr. Karoly Vajda, founder of modern life insurance medicine in Hungary]', **Orv Hetil**, vol. 141, 46, Nov 12 2000, pp. 2497-2500.
- Jackson, J. B. C., M. X. Kirby, W. Berger, K. A. Bjorndal, et al., 'Historical Overfishing and the Recent Collapse of Coastal Ecosystems', **Science** 293, July 27 2001, pp. 629-637.
- Johnson, K. A., A. Sardell en B. Richards, 'Federal immunization policy and funding: a history of responding to crises', **Am J Prev Med**, vol. 19, 3 Suppl, Oct 2000, pp. 99-112.
- Karatzas, K., 'Preservation of environmental characteristics as witnessed in classic and modern literature: the case of Greece', **Sci Total Environ**, vol. 257, 2-3, Aug 10 2000, pp. 213-218.
- Katzen, R. en G. T. Tsao, 'A view of the history of biochemical engineering', **Adv Biochem Eng Biotechnol**, vol. 70, 2000, pp. 77-91.
- Keeling, M. J. en C. A. Gilligan, 'Bubonic plague: a metapopulation model of a zoonosis', **Proc R Soc Lond B Biol Sci**, vol. 267, 1458, Nov 7 2000, pp. 2219-2230.
- Knegtering, E., H. J. v. de Windt en A. J. M. Schoot Uiterkamp, 'Trends in the legal status of indigenous species', **Environmental Conservation**, vol. 27, 4, 2000, pp. 401-413.
- Knezevic, S., '[The Museum of the History of Hygiene and the Croatian Medical Society]', **Lijec Vjesn**, vol. 123, 1-2, Jan-Feb 2001, p. 51.
- Kriz, B., 'Reporting system and control of infectious diseases in the Czech lands in the past years until year 1945', **Cent Eur J Public Health**, vol. 8, 4, Nov 2000, pp. 213-215.
- Krueger, W. A. en K. E. Unertl, '[The historical development of intensive care in Germany. Contemporary reflections. 18. Development of hygiene in intensive care]', **Anaesthetist**, vol. 49, 8, Aug 2000, pp. 743-751.
- La Vergata, A., 'Biology and sociology of fertility. Reactions to the Malthusian threat, 1798-1933', **Clio Med**, vol. 59, 2000, pp. 189-222.
- Labisch, A., '[Health, public health, society-results from the past, responsibilities for the future]', **Gesundheitswesen**, vol. 62, 12, Dec 2000, pp. 619-626.
- Lambert, R., 'Conservation, Recreation and Tourism: Craigellaachie National Nature Reserve, Aviemore, 1950-1980', **Northern Scotland**, vol. 20, 2000, pp. 113-124.
- Larsen, O., '[Professional cooperation and overview of the health status. Two important initiatives from Christian August Egeberg in 1838 and 1855]', **Tidsskr Nor**

69

1156-1157

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

51
52

Laegeforen, vol. 120, 23, Sep 30 2000, pp. 2792-2793.

Leveau, P., 'Le paysage aux époques historiques: un document archéologique', **Annales**, vol. 55, May-June, 2000, pp. 555-582.

Levy, D. en P. Newell, 'Oceans Apart? Business Responses to Global Environmental Issues in Europe and the United States', **Environment**, vol. 42, November, 2000, pp. 8-20.

Lewontin, R. en R. Levins, 'Eppur' Si Muove: Schmalhausen's Law', **Capitalism, Nature, Socialism**, vol. 11, December, 2000, pp. 103-108.

Lherminer, P. en M. Solognac, '[Species: author definitions]', **C R Acad Sci III**, vol. 323, 2, Feb 2000, pp. 153-165.

Lidberg, L., '[Erik Essen-Moller and his era]', **Lakartidningen**, vol. 97, 49, Dec 6 2000, p. 5805.

Macmillan, M., 'Restoring Phineas Gage: a 150th retrospective', **J Hist Neurosci**, vol. 9, 1, Apr 2000, pp. 46-66.

Mariani-Costantini, A., 'Natural and cultural influences on the evolution of the human diet: background of the multifactorial processes that shaped the eating habits of Western societies', **Nutrition**, vol. 16, 7-8, Jul-Aug 2000, pp. 483-486.

Martonik, J. F., E. Nash en E. Grossman, 'The history of OSHA's asbestos rule makings and

some distinctive approaches that they introduced for regulating occupational exposure to toxic substances', **Aihaj**, vol. 62, 2, Mar-Apr 2001, pp. 208-217.

Mertz, W., 'Three decades of dietary recommendations', **Nutr Rev**, vol. 58, 10, Oct 2000, pp. 324-331.

Mirkin, B. M. en L. G. Naumova, '[Importance of S. M. Razumovsscience]', **Zh Obshch Biol**, vol. 61, 6, Nov-Dec 2000, pp. 662-669.

Moseng, O. G., '[The early modern state and the responsibility for public health]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 21, Sep 10 2000, pp. 2546-2547.

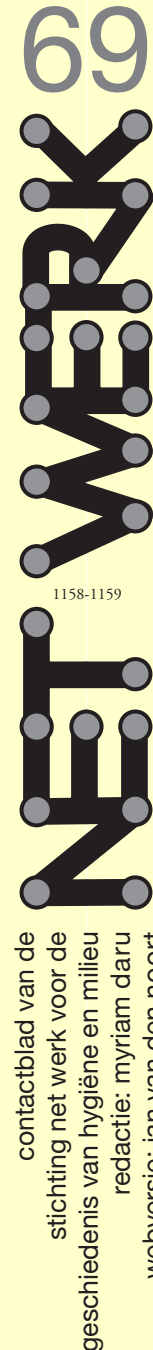
Naumov, N. P., '[The geographical variability in the population count dynamics and evolution. 1945]', **Zh Obshch Biol**, vol. 61, 5, Sep-Oct 2000, pp. 535-548.

Needleman, H. L., 'The removal of lead from gasoline: historical and personal reflections', **Environ Res**, vol. 84, 1, Sep 2000, pp. 20-35.

Nemery, B., P. H. Hoet en A. Nemmar, 'The Meuse Valley fog of 1930: an air pollution disaster', **Lancet**, vol. 357, 9257, Mar 3 2001, pp. 704-708.

Newman, B. Y., 'The sun tan myth', **Optometry**, vol. 71, 11, Nov 2000, p. 688.

Noah, D. L., J. K. Grayson en L. C. Caudle, 3rd, 'Ten great veterinary

53
54

contactblad van de
stichting net werk voor de
geschiedenis van hygiëne en milieu
redactie: myriam daru
webversie: jan van den noort

public health/preventive medicine achievements in the United States, 1901 to 2000', **J Am Vet Med Assoc**, vol. 217, 12, Dec 15 2000, pp. 1834-1836.

Paton, B. C., 'Joseph Lister, antiseptic surgery, and wilderness medicine - a commentary', **Wilderness Environ Med**, vol. 11, 4, Winter 2000, pp. 272-273.

Pennisi, E., 'Taxonomic revival', **Science**, vol. 289, 5488, Sep 29 2000, pp. 2306-2308.

Pless-Mulloli, T., C. E. Dunn, R. Bhopal, P. Phillimore, et al., 'Is it feasible to construct a community profile of exposure to industrial air pollution?', **Occup Environ Med**, vol. 57, 8, Aug 2000, pp. 542-549.

Podoll, K., '[History of scientific and popular educational films in neurology and psychiatry in Germany 1985-1929]', **Fortschr Neurol Psychiatr**, vol. 68, 11, Nov 2000, pp. 523-529.

Powlson, M., 'Red jackets and red noses', **J R Soc Med**, vol. 93, 4, Apr 2000, p. 214.

Prescott, H. M., 'The white plague goes to college: tuberculosis prevention programs in colleges and universities, 1920-1960', **Bull Hist Med**, vol. 74, 4, Winter 2000, pp. 735-772.

Raevskii, K. K. en V. M. Dobrynin, '[The most important results and prospects of the scientific research in the protection of Army

and Navy Forces against adverse biological factors]', **Voen Med Zh**, vol. 321, 10, Oct 2000, pp. 30-36.

Roehr, M., 'History of biotechnology in Austria', **Adv Biochem Eng Biotechnol**, vol. 69, 2000, pp. 125-149.

Rumiantsev, G. I., S. M. Novikov, T. A. Kozlova, N. N. Beliaeva, et al., '[Role of the General Hygiene Department of the I.M. Sechenov Moscow Medical Academy in the development of scientific and methodological bases of preventive medicine]', **Gig Sanit** 6, Nov-Dec 2000, pp. 6-9.

Schink, B., 'Microbial ecology - a late developing field in science', **FEMS Microbiol Rev**, vol. 24, 5, Dec 2000, p. 553.

Schiotz, A., '[To see oneself in a context - medicine and historia - the two cultures]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 30, Dec 10 2000, pp. 3746-3748.

Schneider, D. W., 'Local knowledge, environmental politics, and the founding of ecology in the United States. Stephen Forbes and "The Lake as a Microcosm" (1887)', **Isis**, vol. 91, 4, Dec 2000, pp. 681-705.

Schutkowski, H., 'Neighbours in different habitats-subsistence and social differentiation in early mediaeval populations of the eastern Swabian Alb', **Anthropol Anz**, vol. 58, 1, Mar 2000, pp. 113-

54
55

120.
Semino, O., G. Passarino, P. J. Oefner, A. A. Lin, et al., 'The genetic legacy of Paleolithic Homo sapiens sapiens in extant Europeans: a Y chromosome perspective', **Science**, vol. 290, 5494, Nov 10 2000, pp. 1155-1159.
- Sheail, J., 'Yorkshire's 'Sloughs of Despond': An Inter-War Perspective on Resource Development in Britain', **Environment and History**, vol. 6, November, 2000, pp. 379-398.
- Silverstein, A. M., 'The most elegant immunological experiment of the XIX century', **Nat Immunol**, vol. 1, 2, Aug 2000, pp. 93-94.
- Sorokin, O. N., A. A. Prokhorov en V. A. Kudrin, '[History of public health in the railroad transport in Russia]', **Probl Sotsialnoi Gig Istor Med** 6, Nov-Dec 2000, pp. 55-56.
- Spotts, P. H., 'Public health crises in Baltimore. Parallels between the Yellow Fever epidemic of the late 1700s and the spread of AIDS in the 1980s', **Md Med**, vol. 2, 2, Spring 2001, pp. 53-55.
- Steele, J. H., 'The history of public health and veterinary public service', **J Am Vet Med Assoc**, vol. 217, 12, Dec 15 2000, pp. 1813-1821.
- Steele, J. H., 'History, trends, and extent of pasteurization', **J Am Vet Med Assoc**, vol. 217, 2, Jul 15 2000, pp. 175-178.
- Stone, R., 'Paleoforensics. Ice Man warms up for European scientists', **Science**, vol. 289, 5488, Sep 29 2000, pp. 2253-2254.
- Storesund, A., '[Smallpox in Telemark in the last part of the 19th century]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 30, Dec 10 2000, pp. 3694-3698.
- Svane, S., '[Help during the paratyphoid-A epidemic in Kirkenes in 1943-44]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 120, 30, Dec 10 2000, pp. 3688-3692.
- Swerdlow, N. M., 'Thomas Gold's deep hot biosphere and the origin of petroleum [1]. Essay review', **Perspect Biol Med**, vol. 43, 4, Summer 2000, pp. 598-608.
- Szczygiel, B. en R. Hewitt, 'Nineteenth-century medical landscapes: John H. Rauch, Frederick Law Olmsted, and the search for salubrity', **Bull Hist Med**, vol. 74, 4, Winter 2000, pp. 708-734.
- Sztuka-Polinska, U., '[Personnel and their training as needed for controlling infectious diseases during the era between wars in Poland]', **Przegl Epidemiol**, vol. 54, 3-4, 2000, pp. 427-434.
- Troesken, W., 'Typhoid Rates the Public Acquisition of Private Waterworks, 1880-1920', **Journal of Economic History**, vol. 59, December, 1999, pp. 927-948.
- VanDeveer, S., 'Protecting Europe's Seas: Lessons From the Last 25

- Years', **Environment**, vol. 42, July/August, 2000, pp. 10-25.
- Voisin, C., '[Tuberculosis eradication: realist perspective or utopia?]', **Rev Prat**, vol. 50, 11, Jun 1 2000, pp. 1168-1170.
- Vouilloz Burnier, M. F., '[Variola and goiter: two public health conceptions]', **Rev Med Suisse Romande**, vol. 120, 12, Dec 2000, pp. 945-952.
- Warner, J., M. Her, G. Gmel en J. Rehm, 'Can legislation prevent debauchery? Mother gin and public health in 18th-century England', **Am J Public Health**, vol. 91, 3, Mar 2001, pp. 375-384.
- Wasberg, G. C., '[Charcoal burners and carbon monoxide poisoning - help came from a scientific journal]', **Tidsskr Nor Laegeforen**, vol. 121, 9, Mar 30 2001, pp. 1106-1107.
- Wedepohl, K. H. en A. Baumann, 'The use of marine molluscan shells for Roman glass and local raw glass production in the Eifel area (western Germany)', **Naturwissenschaften**, vol. 87, 3, Mar 2000, pp. 129-132.
- Welch, R. W. en P. C. Mitchell, 'Food processing: a century of change', **Br Med Bull**, vol. 56, 1, 2000, pp. 1-17.
- Winkelstein, W., Jr., 'Epidemiologic highlights of the past with a look towards the future', **J Public Health Policy**, vol. 22, 1, 2001, pp. 5-13.
- Woolf, A., 'Witchcraft or myco-toxin? The Salem witch trials', **J Toxicol Clin Toxicol**, vol. 38, 4, 2000, pp. 457-460.
- Zahnle, K., 'Decline and fall of the empire', **Nature**, vol. 412, 6843, Jul 12 2001, pp. 209-213.
- Zeder, M. A. en B. Hesse, 'The initial domestication of goats (*Capra hircus*) in the Zagros mountains 10,000 years ago', **Science**, vol. 287, 5461, March 24 2000, pp. 2254-2257.
- Zocchetti, C., '[Bernardino Ramazzini. Ante litteram epidemiologist]', **Epidemiol Prev**, vol. 24, 6, Nov-Dec 2000, pp. 276-281.